

”Et forsvar for vår tid”

Iverksettingsbrev til forsvarssektoren for langtidsperioden 2013–2016

Oslo, 28. juni 2012

STATSRÅDENS FORORD

Det norske forsvaret er i en privilegert situasjon. Det har hersket bred politisk enighet om hovedlinjer og rammer for omstillingen over de siste ti til tolv år. Det har vært vilje til å ta tydelige og krevende politiske valg, som har vært omstridte der og da, men som var kloke og fremtidsrettede. Disse valgene, sammen med stor omstillingsevne fra sektorens ledere og ansatte, har brakt oss dit vi er i dag. Omstilling kommer ikke av seg selv. Vi har i dag et moderne og effektivt innsatsforvar i balanse og med høy operativ evne, med forbedringer i operativitet og aktivitet fra år til år. Dette har vi fått til nettopp fordi vi har gjort tydelige valg.

Mens mange av våre allierte har skjøvet krevende beslutninger foran seg, og i dag opplever store økonomiske utfordringer som fremtvinger kortsiktige og dramatiske reduksjoner i deres forsvar, nyter den norske forsvarssektoren fruktene av både den vellykkede omstillingen og stadig økte bevilgninger. I langtidsplanen for perioden 2013–2016 legges det opp til et historisk løft på mer enn 7 % reell budsjettvekst frem til 2016. I tillegg omfordeler friggjorte midler fra operasjonen i Afghanistan til prioriterte områder i den nasjonale strukturen.

Ved siden av dette har sektoren bred politisk støtte for å gjennomføre nye fremtidsrettede omstillinger og reformer, ikke fordi vi er tvunget til det av økonomiske årsaker, men fordi vi ser mulighet for å oppnå enda bedre og mer relevante operative resultater og effekter. Dette bygger vi nå videre på gjennom den nye langtidsplanen som både befester og videreutvikler en moderne forsvarsstruktur for vår tid.

Denne langtidsplanens viktigste tiltak gjelder anskaffelsen av Norges nye kampfly. F-35 vil bli et kampfly for hele Forsvaret, som vil styrke effekten av nær sagt alle andre styrkekomponenter. Innfasingen av nytt kampfly blir en katalysator i arbeidet med å omstille Luftforsvarets organisasjon og basestruktur, slik Hæren, Sjøforsvaret og store deler av støttevirksomheten er blitt omstilt siden tusenårsskiftet. Vi skal etablere et moderne luftoperasjonssenter for å få full effekt av kampflyanskaffelsen, og vi skal etablere en effektiv infrastruktur med Ørland som kampflybase og Evenes som fremskutt operasjonsbase.

Hæren skal styrke sin reaksjonsevne og fleksibilitet gjennom et økt antall vervede i Panserbataljonen, samtidig som 2. bataljon og Telemark bataljon videreutvikles. I tillegg skal det gjennomføres tidenes største materiellanskaffelse for Hæren, med 146 nye og oppgraderte pansrede kjøretøyer, støttekjøretøyer, og taktiske droner.

Sjøforsvaret skal fortsette utviklingen av Europas mest moderne marine. Innfasingen av nye fregatter og korvetter skal slutføres. Nye sjømålsmissil og maritime helikoptre vil gi et teknologisk kvantesprang for ivaretagelse av våre store havområder.

Heimevernet skal opprettholde sin størrelse og distriktsstruktur, og videreutvikle sine styrker gjennom økt trening.

Cyberforsvaret etableres. Etterretningstjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet skal styrkes for å håndtere stadig mer komplekse omgivelser og den økte sårbarheten i det digitale rom.

Dette iverksettingsbrevet er startskuddet for å realisere den nye langtidsplanen. Arbeidet med strukturendringer, gevinstrealisering og effektiv virksomhetsstyring vil kreve mye innsats av oss alle. Vår evne til kontinuerlig planlegging og tilpassing skal opprettholdes, og allerede om halvannet år skal vi ha konklusjoner fra det pågående arbeidet med kompetansereformen. Med omstilt basestruktur og en topp moderne materiellpark, vil kompetansereformen bli omstillingens tredje akse.

Med de meget gode resultater sektoren har oppnådd de siste årene er jeg trygg på at arbeidet er i de beste hender. Jeg ser frem til et fortsatt godt samarbeide.

Espen Barth Eide

Oslo 28. juni 2012

1. INNLEDNING	6
1.1 HENSIKT OG MÅL MED IVB LTP	6
1.2 SAMMENHENG MED ANDRE PLAN- OG STYRINGSdokumenter	6
1.3 KONTINUERLIG LANGTIDSPANLEGGING I STYRINGSperspektivet	7
1.4 DEFINISJON AV SENTRALE UTVIKLINGSBEGREPER BENYTTET I IVB LTP	7
2. OVERORDNEDE OPPGAVER, RAMMER OG PRIORITETER.....	9
2.1 SIKKERHETS- OG FORSVARSPOLITISKE MÅL	9
2.2 RESSURSMESSIGE FORUTSETNINGER	14
3. GJENNOMFØRING.....	16
3.1 OVERORDNET STRATEGI OG UTVIKLING	16
3.2 STRATEGISK MÅLBILDE IVB LTP.....	21
3.3 STYRING OG LEDELSE	22
3.4 OPERATIV EVNE OG OPERASJONER	26
3.5 ØKONOMI	37
3.6 FLERNASJONALT SAMARBEID OG FORMÅLSTJENLIG SAMARBEID MED NÆRINGSLIV OG ANDRE OFFENTLIGE AKTØRER.....	41
3.7 MATERIELLINVESTETERINGER OG -UTFASING	45
3.8 EBA-INVESTETERINGER, -UTRANGERING OG -AVHENDING	47
3.9 LOGISTIKK.....	47
3.10 PERSONELL, KOMPETANSE OG LEDELSE	49
3.11 FORSVARSEKTORENS MILJØARBEID	57
4. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FORSVARET	59
4.1 STRATEGISK LEDELSE.....	59
4.2 FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER	60
4.3 ETTERRETNINGSTJENESTEN.....	63
4.4 FORSVARETS SPESIALSTYRKER.....	64
4.5 HÆREN	68
4.6 SJØFORSVARET	77
4.7 LUFTFORSVARET	81
4.8 HEIMEVERNET	92
4.9 CYBERFORSVARET	96
4.10 FORSVARETS HØGSKOLE.....	101
4.11 FORSVARETS SANITET.....	103
4.12 FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON.....	105
4.13 FELLESINSTITUSJONER UNDER FORSVARSSTABEN	108
5. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FORSVARSBYGG.....	110
5.1 OPPDRAG MED KRAV OG PRIORITERINGER.....	110
5.2 EBA	112
5.3 FLERÅRIG BUDSJETT.....	112
6. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR NSM.....	114
6.1 OPPDRAG MED KRAV OG PRIORITETER.....	114
6.2 TILTAK/ ORGANISASJONSUTVIKLING	115
6.3 PERSONELL OG KOMPETANSE	116
6.4 MATERIELL	116
6.5 FLERÅRIG BUDSJETT.....	117
7. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FFI	118
7.1 OPPDRAG MED KRAV OG PRIORITETER.....	118
7.2 SAMARBEID	118
7.3 TILTAK/ ORGANISASJONSUTVIKLING	119
7.4 STYRING.....	120
7.5 FINANSIERING	120

8.	AEROSPACE INDUSTRIAL MAINTENANCE NORWAY SF	122
9.	SENTRALE PROSESSER OG RAPPORTERINGSKRAV	123
9.1	DEPARTEMENTETS ETATSSTYRING	123
9.2	ØKONOMI- OG VIRKSOMHETSSTYRING	123
9.3	MÅL-, RESULTAT- OG RISIKOSTYRING	124
9.4	BUDSJETTERING OG BUDSJETTPROSESSEN	130
10.	SPESIELT FOR 2013 FOR FORSVARET	133
11.	SPESIELT FOR 2013 FOR FORSVARSBYGG	133
12.	SPESIELT FOR 2013 FOR NSM	133
13.	SPESIELT FOR 2013 FOR FFI.....	133
14.	VEDLEGG	134

1. INNLEDNING

1.1 Hensikt og mål med IVB LTP

Iverksettelsesbrevet for langtidsplanen (IVB LTP) formaliserer Forsvarsdepartementets (FD) oppdrag til etatene for gjennomføring av langtidsplanen for 2013–2016, basert på Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012), jf. Prop. 73 S (2011–2012) *Et forsvar for vår tid*.

Dette IVB LTP:

- Formaliserer og omsetter vedtatt langtidsplan i et helhetlig implementeringsoppdrag til etatene i forsvarssektoren: Forsvaret, Forsvarsbygg (FB), Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM) og Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI).
- Bygger på faktisk status i forsvarssektoren som oppnås ved utgangen av 2012.
- Konkretiserer ansvar, målsettinger, tiltak, krav og rammer.
- Gir grunnlag for årlig styring og resultatmåling.

1.2 Sammenheng med andre plan- og styringsdokumenter

Dette IVB LTP er FDs overordnede styringsdokument for forsvarssektoren for den nye langtidsplanen. Primær tidshorisont for iverksettelsesbrevet er 2013–2016, med målbilde 2016 som et særlig fastpunkt, og gir videre retning ut over nevnte periode der politisk beslutning er fattet.

Strukturutviklingsplanen (SUP) er FDs plandokument med langsiktig tidshorisont. Strukturutviklingens første fire år, samt skisser for den videre utvikling etter dette, er innarbeidet som del av dette IVB LTP. SUP bidrar således til å sette planlegging og styring på kort og midlere sikt i sammenheng med et lengre tidsperspektiv. For øvrig formaliseres oppdrag, rammer og tiltak gjennom IVB LTP.

Årlig plangrunnlag (PG) er et styringsdokument som tidligere har tatt utgangspunkt i IVB LTP, og spesifisert oppdrag, rammer og spesielle føringer for utarbeidelsen av kommende års budsjett. Det legges heretter til grunn at spesifiseringen av oppdrag, rammer og spesielle føringer for årlig budsjettarbeid innarbeides som Presiseringer, endringer og tillegg (PET) til IVB LTP, som erstatning for tidligere PG.

Årlig iverksettelsesbrev (IVB) har vært det autorative styringsdokumentet som gir mål, oppdrag, føringer og rammer til etatssjefene for virksomheten for det enkelte gjennomføringsår. Dette erstattes av at konkrete mål, oppdrag, føringer og rammer til etatssjefene for kommende gjennomføringsår, innarbeides som PET til IVB LTP, som erstatning for tidligere årlig IVB. Det henvises også til kapittel 10, 11, 12 og 13 *Spesielt for 2013 for ...* i dette IVB LTP.

1.3 Kontinuerlig langtidsplanlegging i styringsperspektivet

Det legges til grunn at IVB LTP skal gjennomgå en årlig oppdatering¹, med tilhørende rullering av tidsperspektivet, for å opprettholde relevansen som overordnet styringsdokument gjennomgående i implementeringsperioden. Rammene vil uansett være politisk vedtatt struktur samt fastsatt ambisjons- og virksomhetsnivå. Målbilde 2016 skal være et sentralt fastpunkt i styringen, uavhengig rulleringen av tidshorisonten.

1.4 Definisjon av sentrale utviklingsbegreper benyttet i IVB LTP

Tabellen under gjengir definisjoner av sentrale utviklingsbegreper som skal legges grunn for hvorledes oppdragene i dette IVB LTP skal forstås.

Oppdragsbegrep	Forklaring
Nedlegge/legge ned/avvikle	Nedleggelse av strukturelement eller kapasitet.
Etablere	Begrepet å <i>etablere</i> omfatter prosessene å <i>opprette</i> eller motta et levert strukturelement eller kapasitet og <i>innfase</i> alternativt <i>innføre</i> det i strukturen, der <i>innfase</i> og <i>innføre</i> beskriver hvordan strukturelementet eller kapasiteten skal etableres (se <i>Opprette, Innfase og Innføre</i>).
Innfase	Bringe et <i>oppbygget</i> eller levert strukturelement eller kapasitet inn i strukturen. I begrepet ligger en erkjennelse av en sekvensert og komplisert prosess som krever koordinering med <i>utfasing</i> av strukturelement (er) eller kapasiteter som skal erstattes.
Innføre	Som <i>innfase</i> , men en mindre sekvensert prosess som ikke krever koordinering med utfasing av andre strukturelementer eller kapasiteter.
Omorganisere	Endring av inndelingen i enheter og endre ansvarsforholdene i en organisasjon, i den hensikt å kunne benytte ressurser på en mer effektiv måte. Endringen kan eksempelvis innebære en <i>endring</i> av en eller flere innsatsfaktorer ² , eller en endret geografisk plassering av disse.
Oppdatere	En materiellmessig modernisering av et system eller komponent der hensikten er å vedlikeholde eller regenerere en tilsvarende kapasitet eller ytelse. Mindre eller visse økte ytelser kan likevel oppnås på grunn av den generelle teknologiske utviklingen.

¹ Oppdateringen vil dekke (ikke uttømmende) tekniske endringer, konsekvensjusteringer, prisjustering og eventuelle behov for ytterligere presiseringer av oppdrag, rammer og føringer.

² Materiell, EBA og/eller personell & kompetanse.

Oppgradere	En materiellmessig forbedring av et system eller komponent der hensikten er å introdusere økte kapasiteter eller ytelser.
Opprette	Oppbygging av et nytt strukturelement eller kapasitet., eksempelvis en avdeling, stab eller tilsvarende for <i>innføring</i> eller <i>innfasing</i> i strukturen.
Opprettholde	Nåværende struktur beholdes med ambisjon eller evnenivå som ikke skal falle under dagens nivå ³ .
Redusere	En negativ endring av en eller flere av innsatsfaktorene som følge av redusert ambisjonsnivå for et strukturelement eller kapasitet.
Styrke/øke	En positiv endring av en eller flere av innsatsfaktorene som følge av økt ambisjonsnivå for et strukturelement eller kapasitet.
Utfase	Sekvensiell avvikling av et strukturelement eller kapasitet. Ofte koordinert med <i>innfasing</i> av erstattende strukturelement eller kapasitet.
Videreføre	Nåværende struktur beholdes uten endringer av innsatsfaktorene ("status quo") ⁴ .
Videreutvikle	Nåværende struktur tilpasses faktorer som operative behov, kompetanse og effektivisering innenfor eksisterende ressursforutsetninger og rammer. I begrepet ligger en vurdering av at dette er mulig innefor gitte rammer. Hvis ikke brukes begrepene <i>styrke/øke</i> .

Tabell 1: Definisjon av sentrale utviklingsbegreper

³ I begrepet ligger en anerkjennelse av et mulig behov for en gradvis oppjustert tilførsel av en eller flere av innsatsfaktorene for at ambisjon eller evnenivå ikke skal falle under dagens nivå.

⁴ I begrepet ligger en anerkjennelse av at evnen over tid vil reduseres grunnet elde på tekniske systemer og EBA eller mangel på kompetanse, hvis ikke innsatsfaktorene oppjusteres (se *Opprettholde*).

2. OVERORDNEDE OPPGAVER, RAMMER OG PRIORITETER

NATO er hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk. Forsvarets overordnede oppgave er å beskytte norske områder, interesser og verdier mot trusler og angrep. Med moderne kapasiteter og høy reaksjonsevne skal Forsvaret utgjøre en krigsforebyggende terskel, innenfor rammen av NATOs kollektive forsvar. Dette innebærer både å ivareta løpende oppgaver, episode- og krisehåndtering og allierte kollektive operasjoner, inkludert krigsscenarioer iht. artikkel 5 i *Atlanterhavspakten*. I tråd med NATOs strategiske konsept skal Forsvaret kunne bidra i kollektivt forsvar både i Norge, i egne nærområder og som del av NATOs forsvar andre steder. NATOs avskrekkingstrategi baserer seg på at den samlede allierte militære styrke skal få potensielle motstandere til å avstå fra angrep ved at kostnaden ved å angripe blir uforholdsmessig høy. Forsvaret skal også bidra til internasjonal fred og stabilitet ved å delta i internasjonale operasjoner i regi av FN, NATO og i noen grad EU. Som en del av totalforsvarsordningen skal Forsvaret etter anmodning kunne bistå i sivil krisehåndtering, avhengig av den faktiske situasjonen og sivile myndigheters behov.

2.1 Sikkerhets- og forsvarspolitiske mål

Basert på Norges grunnleggende interesser er de sikkerhetspolitiske målsettingene gitt som følger:

- Å forebygge krig og fremveksten av ulike trusler mot norsk og kollektiv sikkerhet.
- Å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av en FN-ledet internasjonal rettsorden.
- Å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært og annet press.
- Sammen med våre allierte forsvare Norge og NATO mot anslag og angrep.
- Å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra både statlige og ikke-statlige aktører.

Den sikkerhetspolitiske utviklingen tilsier at det fortsatt er behov for å videreutvikle et innsatsforsvar som kan møte komplekse sikkerhetsutfordringer mot norsk stats- og samfunnssikkerhet. Forsvaret må være i stand til å håndtere et bredt spekter av oppdrag både hjemme og ute, og følgende forsvarspolitiske mål ligger til grunn for strukturutviklingen. Forsvaret skal:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press.
- Gjennom deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner med utvetydig forankring i FN-pakten og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet.
- Sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte iht. Norges allianseforpliktelser, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet.

- Bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

2.1.1 Områder i utvikling med konsekvenser for planperioden

Forsvaret må vedvarende tilpasses nye trusler og sikkerhetsutfordringer. På spesielt to områder pågår omfattende prosesser som vil få innvirkning på Forsvarets videre utvikling både i den kommende fireårsperioden og på lengre sikt.

For det første står NATO overfor store utfordringer grunnet økonomisk krise, de geopolitiske utviklingstrekk med mindre vektlegging av det euroatlantiske området, fullføringen av Afghanistan-operasjonen, samt uro i Nord-Afrika og Midtøsten. NATO-toppmøtet i Chicago i mai 2012 vedtok flere tiltak for å bevare alliansens relevans og effektivitet. I tråd med *Kapabilitetserklæringen* fra toppmøtet skal Forsvaret bidra til å underbygge kjerneoppgavene kollektivt forsvar, krisehåndtering og sikkerhet gjennom samarbeid. Toppmøtet stadfestet at NATOs viktigste oppgave er å beskytte og forsvare alliert område og befolkning mot angrep i tråd med *Atlantehavspaktens* artikkel 5. Toppmøtet vektla behovet for et fullt spekter av reaksjonsmidler for å avskrekke og forsvare mot enhver trussel og opprettholde kapasiteten til høyintensitetsoperasjoner.

NATO-toppmøtets videreføring av *Smart Defence* innebærer at Forsvaret skal bidra til flernasjonalt samarbeid med prioriterte land for å utvikle og bevare en samlet alliert militær kapasitet for avskrekking og forsvar, herunder også gjennom tettere regionalt sikkerhets- og forsvarssamarbeid. Forsvaret skal bidra til videre utvikling av viktige NATO-kapabiliteter som missilforsvar (MD), bakkeovervåkingssystem (AGS), og *Air Policing* i Baltikum. Mens *Smart Defence* skal bidra til kapabiliteter i NATO skal *Connected Forces Initiative* styrke medlemslandenes evne til å operere sammen og kapabilitetenes interoperabilitet. I tråd med *Connected Forces Initiative* skal Forsvaret være utstyrt, trenet, øvet og ledet for å operere sammen med allierte og partnere. Deltakelse i *NATO Response Force* (NRF) vil også være et viktig tiltak. I tillegg vil NATO styrke sine nettverk og forbindelsen mellom nasjonal og alliert kommandostruktur. Nasjonalt har Forsvarssjefen (FSJ) etablert et prosjekt som ser nærmere på Norges operative NATO-tilknytning. Oppfølgingsarbeidet etter toppmøtet i Chicago vil pågå gjennom 2012 og 2013 med påfølgende tiltak.

For det andre har regjeringen rettet mye oppmerksomhet mot evnen til å håndtere sikkerhetspolitiske kriser der Forsvaret hurtig må kunne utøve forsvar mot trusler anslag og angrep. Etter terroraksjonene 22. juli 2011 har regjeringen også rettet mer oppmerksomhet mot Forsvarets evne til å bistå sivile aktører ved ivaretagelse av samfunnssikkerheten. Regjeringen har allerede gjennomført flere tiltak som bl.a. reetablering av helikopterberedskap på Rygge, som etter anmodning kan støtte politiet med transport, og etter hvert også håndhevelsesbistand. Videre har FD, i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet (JD), foretatt en gjennomgang av *bistandsinstruksen* for å sikre mer effektive prosedyrer. Gjennomgangen har resultert i en ny instruks for Forsvarets bistand til politiet. Bistanden til det sivile samfunn skal gjennomføres med de kapasiteter Forsvaret har til å løse de militære oppgavene. Imidlertid skal slik støtte hensyntas ved innretningen av de ulike kapasitetene.

Den regjeringsoppnevnte 22. juli-kommisjonen fremlegger sin rapport i august 2012, og vil kunne gi konsekvenser for Forsvaret. Eventuelle påfølgende beslutninger som berører Forsvarets struktur og /eller innretning, vil bli innarbeidet som PET til IVB LTP.

2.1.2 Forsvarets oppgaver

Forsvarets ni oppgaver utgjør en helhet som, med utgangspunkt i de løpende oppgaver som ivaretas kontinuerlig i fredstid, er grunnlaget og forutsetningen for Forsvarets evne til å håndtere hele konfliktspekteret og til å forebygge krig. Oppgavene utdypes i direktiver, planverk, operative plangrunnlag og *Beredskapssystemet for Forsvaret*. Operative ambisjonsnivå og prioriteringer er videre omtalt i kapittel 3.4 *Operativ evne og operasjoner* og i vedlegg B1 – *Operativ ambisjon*.

Oppgave 3–6 er oppgaver som må kunne løses med nasjonale ressurser, og i utgangspunktet uten særlig grad av løpende alliert medvirkning.

Oppgavene knyttet til krigsforebygging og forsvar av Norge og NATO vil som hovedregel løses i samarbeid med andre, og primært med våre allierte i NATO. Det gjelder også bidrag til fredsstøttende og stabiliserende innsats i form av internasjonale operasjoner, der Norge vil yte bidrag innenfor multilaterale rammeverk.

Oppgave 8 er oftest knyttet til samarbeid med allierte, men kan også favne rent bilateral bistand. Oppgave 9 er i utgangspunktet en nasjonal oppgave, men kan kreve samarbeid og bistand på tvers av landegrensene.

FB, NSM og FFI skal understøtte Forsvaret i oppgaveløsningen, ved siden av enkelte selvstendige pålagte oppgaver.

Oppgave 1: Utgjøre en krigsforebyggende terskel med basis i NATO-medlemskapet

Hensikten med en krigsforebyggende terskel er å få en potensiell aggressor til avstå fra å presse, true eller angripe Norge fordi kostnaden vil være for høy. Forsvaret sikrer best evnen som konfliktforebyggende terskel gjennom evnen til å ivareta summen av sine oppgaver og gjennom regelmessig tilstedeværelse og evne til militære operasjoner i tråd med beredskapsplaner. Grunnmuren i den krigsforebyggende terskelen er NATO-medlemskapet. En krigsforebyggende terskel forutsetter derfor *ikke* at Norge alene skal kunne avvise et omfattende angrep, men kunne engasjere en angriper og legge til rette for alliert bistand. Jevnlige øvelser med allierte er viktig for å bekrefte og styrke evnen til å delta i komplekse integrerte operasjoner.

Oppgave 2: Forsvare Norge og allierte mot alvorlige trusler, anslag og angrep, innenfor rammen av NATOs kollektive forsvar

Forsvaret skal forsvare Norge mot ekstern aggresjon som truer statssikkerheten. Forsvar av Norge og allierte skal skje i regi av NATO. Forsvaret skal, sammen med Norges allierte, bidra til å håndtere trusler, anslag og angrep mot Norge og øvrige deler av NATO som omfattes av *Atlanterhavspaktens* artikkel 5 og 6, og møte dem på en troverdig måte. Dette omfatter alle typer anslag og angrep fra både statlige og ikke-statlige aktører som skaper eller truer med å skape så omfattende skade at det er aktuelt for NATO å iverksette kollektive forsvarstiltak. Et troverdig norsk bidrag til forsvar av eget og alliert territorium er avgjørende for vår

innflytelse på NATOs planer og operasjoner. Forsvar av norsk territorium mot alvorlige trusler, anslag og angrep vil utføres som integrerte allierte fellesoperasjoner, der norske styrker inngår i en bred alliert innsats. I slike operasjoner vil evne til samvirke og interoperabilitet med allierte være avgjørende.

Oppgave 3: Avverge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser med nasjonale ressurser, herunder legge til rette for alliert engasjement om nødvendig

Forsvaret skal ha selvstendig evne til å håndtere en begrenset militær eller asymmetrisk trussel innenfor en nasjonal ramme når denne trusselen *ikke* er av en slik karakter at NATO engasjeres. Episoder og kriser som håndteres nasjonalt skal hurtig, og med et minimum av negative konsekvenser, kunne bringes under kontroll, eventuelt parallelt med at norske myndigheter involverer alliansen. Relevant militær tilstedeværelse er av stor betydning, siden det styrker evnen til å håndtere episoder og kriser opp til et visst nivå uten innsetting av ytterligere militære kapasiteter. Dersom en krise utvikler seg slik at Norge utsettes for militær aggresjon, må Norge kunne motta allierte forsterkninger. Dette forberedes gjennom allierte øvelser og trening i Norge og praktisk tilrettelegging for mottak av allierte styrker. Planverk for mottak av allierte forsterkninger skal holdes oppdatert, og Forsvaret skal ha evne til å beskytte den infrastrukturen som kreves for å motta slike forsterkninger. Gjennom kvalitetskrav og fellesøvelser skal det sikres at norske styrker kan samvirke effektivt med allierte i forsvaret av Norge.

Oppgave 4: Sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåkning og etterretning

Hovedmålet med Forsvarets overvåknings- og etterretningsvirksomhet er å fremskaffe et fyllestgjørende situasjonsbilde, som bidrag til et best mulig beslutningsgrunnlag for politiske myndigheter og Forsvarets operative ledelse. En hovedoppgave for Forsvaret er derfor å ha evne til overvåkning av norsk land-, luft- og sjøterritorium, og utvalgte havområder der Norge iht. internasjonal rett eller avtaler har suverene rettigheter. Oppgaven omfatter også en nasjonal etterretningskapasitet.

Norge skal ha en selvstendig evne til å drive etterretning i egne nærområder. Dette er avgjørende både for å kunne utforme en egen nasjonal politikk i nærområdene og for å kunne formidle selvstendig vurdering av situasjonen til allierte og samarbeidspartnere. Effektiv overvåkning av norske interesseområder er en forutsetning for at Forsvaret kan gjennomføre sine øvrige oppgaver på en tilfredsstillende måte.

Oppgave 5: Hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter

Det er Forsvarets ansvar å hevde norsk suverenitet. Med suverenitetshevdelse menes å markere og forsvare, om nødvendig med militærmakt, norske grunnrettigheter som stat mot andre stater som direkte eller indirekte utfordrer norsk suverenitet på norsk territorium, eller norske suverene rettigheter i norske jurisdiksjonsområder utenfor norsk territorium. Dette inkluderer håndtering av begrensede episoder, samt å hindre at uvedkommende aktører får adgang til norsk territorium og skader vitale samfunnsinteresser. Oppgaven omfatter også sikring av norske ambassader og norsk skipsfart ved behov.

De økende utfordringer i nærområdene tilsier at Norge også i årene fremover må legge stor vekt på å ha en effektiv og troverdig evne til å hevde suverenitet. Forsvaret skal på kort

varsel kunne håndtere ulike typer krenkelser av norsk suverenitet, også flere samtidige krenkelser. Forsvaret skal ha evne til å reagere mot krenkelser over hele territoriet, og kunne utøve tvangsmakt både til sjøs, i luften og på land.

Oppgave 6: Ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder

Myndighetsutøvelse er en nasjonal oppgave som normalt ivaretas av politiet og andre sivile myndigheter. Forsvaret skal ivareta myndighetsutøvelse knyttet til beskyttelse av norske suverene rettigheter og håndhevelse av norsk lov på de avgrensede områder der deler av Forsvaret er tildelt særskilt myndighet. Dette omfatter også forebyggende tiltak. Med myndighetsutøvelse menes utøvelse av offentlig myndighet med hjemmel i nasjonal rett, for å håndheve offentligrettslige påbud, forbud og vilkår i medhold av lov, forskrifter eller annet gyldig kompetansegrunnlag, rettet mot enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter. Forsvarets myndighetsutøvelse skjer i dag på to hovedområder: Ressurskontroll og annen myndighetsutøvelse til havs, samt grenseoppsyn langs den norsk-russiske grensen. Forsvarets rolle på disse feltene skjer i nært samarbeid med andre offentlige etater.

Oppgave 7: Delta i flernasjonal krisehåndtering, herunder fredsstøttende operasjoner

Utfordringene internasjonalt tilsier at bidrag til internasjonale operasjoner vil være en viktig oppgave for Forsvaret også i årene fremover. Norske styrker vil normalt delta i slike operasjoner innenfor et multilateralt rammeverk, der FN og NATO vil være de viktigste. Det er et mål å øke Norges bidrag til FN-ledede operasjoner, og også periodisk delta med begrensede styrker i utvalgte EU-operasjoner. Norsk deltakelse i fredsstøttende operasjoner skal ha utvetydig forankring i FN-pakten. Forsvaret skal kunne bidra til hele spekteret av internasjonale operasjoner, inkludert preventive stabiliseringsoperasjoner, mer tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og fredsopprettende operasjoner. Dette innebærer at norske styrker skal kunne samvirke effektivt med allierte og partnerlands styrker i slike operasjoner.

Oppgave 8: Bidra til internasjonalt samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området

Forsvaret skal bidra med støtte til internasjonalt militært samarbeid som et ledd i arbeidet med å skape fred og stabilitet, herunder arbeidet for å forhindre at masseødeleggelsesvapen og deres leveringsmidler blir tilgjengelige for aktører som utgjør en potensiell trussel mot norsk og internasjonal sikkerhet. Dette inkluderer tiltak som informasjonsinnsamling, analyse, rustningskontroll, tillitskapende aktiviteter og verifikasjon. Videre omfatter oppgaven opplæring og bidrag til sikkerhetssektorreform hos utvalgte samarbeidspartnere. Dette skal bidra til oppbygging av samarbeidspartnernes evne til å bidra til internasjonal sikkerhet og samarbeid, samt evne til å reformere og sikre demokratisk kontroll over sine forsvarssektorer.

Oppgave 9: Bidra til ivaretagelse av samfunnssikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver

Som en del av totalforsvarsordningen skal Forsvaret, etter anmodning, kunne støtte det sivile samfunn ved ulykker, naturkatastrofer, alvorlig kriminalitet og andre kriser, samt bidra til å beskytte samfunnet mot alvorlige anslag, inkludert terroranslag. Militær bistand er aktuelt når de sivile myndigheter som har primæransvar ikke har tilstrekkelige ressurser til å håndtere situasjonen.

Alle Forsvarets tilgjengelige ressurser skal kunne bistå i sivil krisehåndtering, avhengig av den faktiske situasjonen og sivile myndigheters behov. Noen strukturelementer er særlig relevante og spesielt forberedt på slik bistand.

2.2 Ressursmessige forutsetninger

I perioden 2013–2016 legges det opp til at den totale utgiftsrammen for det ordinære forsvarsbudsjettet videreføres på 2012-nivå. Dette innebærer at forsvarssektorens utgiftsramme på 40,53 mrd. 2012-kroner og inntektsramme på 4,87 mrd. 2012-kroner, videreføres.

Ut over den ordinære forsvarsrammen planlegges fra og med 2015 en midlertidig styrking av forsvarsrammen for å finansiere kampflykjøpet og etableringen av tilhørende baseløsning. I årene før 2015 vil finansieringen av kampflyformål være mulig innenfor ordinær forsvarsramme, bl.a. ved tilpasninger i Forsvarets øvrige investeringsportefølje.

I tillegg til den midlertidige styrkingen på investeringssiden kommer en vridning av driftsmidlene som følge av en reduksjon av merutgifter til norske styrker i utlandet. Etter hver som disse midlene frigjøres, skal de, sammen med frigjorte ressurser fra struktur- og reformtiltak og effektiviseringsarbeid, benyttes til reelt å styrke driften innenfor prioriterte områder i forsvarssektoren.

Der annet ikke er angitt i dette IVB LTP, er alle kronebeløp i 2012-kroner.

Følgende hovedstørrelser er lagt til grunn for forsvarssektorens utvikling i årene 2012–2016, jf. tabell 10.1 i Prop. 73 S (2011–2012):

<i>Mrd. 2012-kroner</i>	2012	2015	2016
Materiellinvesteringer ekskl. midl. økt ramme	8,09	8,45	8,45
Infrastrukturinvesteringer ekskl. midl. økt ramme	1,78	1,60	1,60
Fellesfinansierte infrastruktur	0,22	0,22	0,20
Merutgifter operasjoner i utlandet	1,23	0,74	0,60
Øvrig drift	29,21	29,52	29,68
Sum ordinær forsvarsramme	40,53	40,53	40,53
Midlertidig økning av forsvarsrammen for kampflyinvesteringer (materiell og EBA)		1,50	3,00
Samlet forsvarsramme	40,53	42,03	43,53

Tabell 2: Hovedstørrelser lagt til grunn for forsvarssektorens utvikling

En grunnleggende forutsetning for fortsatt balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne er at sektoren lykkes med fortsatt å omdisponere midler fra

lavere til høyere prioritert virksomhet samt stram prioritering av investeringsprosjekter. De samlede tiltak som sektoren selv kontrollerer er:

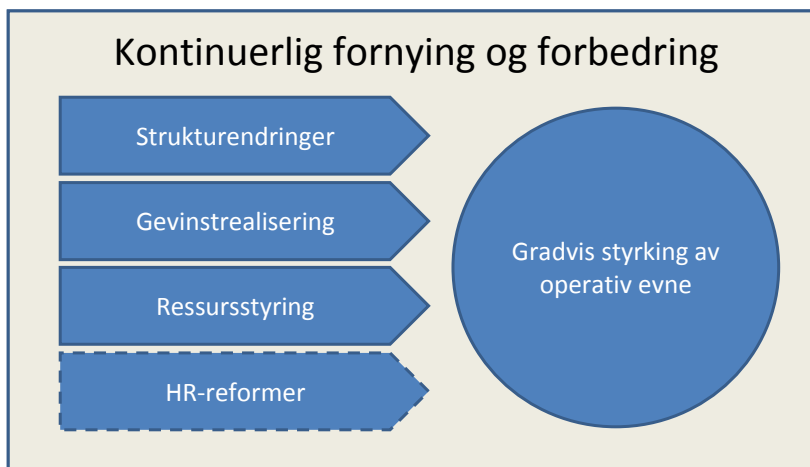
- Struktur- og reformtiltak.
- Gevinstrealisering, herunder effektivisering.
- Redusert omfang av bidraget til Afghanistan.
- Redusert utbetaling til avgangsstimulerende tiltak.

3. GJENNOMFØRING

3.1 Overordnet strategi og utvikling

En langsiktig utvikling av evnen til å løse forsvarssektorens oppgaver forutsetter en kontinuerlig tilpasning, fornying og forbedring av forsvarsstrukturen. Strukturen beskrives gjennom å organisere ressurser innenfor materiell, eiendom, bygg og anlegg (EBA) og personell (kompetanse). Forsvarssektoren skal videreføre de gode resultater for utviklingen av operativ evne som er oppnådd i forrige langtidsperiode. Målet med strukturutviklingen er å oppnå og ivareta kapasiteter som samlet muliggjør ivaretagelse av oppgavene innenfor gitt ambisjonsnivå. Strukturutviklingen er en langsiktig prosess der flere besluttede tiltak strekker seg lengre ut i tid enn perioden 2013–2016 som dette IVB LTP vektlegger.

Hovedmomenter i langtidsplanen er å videreutvikle kompetansen i forsvarssektoren etter behovene i et moderne innsatsforsvar, og innenfor utvalgte områder, styrke den operative strukturen. Forsvarssektoren skal videreføre utviklingen av operativ evne, og samtidig vektlegge opprettholdelse av en struktur som er bærekraftig og i balanse med hensyn til ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne. Den overordnede strategien for dette arbeidet benevnes i langtidsplanen som kontinuerlig fornying og forbedring av virksomheten, og kan illustreres ved figuren under.

Figur 1: Kontinuerlig fornying og forbedring

Det første elementet av strategien omfatter fornyingen av forsvarsstrukturen, både i form av organisatoriske tilpasninger og gjennom at det tilføres nytt materiell og EBA, samtidig som utdatert materiell fases ut og eventuelt avhendes.

Det andre elementet omfatter gevinstrealisering gjennom rettidig implementering av alle strukturtiltak og kontinuerlig arbeid for å sikre en mest mulig effektiv anvendelse av sektorens samlede ressurser innenfor tildelte økonomiske rammer.

Det tredje elementet omfatter hvordan frigjorte ressurser skal allokere til prioritert virksomhet og gjennom målrettet arbeid videreføre en langsiktig balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne.

Det fjerde elementet omfatter en utvikling av forsvarssektorens tilnærming til og anvendelse av kompetanse. Forankret i klare etiske retningslinjer skal forsvarssektoren utvikle medarbeidere med gode holdninger og ledere som er gode rollemodeller i den daglige virksomheten.

På grunnlag av godt lederskap, effektiv økonomistyring, forsvarlig forvaltning og god kompetansestyring, skal disse fire elementene understøtte målet om en gradvis og kontinuerlig fornying og forbedring av forsvarsets operative evne.

Strategien om kontinuerlig fornying krever at forsvarssektoren fortsatt skal opprettholde en tilfredsstillende moderniseringstakt. For å ivareta dette skal alternative strategier for fremskaffelse av materiell vurderes i forbindelse med tidligfasene i prosjektene. Anskaffelse og drift av nytt materiell skal dekkes innenfor rammene gitt av dette IVB LTP. Kostnadene forbundet med å drifte nytt og moderne militært materiell understreker betydningen av å vurdere de samlede konsekvenser ved innføring av nytt materiell i et levetidsperspektiv. For å sikre langsiktig bærekraft og operativ evnen over tid, er det viktig at driftskonsekvenser, og helhetlige virkninger for organisasjonen vektlegges i beslutningsprosessene i de tidlige fasene av investeringsplanleggingen.

Et tydelig fokus på gevinstrealisering i gjennomføringen av struktur- og reformtiltak er avgjørende for å forbedre den operative evnen innenfor politiske besluttede strukturer og ambisjoner. Erfaringer fra de endringer som er gjennomført i langtidsperioden 2009–2012, har gitt sektoren verdifull innsikt og lærdom som skal benyttes i det videre arbeidet. For å lykkes skal hele organisasjonen videreutvikle evnen til god styring og med en kultur for kontinuerlig forbedring. Flere virkemidler, slik som målrettede investeringer og incentiver, vil i den kommende perioden være nødvendige for at sektoren skal kunne realisere effekter på nye områder. Tydelig ledelse og styring av sektoren og målrettet innsats for å forbedre og utvikle virksomheten er grunnleggende også for troverdighet og omdømme i samfunnet.

3.1.1 Bærende forutsetninger for gjennomføringen av planen

Gjennomføringen av langtidsplanen er basert på en rekke satsinger, endringstiltak og prioriteringer som i sum skal bidra til at målsettingene for perioden kan realiseres, både hva gjelder videreføring, fornying, forbedring og utvikling av organisasjon og operativ struktur, samt økonomiske og administrative forhold.

Helheten i langtidsplanen hviler på følgende bærende forutsetninger om at:

- Regjering og Storting følger opp de bevilgningsmessige forutsetningene for langtidsplanen.
- Forsvarssektoren frigjør ressurser gjennom politisk besluttede struktur- og organisasjonstiltak.
- Forsvarssektoren gjennomfører varige effektiviseringstiltak, der realisering av effekter skal bidra til å øke operativ evne og bidra til et bærekraftig driftskostnadsnivå.

- Prioritert aktivitet og operativ virksomhet ikke reduseres som følge av effektiviseringstiltak.
- Frigjorte ressurser gjennom struktur- og effektiviseringstiltak omdisponeres til høyere prioritert virksomhet i sektoren.
- Ambisjonsøkningene som ligger i langtidsplanen skal først realiseres når de samsvarende ressursfrigjøringene er gjennomført.
- Forsvarsektorens evne til flerårig planlegging og budsjettering innenfor langsiktige planrammer, styrkes gjennomgående.
- Strukturendringer gjennomføres iht. sentralt gitte prioriteringer i tid og omfang, og koordineres innbyrdes mellom ressursområdene personell, materiell, EBA og økonomi.

3.1.2 Strukturutviklingsplan

Langtidsplanen legger opp til en langsiktig og kontinuerlig videreutvikling av innsatsforsvaret, med evne til både å ivareta oppgaver og samtidig kunne investere i moderne og fremtidsrettede kapasiteter. Gjennom innfasing av nye materiellsystemer, ytterligere satsing på kompetanse, tilpasset EBA og bedre utnyttelse av den operative strukturen, skal den operative evnen styrkes og mer effektiv drift oppnås. Disse satsingene vil først og fremst muliggjøres gjennom en stram og målrettet styring, et midlertidig styrket bevilgningsnivå, frigjøring av ressurser, omdisponering av midler på driftsbudsjettet, samt en videreføring av effektiviseringsarbeidet.

For å synliggjøre sammenhenger mellom dette IVB LTP og den planlagte, langsiktige utviklingen av strukturen, er FDs strukturutviklingsplan (SUP) vedlagt dette dokument (vedlegg C). FD understreker at SUP ikke er et styringsdokument, men et plandokument med økt detaljeringsgrunnlag for å gi etatene økt mulighet til å se perioden 2013–2016 i sammenheng med et mer langsiktig perspektiv.

SUP skal ved utgivelsen av IVB LTP betraktes som FDs foreløpig tidsplan for gjennomføringen av strukturendringer. Den mer detaljerte planleggingen i regi av etatene vil kunne gi ny informasjon som tilsier presiseringer og endringer av tid eller omfang for ulike aktiviteter i planen. SUP vil oppdateres årlig, bl.a. med grunnlag i rapporteringen fra etatene. En mer utfyllende og beskrivende SUP vil bli utarbeidet i løpet av 2012.

SUP deles i tre faser, der strukturendringene i de to første fasene er relativt detaljert beskrevet. Tidsplanen for strukturutviklingen følger i vedlegg C – SUP, støttet av perspektivplaner for materiell og EBA i vedleggene D og E.

Den første fasen i planen beskriver utviklingen i styringsperioden 2013–2016. Den andre fasen beskriver utviklingen i den påfølgende tidsperioden 2017–2020. Utviklingen på lengre sikt representerer den tredje fasen, og vil bli beskrevet i den utfyllende versjonen av SUP i løpet av 2012.

Implementering og gjennomføring av strukturendringer i etatene skal ta hensyn til innbyrdes sammenhenger mellom de ressursområdene som er berørt av strukturtiltaket. For eksempel

skal nødvendige tilpasninger av EBA gjøres koordinert med endringer i materiell eller personellstruktur og endringer i virksomhetenes lokalisering.

3.1.2.1 Prioriteter

Tilpasset i tid med frigjøring av ressurser skal det særlig prioriteres å gjennomføre strukturtilpasningene i Luftforsvaret, en videre tilpasning av Hæren mot en innsatshær på høyere beredskap, innfasing av en moderne flåte i Sjøforsvaret, og tilpasninger i Heimevernet (HV) som styrker den operative evnen gjennom gradvis å tilføre mer ressurser til trening og øving.

Endringen av kompetansestrukturen i Hæren er en forutsetning for etableringen av to likeverdige mekaniserte bataljoner med tilhørende støtteenheter i Brigade Nord (Brig N). Tiltakene skal gjennomføres over en lengre tidsperiode og krever god koordinering, særlig mellom innsatsfaktorene personell og EBA.

Sjøforsvaret skal ferdigstille etableringen av kampsystemene fregatter og korvetter, herunder innfase nye maritime helikoptre i samarbeid med Luftforsvaret.

Endringene i Luftforsvarets basestruktur er omfattende og har innbyrdes avhengigheter. Dette stiller høye krav til ledelse, planlegging og gjennomføring, herunder koordinering med andre avdelinger i Forsvaret. Innfasingen av nytt kampflyvåpen, og utfasingen av det nåværende, avhenger av en lang serie av tiltak som over mange år skal gjennomføres i en ordnet rekkefølge, og skal gis nødvendig ressursmessig prioritet innenfor de rammer som er planlagt for dette formål.

HV skal omorganisere Sjøheimevernet (SHV) og videreutvikle områdestrukturen.

3.1.2.2 Fase 1 – utvikling i perioden 2013–2016

Den første fasen i strukturutviklingsplanen har sitt primære fokus på å gjennomføre tiltak som bidrar til å frigjøre ressurser i materiell- og basestrukturen, herunder flytting, samlokalisering, sammenslåing og avvikling av virksomheter. Videre vil etableringen av nye basestrukturer, herunder kampflybase, bli iverksatt. Innfasingen av nytt artilleri og innføring av kampluftvern i Hæren, maritimt helikopter i Luftforsvaret og fortsatt innfasing av nye fartøysklasser i Sjøforsvaret er de viktigste operative kapasitetene som tilføres. Utviklingen underbygger en gradvis økning av operativ evne.

De viktigste satsingene i Forsvaret i perioden er (ikke rangert etter viktighet):

- Omorganisere 2. bataljon og samordne funksjoner mellom Hærstaben (HST) og stab Brig N.
- Innfase nytt materiell i Hæren.
- Iverksette etableringen av to likeverdige mekaniserte bataljoner i Brig N.
- Fullføre innfasing av nye fartøyer i Sjøforsvaret.
- Samling av Luftforsvarets kontroll og varsling til Sørreisa.

- Etablering av et nasjonalt luftoperasjonssenter ved Reitan.
- Iverksette endring av Luftforsvarets basestruktur.
- Starte innfasing av nye kampfly og fullføre innfasing av nye maritime helikoptre.
- Etablere baseforsvar og luftvern med tilhørende kompetanseproduksjon på Ørland.
- Videreutvikle styrkestrukturen og gradvis styrke trening og øving i HV.
- Omorganisere SHV.
- Etablere militær satellittkapasitet og modernisere/effektivisere deler av kommunikasjons-infrastrukturen.
- Videreutvikle logistikkapasiteten i forsvarsgrenene og fellesavdelinger.

De enkelte strukturendringer i Forsvaret som skal iverksettes, gjennomføres eller ferdigstilles i løpet av perioden 2013–2016, beskrives som oppdrag i kapittel 4 *Oppdrag, rammer og forutsetninger for Forsvaret*.

3.1.2.3 Fase 2 – utvikling i perioden 2017–2020

Den andre fasen har hovedfokus på innfasing og utfasing av våpensystemer, stridskjøretøyer og kampluftvern i Hæren, logistikkfartøy- og støttefartøy i Sjøforsvaret og kampfly i Luftforsvaret. Som ledd i disse satsingene, men også i en mer generell kontekst, skal det gjennomføres en vesentlig kompetansebygging for å underbygge en ytterligere økning av operativ evne.

De viktigste satsingene i Forsvaret i perioden er (ikke rangert etter viktighet):

- Ferdigstille etableringen av to likeverdige mekaniserte bataljoner i Brig N.
- Ferdigstille innfasingen av nye kampvogner i Hæren.
- Innfase nytt logistikkfartøy- og støttefartøy i Sjøforsvaret.
- Ferdigstille etableringen av ny kampflybasestruktur, herunder å etablere fremskutt base for QRA for F-35 på Evenes.
- Fortsette innfasingen av F-35 og iverksette utfasingen av F-16.
- Innfase ny redningshelikopterkapasitet.

3.1.3 Kritiske suksessfaktorer for gjennomføring av planen

- Det er avgjørende å sørge for en helhetlig utvikling av forsvarssektoren, som over tid ivaretar balansen mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne. Et viktig virkemiddel er å implementere styringsprosesser og rutiner som ivaretar videreutviklingen av flerårig planlegging og budsjettering. Dette forutsetter kompetent økonomi- og virksomhetsstyring i alle ledd.

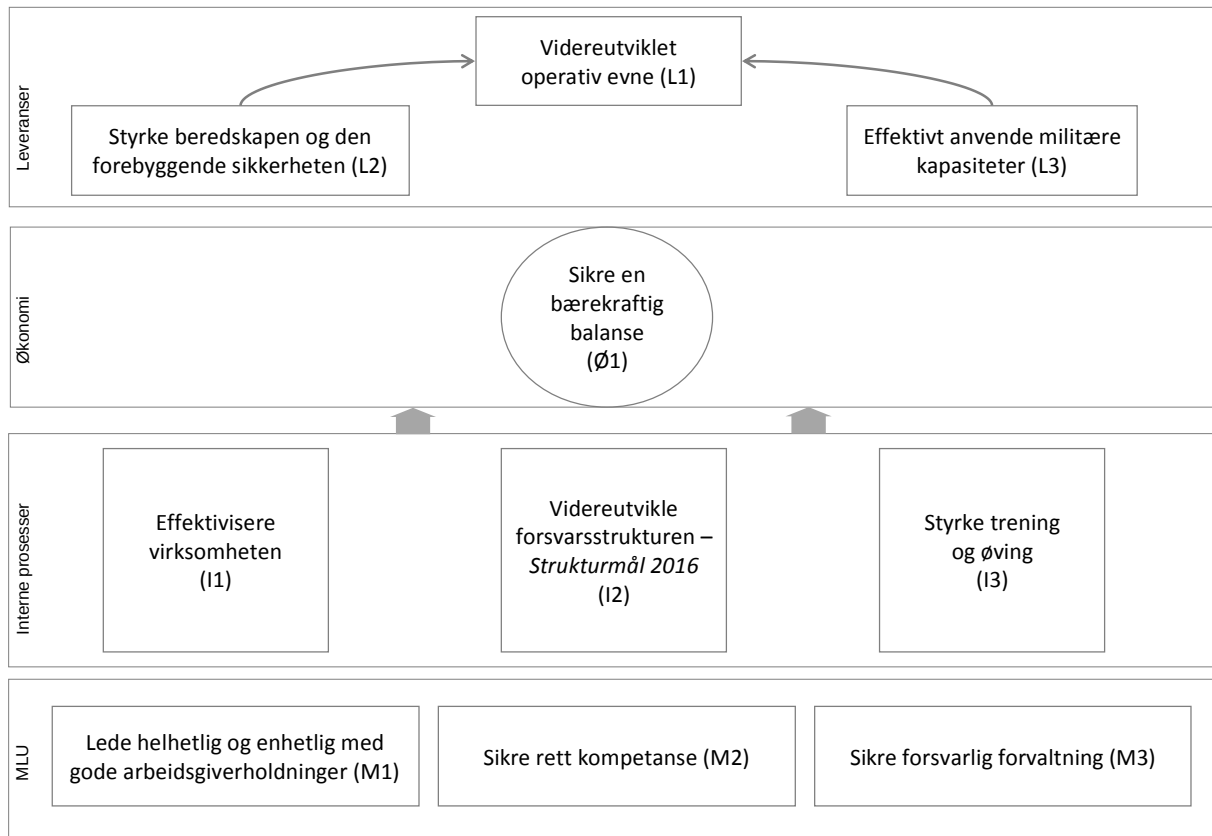
- Etatenes evne til å vurdere og innarbeide langsiktige konsekvenser av gjennomførte og fremtidige investerings- og virksomhetsbeslutninger skal sikre effektiv ressursbruk innenfor økonomiske planrammer, og forhindre at sektoren unødig genererer nye økonomisk drevne omstillingsbehov.
- Evne og vilje til å arbeide kontinuerlig med effektivisering i forsvarssektoren er avgjørende for muligheten til å gjennomføre satsingene i langtidsplanen. Den evnen ledere i hele organisasjonen har til å engasjere, prioritere og gjennomføre forbedringer i virksomheten er i sum det viktigste kriteriet for den videre fornyingen av Forsvarets virksomhet og videreutvikling av den operative evnen.
- Realisering av den besluttede strukturen forutsetter endringer i ressursinnsatsen innenfor materiell, personell og EBA på flere områder. Det er sterke gjensidige avhengighetsforhold mellom innsatsfaktorene og den samlede ressursinnsatsen skal tilpasses de økonomiske rammene. For å sikre effektiv ressursbruk og vellykket implementering, er det spesielt viktig at personell- og materiellhjemmelsgrunnlaget for fremtidig struktur defineres tidlig, og er balansert med øvrige innsatsfaktorer innenfor planrammene. I dette arbeidet skal overflødig materiell og EBA identifiseres for hurtig og kostnadseffektiv utrangering og avhending.
- Det er avgjørende at den samlede ressursbruken i sektoren jevnlig blir vurdert ut fra de behov som er høyest prioritert. Herunder at etatene viser åpenhet om både mindretgifter og merinntekter underveis i gjennomføringen av langtidsplanen.
- De forutsetninger og rammer som planen legger til grunn for økonomi, aktivitetsnivå og kapasiteter skal følges nøye opp i styringen innenfor etaten og nedover på alle nivå internt i den enkelte etat. Ambisjonsøkninger, ut over de krav som er gitt ved dette IVB LTP og som medfører kostnadsvekst, skal ikke finne sted.

3.2 Strategisk målbilde IVB LTP

Det strategiske målbildet for oppfølging av IVB LTP er FDs målbilde for styring av etaten Forsvaret og samtidig et referansepunkt for mål- og resultatstyring i etatsstyringen av øvrige etater mht. IVB LTP. Målbilder for øvrige etater skal i nødvendig grad oppdateres for å understøtte det strategiske målbildet.

For Forsvaret er det strategiske målbildet grunnlaget for rapportering til departementet i resultat- og kontrollrapporter (RKR). Gjennom angitte strategiske mål, tilhørende styringsparametere og tiltak, er sentrale ambisjoner og målsettinger i IVB LTP konkretisert for styringsformål.

Det henvises til vedlegg A – *Mål-, resultat- og risikostyring* for en nærmere redegjørelse av angitte mål, styringsparametere og tiltak, samt tilhørende rapporteringskrav.

Et forsvar for vår tid

Figur 2: Strategisk målbilde IVB LTP 2013–2016

3.3 Styring og ledelse

Langtidsplanen beskriver en helhet hvor en rekke satsinger, endringer og prioriteringer skal gjennomføres for å bidra til at målsettingene realiseres innenfor perioden 2013–2016. Uavhengig av fagområde forventes det at forsvarssektorens ledere løser oppdrag effektivt og målrettet, med nøkternhet og optimal utnyttelse av de ressurser som er til rådighet. For å finne gode og innovative innfallsvinkler til sektorens videre utvikling skal evne til tverrprioritering og utarbeidelse av helhetlige, langsiktige og bærekraftige løsninger vektlegges. En videreutvikling og forbedring av eksisterende ledelses- og beslutningsstrukturer er nødvendig for å sikre en best mulig utnyttelse av organisasjonens samlede kompetanse. I det følgende gjennomgås noen sentrale forhold og særlige fokusområder tilknyttet styring og ledelse, reell gevinstrealisering og effektivisering, og det fremheves noen kritiske suksessfaktorer for realisering av de krav og målsettinger som er satt for de kommende år.

Det er avgjørende at både sektoren generelt og den enkelte etat har en tydelig ledelse som styrer i en felles retning. Ansvarliggjøring, økt kontinuitet i lederposisjoner samt klare resultatkrav for den enkelte leder er viktig i det videre arbeidet. I denne sammenheng hviler det et ansvar på alle ledelsesnivåer, men særlig på de øverste nivåene, som må gå foran og lede arbeidet knyttet til vedtatte planer og langsiktige målsettinger.

Etatene skal vektlegge en fortsatt utvikling av gode holdninger og en etisk forsvarlig virksomhet. Denne utviklingen skal bæres frem av sektorens ledere på alle nivåer i organisasjonen.

3.3.1 Langsiktig planlegging

For å videreutvikle evnen til å nå langsiktige mål og legge et best mulig grunnlag for bærekraftige beslutninger, skal etatene og Forsvaret ned til DIF-nivå⁵ etablere flerårige budsjetter med lokalt eierskap og ansvar. De flerårige budsjettene skal utarbeides innenfor rammene i dette IVB LTP, jf. vedlegg G – *Økonomi*.

De flerårige budsjettene skal benyttes i de årlige plan- og budsjettprosessene for å gi et best mulig grunnlag for årlige beslutninger. For planlagte investeringsprosjekter skal driftskonsekvenser synliggjøres og innarbeides i de lokale flerårige budsjettene for å vise beslutningstaker at investeringene er bærekraftig i et langsiktig perspektiv og hvordan finansiering er forutsatt løst. Etatslederne skal foreslå helhetlig tverrprioritering innenfor sine etater, herunder bruk av frigjorte ressurser fra effektiviseringsarbeid.

3.3.2 Endringsledelse

God ledelse og organisering i endringsprosesser, løpende utvikling og effektivisering av organisasjoner er en betingelse for å realisere gevinster og sikre fremdrift i effektiviseringsarbeidet. Kommunikasjon av mål, retning og de resultater som oppnås, er viktig for å motivere og skape engasjement. Ledere har et stort ansvar som rollemodeller og kulturbærere i å utvikle en organisasjonskultur som er preget av gode holdninger og endringsvilje i hele sektoren. Det forventes at ledere, som en konsekvens av det overordnede arbeidet med kontinuerlig fornying og gevinstrealisering, forstår og innehar ferdigheter i håndtering av større og mindre endringer i egen organisasjon, herunder rettidig involvering av alt berørt personell. Det skal legges vekt på endringsledelse og hensiktsmessig gjennomføring av omstillingsarbeid som kriterium for rekruttering, evaluering og videreutvikling av både ledere og medarbeidere i sektoren.

3.3.3 Gevinstrealisering og effektivisering av virksomheten

Som for langtidsperioden 2009–2012, er deler av satsingene i denne langtidsplanen forutsatt finansiert gjennom interne tiltak for effektivisering i sektoren. Ved siden av strukturtiltakene som er besluttet, skal det arbeides kontinuerlig med forbedringer, utvikling og tilpasning i sektoren. Dette arbeidet er en forutsetning for at Forsvaret skal kunne forbedre operativ evne og håndtere kostnader knyttet til modernisering og fornyelse av materiell, EBA og infrastruktur.

De konkrete krav til effektivisering, herunder måltall for frigjøring av ressurser, er fastsatt i punkt 3.5.2.2 *Effektivisering*. Etatene har et selvstendig ansvar for å identifisere,

⁵ DIF: Driftsenhet i Forsvaret.

gjennomføre og realisere tiltak som frigjør ressurser og realiserer gevinster iht. de konkrete krav for effektivisering, herunder også en videreutvikling av samarbeidet med andre nasjoner og offentlige eller private aktører. Forsvaret skal innrettes ytterligere mot kjernevirksomheten. Hensikten skal være å konsentrere mer av innsatsen mot kompetanse som må ivaretas innenfor egen organisasjon og la andre ta ansvaret for aktiviteter som kan ivaretas like godt eller bedre av virksomheter utenfor Forsvaret, jf. punkt 3.6 *Flernasjonalt samarbeid og formålstjenlig samarbeid med næringsliv og andre offentlige aktører*. For å optimalisere prosessene er fokus på kapasitetskritiske aktiviteter (flaskehalser) og effektiv styring av disse et sentralt verktøy for å bidra til riktig og målrettet bruk av ressurser.

Med gevinster forstås både kostnadsreduksjoner, forbedret ytelse, kvalitetsforbedringer eller unngåtte kostnader som følge av iverksatte tiltak. Ved forbedret ytelse søkes det primært gevinster i form av økt produksjon og spesifikt innenfor områder der det er behov for høyere ytelse. På områder der ytelsen allerede er tilfredsstillende, skal effekten av produktivitetsveksten tas ut i form av redusert ressursbruk.

Etatene er selv ansvarlig for tilrettelegging, evaluering og videreutvikling av rammeverk, metoder og verktøy i dette arbeidet. God ledelse og tett oppfølging på alle nivå skal bidra til at tiltak blir initiert, gjennomført og at resultater oppnås. Etatene skal føre oversikt og regnskap over alle tiltak som er planlagt og som gjennomføres i organisasjonen, jf. punkt 9.3.3.2 *Rapportering av gevinstrealisering*.

3.3.3.1 Bruk av incentiver som virkemiddel for gevinstrealisering

Etatsledere skal tilrettelegge for at incentiver kan benyttes i effektiviseringsarbeidet der dette er hensiktsmessig og nødvendig for å realisere gevinster. Incentivene kan benyttes både for det pålagte årlige effektiviseringskravet for etatene, jf. punkt 3.5.2.2 *Effektivisering*, og for effektiviseringsgevinster ut over dette.

Incentiver skal bidra til å engasjere og motivere for den innsatsen som kreves både for å fremme forslag til tiltak, gjennomføre effektiviseringsarbeidet og realisere forventede gevinster i sektoren. Incentivene kan være person- eller organisasjonsorientert. Kollektive incentiver skal prioriteres.

Incentivordning – grunnlag og rammer

I arbeidet med effektivisering er det overordnede incentiv at ledere på alle nivåer oppnår bedre forutsetninger for å løse sine oppdrag innenfor vedtatt struktur og ambisjon. Det skal legges til rette for at avdelinger som identifiserer og realiserer tiltak, kan benytte deler av den realiserte gevinsten til ytterligere styrking av prioritert virksomhet i tråd med langtidsplanens mål i egen organisasjon og innenfor godkjente retningslinjer.

Muligheten for å benytte investeringer er også et viktig incentiv på alle nivå i virksomheten. Formålet er å skape forutsetninger for å realisere gevinster som er vanskelig å hente ut innenfor den ordinære driftsramme. Det betyr at investeringer kan bestå av ny teknologi, nytt materiell, EBA, endret kompetanse, prioritering av arbeidsinnsats, økt arbeidskapasitet

mv., som ledd i å gjennomføre endringer. Om finansieringen skal gjøres ved bruk av investerings- eller driftsmidler er avhengig av forbedringstiltakets type og omfang⁶. Tiltak som krever investeringer skal kunne forsvare ressursinnsatsen i forhold til den effekt som vil oppnås. Drifts- og investeringskostnader skal ses i sammenheng, slik at tilbakebetalingstiden i utgangspunktet ikke overskrider 6 år⁷. Der gevinster vanskelig lar seg stille opp kvantitativt, kreves det at årsak-virkningsforhold lar seg påvise og dokumentere.

Incentiver skal innrettes mot enten stimulering av ønsket adferd eller belønning av gode resultater, for de som har utvist ekstraordinær innsats for å oppnå en reell gevinstrealisering og effektivisering. Eventuelle incentiver i form av resultatbasert økonomisk belønning rettet mot enkeltpersoner, skal ta utgangspunkt i Hovedtariffavtalens adgang til lønnsvurderinger med hjemmel i §§ 2.3.3, 2.3.4 og 2.3.5.

Ordningen med bruk av incentiver skal evalueres innen utgangen av 2016 for å vurdere i hvilken grad incentivene har fungert, og hvorvidt understøttelsen av effektiviseringsarbeidet har vært hensiktsmessig.

3.3.4 Forsvarlig forvaltning

Etatene i forsvarssektoren skal arbeide for ytterligere forbedring av forvaltningen som en grunnleggende forutsetning for effektiv disponering av sektorens ressurser. Dette forutsetter hensiktsmessige og effektive prosesser og rutiner samt gode holdninger til styring og forvaltning. Etatenes ledelse skal sørge for at intern kontroll er integrert i prosesser og rutiner i virksomheten, samt påse at den fungerer på en hensiktsmessig måte og kan dokumenteres.

Relevant kompetanse er avgjørende for å forbedre forvaltningen i sektoren. Økt spesialisering innenfor det enkelte forvaltningsområde stiller store krav til medarbeiderne i sektoren. Departementet forutsetter at den enkelte etat besitter nødvendig kompetanse innenfor fagfeltene økonomi-, virksomhets- og kompetansestyring. Forsvarlig forvaltning og intern kontroll er et lederansvar, og ansvar skal gjøres gjeldende også på dette området. De ledere som lykkes bør ha karrieremessig fordel av det, samtidig som de ledere som ikke innfrir krav som forutsatt, skal ansvarliggjøres tilsvarende.

3.3.5 Kritiske suksessfaktorer for styring og ledelse

De viktigste suksessfaktorer innenfor styring og ledelse, og for å lykkes med realiseringen av gevinster og videre effektivisering av forsvarssektoren er oppsummert:

- God, tydelig og kompetent ledelse og styring, lederforankring og formidling av arbeidet med gevinstrealisering og effektivisering.

⁶ Jf. PET nr. 23 til IVB 2007.

⁷ Denne grensen er satt for at virksomheten først skal fremme de tiltak som har størst potensial og som gir gevinster innen rimelig tid. Dette ekskluderer ikke prosjekter med lengre tilbakebetalingstid.

- Langsiktig planlegging og flerårig budsjettering.
- Fortsatt fokus på forsvarlig styring og forvaltning, herunder risikostyring og intern kontroll.
- Involvering av de ansatte i organisasjonen i forbedrings- og endringsarbeid.
- Hensiktsmessig bruk av incentiver og investeringer som virkemidler i arbeidet med effektivisering og gevinstrealisering.

3.4 Operativ evne og operasjoner

3.4.1 Generelt om etablering og anvendelse av operativ evne

Operativ evne, herunder planforberedelser og beredskap, er et strategisk leveransemål for forsvarssektoren og utgjør strukturens evne til å løse Forsvarets oppgaver. Forsvarets kapasiteter og operative evne skal kunne bidra til å løse hele bredden av Forsvarets oppgaver. Deler av den operative evnen anvendes kontinuerlig i operasjoner og operativ virksomhet, hjemme og ute. Operativ evne som ikke til daglig anvendes for oppgaveløsning utgjør Forsvarets beredskap, og består både av raskt tilgjengelige kapasiteter og kapasiteter som må styrkeoppbygges over tid for å kunne løse hele oppgavespekteret. For å bidra til at NATOs krigsforebyggende terskel fremstår som troverdig i våre nærområder, må Forsvaret videre utvikle kvalitet, kampkraft, reaksjonsevne, utholdenhet, evne til styrkeoppbygging og deployering, samt evne til å operere effektivt og integrert med allierte styrker. Strukturen skal kunne møte pålagte beredskapskrav, gjennomføre pålagt operativ virksomhet og operasjoner, samt yte støtte til sivile myndigheter.

3.4.2 Nasjonale operasjoner og operativ virksomhet

Forsvaret skal kontinuerlig løse oppgaver i Norge og norske nærområder, som overvåking, suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. Forsvarets operative virksomhet skal understøtte ivaretagelsen av nasjonale og allierte oppgaver, herunder regjeringens nordområdestrategi. Bidrag til samfunnssikkerhet og sivil krisehåndtering er en uttrykt oppgave for Forsvaret og nærmere omtalt i punkt 3.4.8 *Totalforsvaret og bidrag til ivaretagelse av samfunnssikkerhet*.

3.4.2.1 Overvåking, suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse

Forsvaret skal kontinuerlig overvåke norsk og tilstøtende luftrom innenfor rammen av NATOs integrerte luftforsvar. Forsvaret skal overvåke relevant aktivitet i sjøterritoriet der Norge har jurisdiksjon. Forsvaret skal ha kontinuerlig overvåking av grenseområdet mot Russland. Ved behov skal ulike elementer kunne settes sammen for kontinuerlig overvåking av avgrensede hav- og landområder. Forsvaret skal også ha evne til etterretning og overvåking i det digitale rom.

Forsvaret skal ha en selvstendig evne til å drive etterretning i egne nærområder. Forsvaret skal gjennom operativ virksomhet og etterretningsvirksomhet, bidra til å fremskaffe beslutningsgrunnlag for den politiske og militære ledelse. Den nasjonale

etterretningskapasiteten skal også støtte operasjoner hjemme og ute. Samarbeid og utveksling av informasjon med andre aktører, nasjonal og internasjonalt, skal videreutvikles.

Forsvaret skal hevde norsk suverenitet og bidra til å sikre norsk territoriell integritet. Dette innebærer evne til å overvåke fremmed statlig aktivitet i norske og tilstøtende områder, samt evne til å kunne reagere mot krenkelser av suverenitet over hele territoriet. Dette inkluderer også krenkelser av norske suverene rettigheter i norske jurisdiksjonsområder utenfor norsk territorium. Forsvaret må derfor ha evne til å kunne utøve tvangsmakt både til sjøs, i luften og på land. Det skal planlegges for regelmessig militær tilstedeværelse med prioritet til nordområdene.

Forsvaret skal ha evne til å oppdage og reagere på lov- eller regelbrudd innenfor norsk jurisdiksjonsområde der Forsvaret er tildelt ansvar for myndighetsutøvelse. Kystvakten skal, gjennom periodisk tilstedeværelse, utøve ressurskontroll i alle områder der det foregår fangst og fiske, med prioritet til nordområdene og med prioritet til områder med høyest sannsynlighet for brudd på regelverket. Kystvaktens prioritering innenfor ressursforvaltning følger fiskerimyndighetenes retningslinjer.

Forsvaret ved grensevakten og Kystvakten skal bistå politiet for å oppfylle Norges internasjonale forpliktelser, herunder grenseoppsyn iht. Schengen-avtalen. Forsvaret skal samarbeide tett med andre statlige myndigheter for å sikre effektiv og riktig bruk av Forsvarets kapasiteter i myndighetsutøvelse. Myndighet skal utøves slik at den har preventiv effekt overfor aktører som utfordrer norsk lov- og regelverk.

3.4.2.2 Nasjonal episode og krisehåndtering

Forsvaret skal forebygge nasjonale sikkerhetspolitiske episoder og kriser i norsk territorium og i norske interesseområder. Tilstedeværelse og operativ virksomhet med relevante og fleksible militære kapasiteter er viktige bidrag til forutsigbarhet og stabilitet. Sammen med en troverdig nasjonal militær beredskap og høy reaksjonsevne, bidrar dette til å hindre at kriser oppstår, og legger til rette for en fleksibel og avpasset respons. Episoder og kriser opp til et visst nivå skal kunne håndteres raskt og kun med et minimum av styrkeoppbyggingsforberedelser.

Sikkerhetspolitiske episoder og kriser skal effektivt kunne bringes under kontroll på nasjonale premisser. Forsvaret skal ha evne til å håndtere flere samtidige episoder og begrensede kriser nasjonalt, herunder evne til å lede operasjoner med bidrag fra flere forsvarsgrener, og evne til samarbeid med sivile aktører. Med grunnlag i en balansert og tilpasningsdyktig struktur, skal Forsvaret ha selvstendig kapasitet til å gjennomføre fellesoperasjoner. I ytterste konsekvens skal hele Forsvarets struktur og operative evne kunne nyttes samtidig for å håndtere en krise.

3.4.2.3 Kollektivt forsvar

Forsvaret skal kunne stille operative kapasiteter for bidrag til kollektivt forsvar av Norge og NATO iht. *Atlanterhavspaktens* artikkel 5 som er basert på FN-paktens artikkel 51. Dette oppdraget skal reflekteres i Forsvarets operative planverk og beredskapsplanverk. Kollektivt forsvar av Norge med bruk av hele den operative strukturen skal være dimensjonerende for forsvarsplanleggingen som helhet.

Dersom en krise utvikler seg slik at Norge utsettes for militær aggresjon, vil dette være et allianseanliggende. Norske styrker skal kunne møte og avgrense slik aggresjon, både fra en konvensjonell og irregulær motstander i samarbeid med allierte. Forsvaret skal videreutvikle interoperabilitet med NATO og med samarbeidende organisasjoner, nasjonalt og internasjonalt. Øvelser sammen med allierte på norsk jord er med på å styrke evnen til samvirke i større forband og demonstrerer samtidig solidaritet og gjensidig evne til å gjennomføre fellesoperasjoner. Det skal derfor legges til rette for alliert trening og øving i Norge, særlig i Nord-Norge, og for å kunne motta, understøtte og samvirke med allierte.

3.4.3 Internasjonale operasjoner

Forsvaret skal gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet. Forsvaret skal være beredt til å stille styrkebidrag til operasjoner, primært i regi av FN og NATO, men i en viss utstrekning også EU. Bidragene vil bli basert på en rimelig byrdefordeling internasjonalt.

Innenfor en begrenset styrkestruktur må det tilstrebes maksimal synergi, slik at flest mulig av Forsvarets kapasiteter er anvendbare både hjemme og ute. Forsvaret skal kunne stille relevante bidrag til sammensatte flernasjonale styrker i hele spekteret av fredsstøttende operasjoner, herunder bidrag til trening og opplæring av nasjonale sikkerhetsstyrker. Det skal kunne ytes kontinuerlige bidrag, noe som må løses gjennom utnyttelse av hele bredden av Forsvarets operative kapasiteter. Periodisering, variasjon og byrdefordeling internt skal tilstrebes, slik at deltakelsen bidrar til å bygge opp og ikke uthule den operative evnen. Forsvaret skal kunne håndtere utfordringer knyttet til samarbeid og interoperabilitet med andre aktører i integrerte operasjoner.

3.4.3.1 Prioriteringer og økonomiske rammer

Frem mot avviklingen av ISAF i 2014 skal det militære engasjementet i Afghanistan fortsatt ha prioritet. Fokus skal være på en gradvis nedtrapping av styrkebidraget. Norge vil fortsette arbeidet med å styrke FNs fredsoperative innsats og prioritere FN-initierte operasjoner. I tråd med nedbyggingen i Afghanistan skal Forsvaret i økende grad være beredt til å stille styrkebidrag til FN-operasjoner.

I perioden frem mot 2016 legges det til grunn at planrammen for merutgifter til operasjoner i utlandet (kapittel 1792) gradvis reduseres. Det forutsettes videre kostnadseffektiv drift for å frigjøre de nødvendige ressursene. Nye styrkebidrag vil søkes tilleggsfinansiert. Det henvises også til punkt 3.5.1 *Samlet planramme og økonomiske hovedtall*.

3.4.3.2 Afghanistan

Overføringen av sikkerhetsansvaret i Afghanistan fra ISAF-styrken til afghanske myndigheter er iverksatt og skal være sluttført innen utgangen av 2014. Forsvaret skal være i stand til å avslutte ISAF-bidragene på en operativ og forvaltningsmessig forsvarlig måte, med god intern styring og kontroll. I dette ligger bl.a. at forsvarssektoren forventes å systematisere og videreutvikle forsvarlig forvaltning innenfor alle faser av termineringsprosessen. Dette

innebærer å skape et godt grunnlag og forutsetninger for termineringen, utarbeide gode planer for termineringen, gjennomføre termineringen iht. planen samt etablere et godt system for fremtidig praksis/læring.

Uttrekningen av den norske styrken fra Faryab i 2012 medfører isolert sett et betydelig redusert norsk bidrag. Norge skal tilpasse videre bidrag i Afghanistan for å dekke andre kritiske behov etter anmodning fra NATO og iht. Forsvarets evne til å stille relevante kapasiteter. Et tilpasset styrkebidrag fra 2013 skal planlegges å bestå av mentorer, C130J og et begrenset antall spesialstyrker. Samlet skal disse bidragene, i 2013, planlegges godt innenfor en maksimalramme på 270 personell og videre medføre reduserte kostnader i tråd med nedtrappingsplanen for kapittel 1792. Maksimalrammen vil være synkende i årene fremover. Innenfor disse rammer skal tellende bidrag til NATOs ISAF-operasjon prioriteres. Nasjonale støttekapasiteter, slik som kontingentstab, nasjonalt støtteelement, sambandskapasiteter og etterretningskapasiteter, skal søkes redusert tidlig, og Forsvaret skal søke kostnadsbesparende løsninger, primært gjennom en nordisk/latvisk ramme.

Det legges til grunn at Forsvaret skal bidra militært også etter at ISAF avsluttes i 2014, med komponenter i begrenset omfang og i tråd med profilen for det nye oppdraget. På NATO-toppmøtet i Chicago ble det besluttet at den militære innsatsen i sin nåværende form avsluttes, men hvor langsiktigheten i samarbeidet med afghanerne videreføres. Den militære innsatsen etter 2014 vil innebære en vesentlig mindre styrke, med vekt på rådgivning, opplæring og støtte av afghanske sikkerhetsstyrker. Norge vil i perioden 2015–2017 bidra med ca 60 mill. kroner årlig i finansiell støtte til det afghanske forsvaret (kapittel 1792).

3.4.3.3 Deltakelse i flernasjonale stående beredskapsstyrker

Forsvaret skal planlegge for regelmessig og signifikant deltakelse i flernasjonale stående beredskapsstyrker. Slik deltakelse skal budsjetteres innenfor den ordinære driftsrammen til Forsvaret og på den enkelte styrkeansvarliges kapittel. Forsvaret skal spesielt vektlegge deltakelse i *NATO Response Force (NRF)*.

NATOs stående maritime styrker

Forsvaret skal i perioden delta i de stående maritime NATO-styrkene Standing NATO Maritime Group (SNMG) og Standing NATO Mine Countermeasures Group (SNMCMG), herunder tidvis ta ledelsen over disse styrkene. Deployeringsperioden for det enkelte år vil være avhengig av operative og ressursmessige forhold. Norske fartøy som meldes inn til SNMG eller SNMCMG, skal også meldes inn som NRF-bidrag i samme periode uten ekstra ressursbruk. Dersom en styrke også blir disponert i en operasjon vil merutgiftene bli søkt tilleggsfinansiert.

NRF

Forsvaret skal stille med mellom en og to prosent av *Immediate Response Force (IRF)* – styrken av NRF, som tilsvarer 120-240 personell i gjennomsnitt over en seksårsperiode. Forsvaret skal sørge for at denne ambisjonen oppfylles i perioden 2013–2016. På sjøsiden videreføres norsk innmelding av et RO-RO skip samt norsk støtte til NATO-poolen av andre skip. Norge skal også i perioden 2013–2016 melde inn et mindre antall offiserer til *NATO Coordination and Guidance for Shipping (NCAGS)* for seks måneder hvert år.

Alle kostnadene, inklusive tjenester, forberedelser, trening og øvelser skal budsjetteres innenfor rammen av den enkelte kapittelansvarliges ordinære drift. Ved eventuell utløsning av NRF-beredskap, ut over det som beskrives ovenfor, legges til grunn at merutgiftene tilleggsfinansieres.

EU Battle Group/Nordic Battle Group

FN og NATO er de viktigste multilaterale rammeverk for norsk deltakelse i internasjonale operasjoner. Det utelukkes likevel ikke deltakelse i *Nordic Battle Group* (NBG) eller annen *EU Battle Group* (EUBG). Samme finansieringsmekanisme legges til grunn for EUBG som for NRF.

3.4.3.4 Øvrige bidrag til pågående operasjoner og eventuelle nye avdelingsbidrag

Norge stiller i dag observatører og stabspersonell til en rekke av FNs operasjoner og observatørstyrker. Slike bidrag til fredsbevarende innsats skal videreføres.

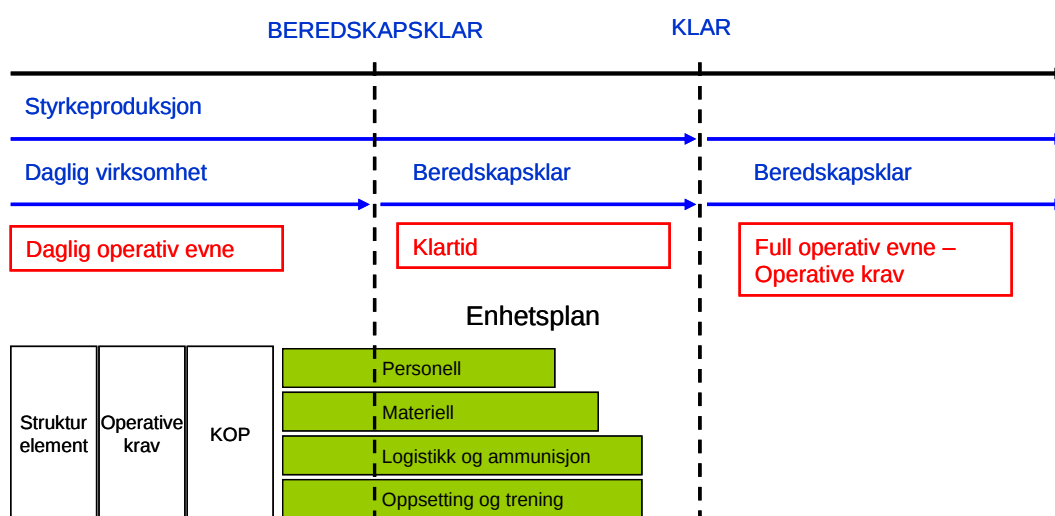
Forsvaret skal videreføre implementeringen av en tiltakspakke for FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325; Kvinner, fred og sikkerhet.

Det er et mål å øke Norges bidrag til FN-ledede operasjoner. Forsvaret skal være forberedt på å planlegge et eventuelt fremtidig avdelingsbidrag til en FN-operasjon, fortrinnsvis i en nordisk ramme, men også ved å søke nye partnere utenfor denne rammen, ikke minst betydelige bidragsytere til FN.

3.4.4 Beredskap

3.4.4.1 Beredskapssystem og planverk

Nasjonalt beredskapssystem
Beredskapssystem for forsvarssektoren (BFF) – Sivilt beredskapssystem (SBS)

Figur 3: Det nasjonale beredskapssystemet

Beredskap for operativ evne er en høyt prioritert oppgave i den kommende perioden.

Alle Forsvarets avdelinger skal årlig gjennomgå og oppdatere sine beredskapsplanverk. Det skal gjennomføres årlige kontroller av planverket i Forsvarets avdelinger.

Forsvaret skal videreutvikle styrkeoppbyggingssystemet (SOS-direktivet). Hoved- og enhetsplaner skal årlig oppdateres slik at planverket til en hver tid er realiserbart ved aktivering av styrkeoppbygging, herunder logistikkbehov i styrkeoppbyggingsperioden.

Beredskapsplanlegging og -arbeid skal prioriteres slik at planlagte og iverksatte tiltak kan gjennomføres innenfor de fastlagte tidsfrister.

Forsvaret skal sørge for at direktiver og bestemmelser gir helhetlige føringer for beredskapsplanverk og operativ virksomhet. Herunder skal planverket være koordinert med relevante instanser, inkludert sivile, for å kunne ivareta Forsvarets og allierte styrkers behov for støtte innenfor rammen av totalforsvaret. Ett viktig element i beredskapsstyringen er at etatene har et oppdatert beredskapsplanverk, herunder styrkeoppbyggingsplaner.

3.4.4.2 Klartider og beredskapskrav

Flere av Forsvarets enheter har stående beredskap og løser pålagte oppdrag til enhver tid. Største delen av den operative strukturen vil imidlertid trenge tid på å styrkeoppbygge enhetene til full operativ evne. Forsvarets enheter gis derfor en klartid som angir tiden den enkelte enhet har for å styrkeoppbygges fra BEREDSKAPSKLAR til KLAR. Krav til reaksjonsevne fastsettes av FD gjennom årlig utgivelse av klartider for de enkelte enheter. Det foretas en gjennomgang av alle klartidene. Inntil dette arbeidet er ferdigstilt er klartidene for 2012 gjeldene. Det henvises også til vedlegg B2 – *Klartider*.

Alle militære enheter har nasjonale klartidskrav og store deler har også NATO styrkemålskrav til tilgjengelighet. Krav til klartider blir utarbeidet av FD på bakgrunn av den sikkerhetspolitiske situasjonen, behov for reaksjonsevne, trussel- og risikovurderinger som sees i sammenheng og balanseres opp mot de tilgjengelige ressursene. Enhver militær enhet, uansett klartid, skal være forberedt på å delta med det som til enhver tid er tilgjengelig av personell og materiell ved akutt behov for krisehåndtering. FDs årlige krav til reaksjonsevne ses i sammenheng med årlig utvikling av BFF.

3.4.5 Operativ planlegging

Forsvarets direktiv for operativ virksomhet gir rammer for den operative virksomheten og planforutsetninger for det videre arbeidet med et helhetlig planverk for krisehåndtering og det militære forsvar av Norge.

Forsvaret skal kontinuerlig videreutvikle og vedlikeholde et oppdatert, helhetlig og konsistent operativt planverk. Det skal harmoniseres med relevant planverk i NATO, medvirke til å utvikle vår NATO-tilknytning og legge til rette for et alliert engasjement, bl.a. gjennom et oppdatert planverk for mottak av allierte forsterkninger. Planverket skal til enhver tid reflektere overordnede politiske målsettinger og operative prioriteringer, og skal oppdateres basert på trusselvurderinger og eventuelle akutte behov for å gjennomføre

beredskapstiltak. Utviklingen av NATOs operative planverk vil påvirke vårt nasjonale planverk, samt også kunne få betydning for kapabilitetsutviklingen på sikt.

3.4.6 Operativ NATO-tilknytning

I forbindelse med implementeringen av NATOs nye strategiske konsept fra 2010 og ny kommandostruktur, legges det opp til en utvidet rolle for nasjonale hovedkvarter. Forsvaret skal bidra aktivt i denne prosessen, og legge til rette for å utvikle vår operative NATO-tilknytning når det gjelder regional kunnskap og situasjonsoversikt, krisehåndtering, samt trening og øving. Det skal arbeides videre med muligheter knyttet til sjef Forsvarets operative hovedkvarters (FOH) rolle sett i sammenheng med alliert operativ sjef ved operasjoner i Norge, herunder skal forhold knyttet til utvikling av interoperabilitet, informasjonsutveksling, logistikk og operativ planlegging utredes og vurderes. Forsvaret skal gjennom dette erverve økt kompetanse og bidra til å formidle økt oversikt over situasjonen i Norges nærområder.

3.4.7 Trening og øving

NATOs utvikling og prioriteringer i nytt strategisk konsept skal utgjøre en sentral del av grunnlaget for øvings- og treningsaktiviteten. Dette innebærer bl.a. økt fokus på kollektivt forsvar, inkludert beredskaps- og forsterkningsplaner, krisehåndtering, økt regionalt fokus og mulighetene for samarbeid mellom NATOs nye kommandostruktur og nasjonale hovedkvarter.

I tråd med Alliansens nye såkalte *Connected Forces Initiative* skal trening og øvingsvirksomhet være et sentralt virkemiddel for å ivareta og styrke interoperabiliteten mellom styrkene. Dette innebærer at Forsvaret skal ha fokus på flernasjonal fellesoperativ trening og øvingsvirksomhet, herunder medvirkning i NATO ledede øvelser.

Innretning av øvingsvirksomheten skal ta utgangspunkt i operativ status og definerte beredskapskrav for våre styrker. Øving for stående fredsoperative oppdrag, styrker på høy beredskap for å kunne løse oppdukkende episoder og kritesituasjoner, sammen med styrkebidrag til utenlandsoperasjoner, har høyeste prioritet.

Virksomheten skal bidra til å understøtte Forsvarets bidrag til samfunnssikkerhet, gjennom å kunne stille med aktuelle og tilgjengelige ressurser etter anmodning fra sivile myndigheter. Krisehåndtering og samarbeid med sivil sektor gis ekstra prioritet i øvelsesopplegget og det skal legges til rette for regelmessig øving med andre sektorer og etater, herunder tydeliggjøring av rolle og ansvar.

Militær aktivitet og øvingsvirksomhet i nord er et av de prioriterte områdene i nordområdesatsingen. Det skal tilrettelegges for regulær trening og øving for og med allierte- og partnerland i Norge, fortrinnsvis i Nord-Norge. Forsvaret skal, innenfor de dimensjonerende rammer som ligger til grunn for landbasert alliert trening, fortsatt tilby gode treningsfasiliteter til utenlandske avdelinger som ønsker å trene i Norge, med fleksibel og kombinert bruk av dedikerte treningssentra og tilgjengelige bygg og anlegg tilknyttet ulike vertsavdelinger.

Øvingssamarbeidet innenfor rammen av NATO og etablert bi-/multilateralt samarbeid har prioritet, samtidig som nordisk samarbeid inngår som en del av grunnlaget. Nordisk øvings- og treningssamarbeidet, skal bl.a. legges til rette gjennom *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFCO). Øvingssamarbeidet med Russland skal være basert på FDs overordnede strategi, og gjennomføres med utgangspunkt i den årlige tiltaksplanen. Forsvaret skal videreføre deltakelsen i etablerte internasjonale øvelser for søk og redning, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning i nordområdene.

For å støtte opp om øvingsvirksomheten i NATO og for å legge til rette for alliert aktivitet i våre nærområder legges det opp til at Forsvaret på regulær basis kan påta seg ansvaret for vertslandstøtte for NATO-øvelser.

Trusler mot samfunnskritisk IKT-infrastruktur skal reflekteres i øvingsvirksomheten, og NSM og Forsvaret skal i nødvendig utstrekning koordinere og samordne sin virksomhet på dette området. Forsvaret skal ta aktivt del i samfunnssikkerhetsarbeidet også på dette området. I samspill med øvrige nasjonale samarbeidspartnere skal NSM, ved NorCERT, jevnlig øve håndtering av alvorlige sektorovergripende angrep mot samfunnskritiske IKT-systemer.

3.4.8 Totalforsvaret og bidrag til ivaretagelse av samfunnssikkerhet

3.4.8.1 Generelt

Forsvaret skal fortsette arbeidet med å videreutvikle det sivil-militære samarbeidet innenfor totalforsvarskonseptet. Dette skal skje i nært samarbeid med relevante sivile myndigheter. Målet skal være å sikre en best mulig utnyttelse av samfunnets totale ressurser, og gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn i fred, krise og krig. Som del av dette skal FOH lede *Sentralt totalforsvarsforum* vekselvis med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Etter terrorangrepene 22. juli 2011 er det rettet et betydelig fokus på Forsvarets kapasitet og reaksjonsevne for å støtte det sivile samfunn når akutte kritesituasjoner oppstår. Det skal ikke etableres nye militære kapasiteter eller strukturer særskilt for å yte støtte til det sivile samfunn. Støtten til det sivile samfunn skal imidlertid tas med i vurderingen av innretning og dimensjonering av de enkelte kapasitetene. Dette er relevant bl.a. ved utforming av dedikerte oppdrag, beredskapspålegg, lokalisering, krav til opplæring, trening og øving, samt evne til samvirke med aktører utenfor forsvarssektoren.

Den politiske behandlingen av 22. juli-kommisjonens rapport kan medføre organisatoriske og/eller operative konsekvenser for forsvarssektoren knyttet til totalforsvaret og det sivil-militære samarbeidet, jf. punkt 2.1.1 *Områder i utvikling med konsekvenser for planperioden*. Dette er forhold som eventuelt vil bli innarbeidet som PET til IVB LTP.

3.4.8.2 Forsvarets bistand til sivile myndigheter

Forsvaret skal videreføre sine rutinemessige sivilt rettete oppgaver slik disse inngår i dagens oppgaveportefølje. Eksempler er Kystvakten, Grensevakten og Etterretningstjenesten (ETJ).

I tillegg skal i utgangspunktet alle Forsvarets tilgjengelige enheter skal på anmodning kunne yte bistand til politiet og andre sivile myndigheter ved ulykker, naturkatastrofer og alvorlig

kriminalitet. Forsvaret kan yte slik bistand dersom anmodende myndighets egne ressurser (personellmessig, materiellmessig eller kompetansemessig) ikke strekker til. Omforente ordninger for kostnadsdekning skal legges til grunn⁸.

Forsvaret skal være forberedt på å ivareta sitt ansvar i den nasjonale terrorberedskapen. Politiet har ansvar for å forebygge og bekjempe terror som ikke er å anse som et væpnet angrep på Norge. Forsvaret vil i slike situasjoner kunne ha en bistandsrolle. Ved omfattende terrorangrep kan det være aktuelt å bistå med både land-, sjø- og luftstridskrefter fra Forsvaret. Videre kan Forsvarets spesialkommando bistå politiet med kontra-terror operasjoner. Det skal legges særlig vekt på at prosedyrene for samhandling mellom politi og forsvar i terrorberedskapen fungerer optimalt.

Forsvaret skal følge opp den reviderte *Instruks om Forsvarets bistand til politiet* (bistandsinstruksen), bl.a. gjennom implementering av prosedyrer som sikrer at bistanden kan ytes raskt i hastetilfeller. Instruksen ivaretar behovet for forenkling, klargjøring og styrket samarbeid. Forsvarets faste liaisonordning i Politidirektoratet skal videreføres. Justissektoren vil etablere et nytt beredskapssenter som Forsvaret skal være forberedt å etablere kontakt med.

Forsvaret skal implementere ny instruks for bistand til andre sivile myndigheter enn politiet når denne er ferdigstilt. Forsvaret skal ikke påta seg oppgaver som bør, kan eller skal ivaretas av sivile aktører.

Forsvaret skal bidra til at politiet og andre relevante sivile myndigheter har god kjennskap til hvilke kapasiteter Forsvaret besitter. Det skal legges opp til styrket gjensidig kjennskap til sivile etaters og Forsvarets behov og kapasiteter gjennom kurs, øvelser og treningsopplegg. Måltrettet øvings- og treningsaktivitet mellom Forsvaret og politiet, og mellom Forsvaret og andre relevante aktører på sivil side skal vektlegges. Forsvaret skal ved behov bidra til sivile myndigheters utvikling av planverk og prosedyrer for militær bistand til samfunnssikkerhet.

3.4.8.3 Objektsikring

En ny instruks om politiets og Forsvarets objektsikring, som bl.a. skal sørge for klargjøring av roller og ansvar og en forbedret koordinering av de to etatenes arbeid relatert til objektsikring, er under utarbeidelse. Forsvaret skal følge opp denne med oppdatering av etatsinternt regelverk, herunder oppdatering av FSJ nøkkelpunktdirektiv og implementering av dette. Det skal i den forbindelse legges særlig vekt på at objektene som forhåndsutpekes som nøkkelpunkter er avgrenset til objekter som har avgjørende betydning for forsvarevnen og det militære forsvar i væpnet konflikt. Forsvarets utpeking må derfor baseres på vurderinger av militære behov. Dialog med sivile myndigheter og objekteiere ivaretas som nødvendig. Forsvaret skal til enhver tid ha en oppdatert nøkkelpunktliste som vil danne grunnlaget for prioritering av trening og øving på objekter.

⁸ Instrukser under utarbeidelse for Forsvarets bistand til politiet og til andre sivile myndigheter enn politiet, samt nærmere retningslinjer fra FD.

Forsvaret skal iht. bestemmelsene i *bistandsinstruksen* bistå politiet i objektsikring mot terror og annen alvorlig kriminalitet. Forsvaret skal i samarbeid med politiet utforme planverk for de objekter hvor det forhåndsplanlegges med militær bistand. Forsvaret og politiet skal også ha gjensidig innsyn i hverandres objektlistene. Det skal i planleggingen av objektsikring tas nødvendig hensyn til om objektene er underlagt forebyggende grunnsikringsregler etter annet regelverk, herunder sikkerhetsloven og forskrift om objektsikkerhet. Forebyggende sikkerhet generelt er omtalt i punkt 3.4.9 og forebyggende objektsikkerhet spesielt er nærmere omtalt i punkt 9.3.3.7.

3.4.8.4 Sivil støtte til Forsvaret

Sivil støtte til Forsvaret skal i størst mulig grad baseres på kommersielle ordninger og samarbeid med sivile aktører gjennom leveranse- og beredskapsavtaler. Dette utelukker ikke at man ved en omfattende eller langvarig sikkerhetspolitisk krise må anvende beredskapslovgivningen for å sikre nødvendig støtte til Forsvaret.

Det er nødvendig at Forsvaret konkretiserer sine logistikk- og forsyningsbehov overfor det sivile samfunn for å sikre tilfredsstillende ordninger for denne støtten. Forsvaret skal i samarbeid med relevante sivile aktører videreutvikle planer og rutiner for hvordan sivil støtte til Forsvaret skal ivaretas ved sikkerhetspolitiske kriser og krig. Som en del av dette skal Forsvaret kontinuerlig vurdere om dagens hjemmelsgrunnlag og samarbeids- og beredskapsordninger er tilstrekkelige for å sikre tilgangen til nødvendige varer og tjenester⁹.

Forslag til reviderte eller nye samarbeidsordninger med sivile aktører for å dekke Forsvarets behov for sivil støtte i en sikkerhetspolitisk krise eller krig skal forelegges FD¹⁰, som deretter vil trekke inn berørte beredskapsdepartementer før endelig beslutning tas. Aktuelle tiltak skal ses i sammenheng med videreutvikling av BFF og SBS.

3.4.9 Forebyggende sikkerhet

Virksomhetens ledelse skal sørge for at ivaretagelse og kontroll av all forebyggende sikkerhet¹¹, herunder IKT-sikkerhet som omtalt i neste punkt, integreres i virksomhetens øvrige aktiviteter. Enhver leder har ansvar for sikkerheten innenfor sitt ansvars- og myndighetsområde, og skal sørge for å treffe tiltak iht. sikkerhetsloven med forskrifter, herunder rapportere om sikkerhetstruende hendelser. Den foresattes ansvar gjelder også der utførelsen av sikkerhetsoppgaver er overlatt til private leverandører eller andre virksomheter. Enhver foresatt skal påse at underordnede har en adferd som bidrar til å ivareta sikkerheten, og skal løpende veilede underordnede. Forebyggende sikkerhet skal gis nødvendig oppmerksomhet i virksomhetsstyringen, herunder at forebyggende sikkerhet er en del av virksomhetens interne styringssystemer.

⁹ Jf. PET nr. 17 til IVB 2011.

¹⁰ Jf. PET nr. 17 til IVB 2011.

¹¹ FMInns overordnede ansvar reguleres gjennom *Forskrift av 4. juli 2003 nr. 900*.

3.4.10 IKT-sikkerhet og cyberoperasjoner

Forsvarssektoren skal ivareta og på utvalgte områder styrke IKT-sikkerheten knyttet til egen virksomhet. Sektoren skal være forberedt på å håndtere alle former for angrep som rammer egne virksomhetskritiske IKT-systemer. Forsvarssektoren må også ha en beredskap for å hindre at svikt i eksterne leverandørers systemer får negative konsekvenser for egne systemer. Det skal stilles krav til eksterne leverandører av IKT som virksomhetene er avhengig av, for å sikre at disse tjenestene er robuste, pålitelige og sikre.

Forsvaret skal kunne ivareta militære cyberoperasjoner som del av en fellesoperativ tilnærming underlagt strategisk styring og politisk kontroll. Forsvaret skal sørge for at tiltak mot digitale angrep mot egne systemer ivaretas som del av de ordinære prosessene for operasjons- og beredskapsplanlegging. Forsvaret skal stille deployerbare kapasiteter for cyberoperasjoner iht. det oppdrag som er gitt for dette. Kunnskapen om operasjonssikkerhet og kompetanse vedrørende det juridiske handlingsrom skal styrkes.

Forsvaret skal være en aktiv deltaker i øvelser der cyberoperasjoner inngår som øvingsmoment. Øvelsesaktivitet utenfor Forsvaret skal være koordinert med NSM som nasjonal koordinerende myndighet.

Forsvaret skal styrke sin evne til å forebygge, avdekke, vurdere, forsvare seg mot og gjenopprette normal funksjonalitet i tilfelle digitale angrep mot egne systemer. Hovedansvarlig for disse oppgavene i Forsvaret er Cyberforsvaret, tidligere Forsvarets Informasjonsinfrastruktur (INI). Gode trusselvurderinger og risiko- og sårbarhetsanalyser for egne systemer er et nødvendig grunnlag for dette arbeidet. Det må også legges vekt på tidlig varsling av digitale angrep mot egne systemer, og rutiner for hurtig iverksettelse av tiltak for å hindre eller minske skadevirkninger av et slikt angrep. Som del av dette må det sikres god og hurtig informasjonsdeling mellom relevante aktører på ulike nivåer. Forsvaret skal ha en utstrakt samhandling med relevante fagmiljø i forsvarssektoren.

IKT-sikkerhet er et sektoransvar. NSM har et sektorovergripende ansvar og NorCERT-funksjonen i NSM skal koordinere og bistå sektorene ved alvorlige IKT-hendelser. Ved behov kan Forsvaret støtte NSM. Forsvarets rolle kan bl.a. være faglig rådgivning og støtte fra militære fagmiljøer, samt bistand til å reetablere kommunikasjon.

Forsvarssektoren skal bidra til et godt internasjonalt samarbeid mot trusler i det digitale rom både med enkeltnasjoner og innenfor internasjonale organisasjoner som FN, NATO og EU. NSM er nasjonalt kontaktpunkt mot andre land og internasjonale organisasjoner innenfor cybersikkerhet.

FD vil utgi FDs cyberretningslinjer som på strategisk nivå vil fastsette forsvarsektorens ansvar innenfor forebyggende informasjonssikkerhet og cyberoperasjoner i fred, krise og krig. Forsvaret og NSM skal støtte FDs koordineringsgruppe for informasjonssikkerhet og cyberoperasjoner (KG cyber).

3.4.11 Forsvar mot masseødeleggelsesvapen (CBRN)

Forsvaret skal ha et CBRN-vern som med effektiv ressursbruk sikrer mot tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier, samt ivaretar evnen til å gjennomføre begrensede militære operasjoner ved CBRN-hendelser.

Styrkebidrag til operasjoner i utlandet skal ha egenkapasitet for CBRN-vern tilpasset trusselsituasjonen, og ivareta gjeldende bestemmelser knyttet til NATOs minimumskrav innenfor CBRN-vern og interoperabilitet med allierte styrker. Forsvaret skal også hurtig kunne støtte det sivile samfunn med tilgjengelige CBRN-kapasiteter og kompetanse iht. gjeldende prinsipper for støtte til det sivile samfunn.

Forsvarets CBRN-vern skal i langtidsplanperioden styrkes, primært for bedre å ivareta Forsvarets egne militære behov, men også for å gi bedre forutsetninger for bistand til sivile myndigheter. FD vil gi et eget oppdrag til Forsvaret knyttet til arbeidet med forbedringer av CBRN-vernet. Øvrige etater skal bidra til videreutvikling av forsvarssektorens CBRN-vern iht. eget ansvar på dette fagområdet.

3.5 Økonomi

Det flerårige budsjettet for perioden 2013–2016 reflekterer den planlagte utviklingen i forsvarssektoren basert på forventete årlige budsjetttildelinger, planlagt struktur- og aktivitetsutvikling, gevinstrealisering, redusert utbetaling til avgangsstimulerte midler, samt reduserte merkostnader til operasjoner i utlandet.

Det flerårige budsjettet for perioden 2013–2016 tar utgangspunkt i utgifts- og inntektsnivået i 2012-budsjettet. Dette vil si kapitlenes utgifter og inntekter knyttet til planlagt bemanning, infrastruktur, materiellbruk og aktivitetsnivå for virksomhetsåret 2012. Eventuelle endringer innenfor kapitlene skjer som en konsekvens av tekniske endringer, konsekvensjusteringer og langtidsplanens prioriterte utvikling.

Effektiviseringskravet til etaten Forsvaret, og anvendelsen av frigjorte midler, er ikke fordelt på kapittel og post. FSJ skal i de årlige budsjettinnspillene redegjøre for de tiltak som planlegges samt hvordan disse midlene anvendes, på kapittel og post. I perioden 2013–2016 kan FSJ disponere den identifiserte gevinsten til prioriterte områder. Dette er i hovedsak gjenstående innfasing av C-130 J, Skjold-klasse fartøyer, NH-90, ferdigstilling av fregattprosjektet, styrking av Brig N, samt videreutvikling og drift av deler av informasjonsinfrastrukturen. Prioritert aktivitet og operativ virksomhet skal ikke reduseres som følge av effektiviseringstiltakene. Det pålegges også etatene NSM, FB og FFI et effektiviseringskrav.

For kapittelansvarlig er det den samlede økonomiske planrammen som er den overordnede forutsetningen for planleggingen. Eventuelle avvik fra langtidsplanens forutsetninger skal håndteres gjennom omprioritering og styringstiltak innenfor den enkelte kapittelansvarliges myndighetsområde og ramme. Dersom avviket ikke kan håndteres gjennom styringstiltak, og skyldes forhold etaten ikke kan påvirke, vil utfordringene søkes løst på strategisk nivå.

3.5.1 Samlet planramme og økonomiske hovedtall

Det henvises til punkt 2.2 *Ressursmessige forutsetninger* for den tabellariske oppstillingen av samlet planramme og inndeling i økonomiske hovedtall for forsvarssektoren i perioden 2013–2016. Videre henvises det til vedlegg G – *Økonomi* for detaljer om den flerårige økonomiske utviklingen.

Det vil ta noe tid å realisere de økonomiske effektene som følge av anbefalte struktur- og reformtiltak. I tillegg er det avgjørende for oppfyllelse av langtidsplanen at Forsvaret planlegger med rask og forsvarlig frigjøring av midler på kapittel 1792, for så snart som mulig å kunne realisere styrkingen av prioriterte områder.

Det er en sentral forutsetning at forsvarsrammen blir midlertidig økt som følge av kampflyinvesteringen og etableringen av kampflybase. Den midlertidige økningen vil etter planen starte i 2015 og vare frem til 2023. Det er lagt til grunn en midlertidig økning av forsvarsrammen i intervallet 22-28 mrd. kroner i løpet av anskaffelsesperioden, til både kjøp av nye kampfly og ny baseløsning, med en ambisjon om å anskaffe inntil 52 fly. Beslutning om å anskaffe de siste seks F-35 kampflyene vil tas etter at de første 46 F-35 kampflyene er bestilt.

Avsetning til materiellinvesteringer innenfor den ordinære forsvarsrammen (eksklusive den midlertidige økningen til kampflyformål) økes til minimum 8,45 mrd. 2012-kroner. En betydelig andel av den ordinære forsvarsrammen vil gå til kampflyanskaffelsen. Dette forutsetter stram prioritering og nøkternhet for øvrige anskaffelser. Likevel planlegges om lag 60 % av det samlede investeringsbudsjettet i perioden hvor kampfly anskaffes, benyttet til øvrige prioriterte investeringer.

Avsetninger til nasjonal infrastruktur reduseres noe etter hvert som avsetningen til de ekstraordinære investeringene i nasjonale festningsverk avsluttes. Det planlegges med avsetning til infrastrukturinvesteringer på 1,6 mrd. 2012-kroner fra og med 2015. I tillegg vil en vesentlig del av EBA-prosjektene knyttet til nye kampfly og tilhørende baseløsning bli finansiert gjennom den midlertidige styrkingen av forsvarsrammen.

Fellesfinansiert infrastruktur har i perioden 2009–2012 vært nedadgående. Avsetningen forventes å reduseres ytterligere frem mot 2016. Hovedårsaken er en reduksjon av fellesfinansierte NATO-prosjekter i Norge.

Avsetning til merutgifter til operasjoner i utlandet (kapittel 1792) skal senest innen budsjettet for 2016 reduseres fra 1 234 mill. 2012-kroner i 2012 til maksimalt 600 mill. 2012-kroner. Dette følger som en konsekvens av gradvis reduksjon av bidraget i Afghanistan. Forsvaret skal planlegge med rask og forsvarlig frigjøring av midler på kapittel 1792, og det legges til grunn at de frigjorte midlene skal overføres fra kapittel 1792 til andre utgiftskapitler i forsvarssektoren. Midlene skal bidra til å videreføre og styrke Hæren og HV, styrke ETJ og NSM, samt finansiere fremskutt operasjonsbase på Evenes (etter 2016). Eventuelle nye bidrag til operasjoner i utlandet, som ikke dekkes innefor rammen på 600 mill. 2012-kroner, vil søkes tilleggsfinansiert.

Forsvarsektorens driftskostnader, eksklusiv operasjoner i utlandet, økes noe i perioden. Innenfor den totale planrammen på drift skal det dessuten skje en betydelig ressursdreining mot prioritert virksomhet. Dette muliggjøres bl.a. gjennom reduksjon i utbetalinger til avgangsstimulerende tiltak, struktur- og reformtiltak og effektiviseringstiltak. Realisering av disse kostnadsreducerende tiltakene er den viktigste forutsetningen for å kunne nå langtidsplanens struktur-, leveranse- og aktivitetsambisjoner.

3.5.2 Spesifisering av krav til gevinstrealisering

Effektene av gevinstrealiseringsarbeidet skal benyttes til prioritert virksomhet i forsvarssektoren, inkludert innfasing av nytt materiell og EBA.

Estatene skal selv identifisere og dokumentere at de årlige kravene til effektivisering blir realiserbare og varige, og at frigjorte ressurser anvendes til høyere prioriterte formål.

3.5.2.1 Struktur- og reformtiltak

Struktur- og reformtiltak i Forsvaret skal frigjøre 60 mill. 2012-kroner i årlige netto driftsutgifter innen utgangen av 2016, og ytterligere 100 mill. 2012-kroner i årlige netto driftsutgifter innen utgangen av 2020. De frigjorte midlene forutsettes beholdt på kapitlene de frigjøres og anvendt til prioritert virksomhet.

Tiltakene med tilhørende effekter for perioden 2013–2016 oppsummeres i tabellen nedenfor.

Tiltak	Ferdigstilles	Årlig driftsbesparelse	Merknad
Flytting av DA-20 fra Rygge til Gardermoen	Innen utgangen av 2014	20 mill. kroner	Jf. punkt 4.7.3.4
Flytting av GIL med tilpasset stab ¹² til Reitan	Innen utgangen av 2014	0 mill. kroner	Jf. punkt 4.7.3.6
Samordning av HST og stab for Brig N	Innen 2016	40 mill. kroner	Jf. punkt 4.5.3.1

Tabell 3: Oversikt over tiltak i perioden 2013–2016

Omstillingsmidler i Forsvaret

I den grad FSJ anser at iverksetting av langtidsplanen medfører særskilte omstillingsutgifter, skal det føres regnskap med disse med basis i et entydig referansepunkt.

”Særavtale om bruk av virkemidler ved omstillinger i staten” er utgangspunktet for hvilke økonomiske virkemidler som kan innvilges ved endret tjenestested. Det skal vises forsiktighet ved eventuelle tilpasninger til særavtalen, slik som gjennom ”Bestemmelser for bruk av særskilte virkemidler ved omstillingen i Forsvaret for perioden 2009–2012”, da dette vil fortrenge prioritert virksomhet.

¹² Med tilpasset stab menes om lag samme størrelse på staben som den som ble flyttet fra Oslo til Rygge.

3.5.2.2 Effektivisering

Forsvaret skal frigjøre minimum 160 mill. 2012-kroner årlig, med varig effekt, gjennom effektiviseringstiltak. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2016 skal være minimum 640 mill. 2012-kroner. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2020 skal være minimum 1 280 mill. 2012-kroner.

NSM skal frigjøre minimum 0,6 mill. 2012-kroner årlig, med varig effekt, gjennom effektiviseringstiltak. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2016 skal være minimum 2,6 mill. 2012-kroner.

FB skal frigjøre minimum 11,5 mill. 2012-kroner årlig, med varig effekt, gjennom effektiviseringstiltak. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2016 skal være minimum 46 mill. 2012-kroner.

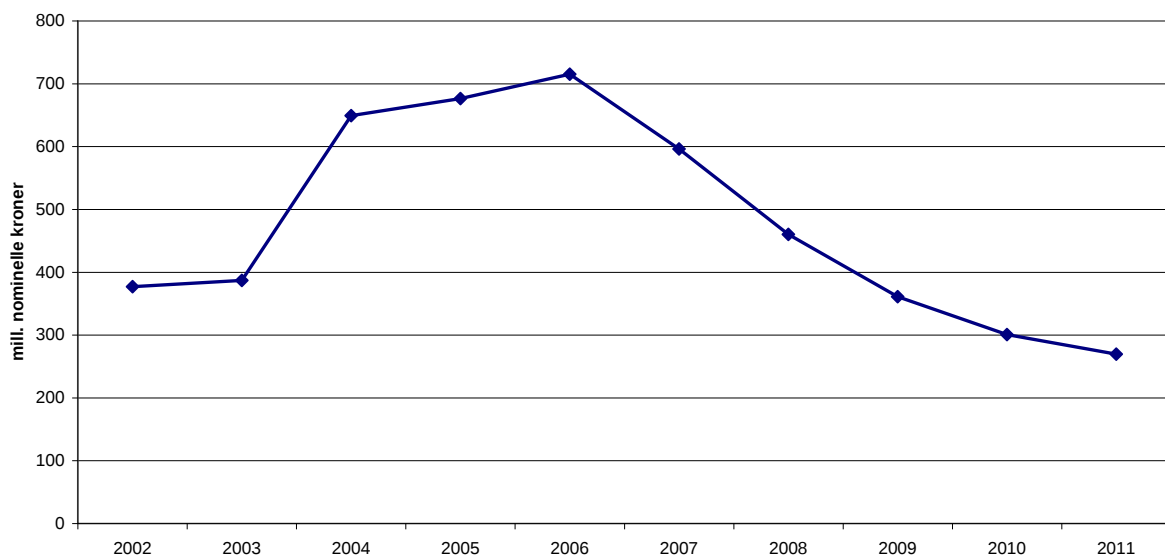
FFI skal frigjøre minimum 0,8 mill. 2012-kroner årlig, med varig effekt, gjennom effektiviseringstiltak. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2016 skal være minimum 3,4 mill. 2012-kroner

De endringer og forutsetninger som allerede ligger til grunn for langtidsplanen, eksempelvis vedtatt struktur- og reformtiltak, med tilhørende beregnede effekter, kommer i tillegg til det effektiviseringskrav som etatene er pålagt.

3.5.2.3 Redusert utbetaling til avgangsstimulerende tiltak

Det legges til grunn at utbetalingene til avgangsstimulerende tiltak (AST) fortsatt reduseres, jf. figur 4. I 2016 er det forutsatt en reduksjon på ca. 115 mill. 2012-kroner ift. 2012-nivået.

Det må vises forsiktighet med inngåelse av nye ordninger i perioden, da dette må finansieres innenfor den ordinære forsvarsrammen.

Figur 4: Utbetalinger til AST i perioden 2002–2011, eksklusive arbeidsgiveravgift

3.5.3 Detaljering av økonomiske plantall – flerårig budsjett

For en detaljert oppstilling av det flerårige budsjettet for perioden 2012–2016 (2020), inndelt etter etat, kapittel og post, henvises det til vedlegg G – *Økonomi*.

Det flerårige budsjettet vil bli oppdatert i forbindelse med tekniske justeringer, eksempelvis som følge av omgrupperinger, i forbindelse med operasjonalisering og realisering av effektiviseringskrav, og lønns- og priskompensasjoner. For øvrig vil det flerårige budsjettet søkes å holdes mest mulig fast i perioden, og ikke korrigeres for kortsiktige omprioriteringer i de årlige budsjettprosessene. På denne måten skal det flerårige budsjettet bidra til å fremme realiseringen av langtidsplanen.

3.5.3.1 Krav til etatenes flerårige budsjett

Etatene skal utarbeide og vedlikeholde et balansert flerårig budsjett. Som del av den årlige budsjettprosessen skal etatene levere et flerårig budsjett for kommende budsjettår, minimum tre år, i de respektive budsjettinnspillene. FD anbefaler at etatene utarbeider og vedlikeholder et flerårig budsjett som går over minimum åtte år. Alle kjente forhold skal være tatt med i det flerårige budsjettet. Driftskonsekvenser av investeringer i både materiell og EBA skal inkluderes som del av det flerårige budsjettet.

3.6 Flernasjonalt samarbeid og formålstjenlig samarbeid med næringsliv og andre offentlige aktører

3.6.1 Flernasjonalt samarbeid

Bredde i de militære utfordringene nødvendiggjør at forsvarssektoren skal legge økt vekt på flernasjonalt forsvarssamarbeid og integrasjon i utviklingen av kapabiliteter. Etablering av nye eller videreføring av eksisterende, avanserte kapabiliteter, kan i mange tilfeller bare muliggjøres i en flernasjonal ramme. NATO-toppmøtet i Chicago la stor vekt på å forbedre samarbeidet om kapabiliteter, bl.a. gjennom *Smart Defense*. Forsvaret skal intensivere arbeidet med å utnytte flernasjonalt forsvarssamarbeid for å oppnå mer effektiv utnyttelse av Forsvarets ressurser og NATOs samlede kapabiliteter.

Det vises i denne sammenheng til FDs *”Overordnede sikkerhets- og forsvarspolitiske kriterier for norsk deltakelse i flernasjonalt forsvarssamarbeid”*¹³.

Flernasjonalt forsvarssamarbeid inkluderer samarbeid med andre land om utvikling og bruk av kapabiliteter og bistand til forsvarsrettet sikkerhetssektor reform (FSSR). Viktige komponenter i flernasjonalt forsvarssamarbeid er (1) sikkerhets- og forsvarspolitikk, (2) utvikling av kapabiliteter, inkludert forsvarsmateriell og (3) operativt samarbeid.

Innenfor regionalt samarbeid skal naboland i Nordsjøområdet, men også i Østersjøområdet, vektlegges. I den regionale rammen skal Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO) fortsatt

¹³ Fremmet i notat til FSJ 18. oktober 2010.

prioriteres høyt. Samarbeidet har en langsiktig horisont, og forventes over tid å gi betydelige gevinster innenfor kostnadseffektiv frembringelse av kapabiliteter og bedret evne til felles deltakelse i øvelser og operasjoner. Systemlikhet skaper større muligheter for å hente ut gevinster gjennom samarbeid innenfor både styrkeproduksjon, logistikk og operativ virksomhet. Det nordiske samarbeidet utvikles i tråd med de årlige NORDEFCO Action Plans.

Ut over den nordiske rammen skal NATO være den viktigste politiske og institusjonelle rammen for flernasjonalt forsvarssamarbeid, i særdeleshet for strategiske kapabiliteter som representerer forutsetninger for at NATO skal kunne utføre sine oppgaver. Bidrag til den integrerte kommandostruktur, styrkestruktur, luftforsvar, reaksjonsstyrker, luftbåren bakkeovervåkning, strategisk løftekapasitet, logistikkoordinering og missilforsvar skal derfor fortsatt vektlegges. I tillegg skal bidrag til NATOs stående reaksjonsstyrke, NRF, prioriteres. Forsvaret skal bidra til oppmerksomhet og nærvær fra NATO i nordområdene bl.a. gjennom tilrettelegging for trening og øving. Det er også en målsetting å støtte opp om gjennomføringen av NATOs nye kommandostruktur, spesielt ved å etablere en tettere binding mellom FOH og allierte kommandoer.

Norge vil også vurdere nye NATO-initiativer til flernasjonalt forsvarssamarbeid som oppfyller kriteriene for norsk deltakelse. Samarbeid bygget på NATO-standarder og med allierte som har en rolle i forsterkning av Norge er spesielt viktig. Operasjonene i rammen av ISAF i Afghanistan har vist at allierte og partnere samarbeider tett og integrert i fellesoperasjoner. Flernasjonalt styrkesamarbeid praktiseres nå ofte på et lavere taktisk nivå enn tidligere. Dette gir forsterket behov for interoperabilitet og likhet i bl.a. prosedyrer, trening og materiell. Dette skal Forsvaret ta høyde for.

Arbeidet med å videreutvikle samarbeidet med NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA)¹⁴ for å støtte opp under klarlegging og tilveiebringelse av logistisk understøttelse ved operasjoner skal fortsette.

Flernasjonalt samarbeid av kapabilitetsmessig og sikkerhetspolitisk betydning skal spesielt være rettet mot nære allierte stormakter som USA, Storbritannia og Tyskland. Også Nederland, Danmark, Island og de baltiske land, i tillegg til våre nære partnere Sverige og Finland, skal prioriteres. Det er nylig inngått en bilateral samarbeidsavtale med Storbritannia. Allerede eksisterende bilaterale samarbeidsavtaler med hhv. Tyskland og Nederland er nylig revidert. Forsvaret skal i tett dialog med FD søke å benytte disse avtalene slik at den nasjonale nytteeffekten maksimeres. Bi- og multilateralt samarbeid med andre land kan også være viktig, eksempelvis ved flernasjonale materiellprosjekter.

Målsettingene for samarbeidet med partnerland varierer fra land til land. Forsvaret skal videreføre samarbeid med Russland, Ukraina, Serbia, Montenegro, Bosnia-Herzegovina, Makedonia og Georgia og enkelte afrikanske land. Målsettinger og behov reguleres i FDs handlingsplaner for hvert enkelt land.

¹⁴ Endrer navn 1. juli 2012 til NATO Support Agency.

Det militære samarbeidet med Russland har en spesiell politisk dimensjon og er en viktig del av det overordnede norsk-russiske forholdet. Samarbeidet har også en flernasjonal dimensjon gjennom NATO-Russland rådet. Siden starten på det bilaterale samarbeidet i 1995, har utviklingen bidratt til å sikre stabilitet og forutsigbarhet i nord. Forsvaret skal følge opp den årlige bilaterale militære tiltaksplanen mellom Norge og Russland og bidra til å videreutvikle samarbeidet basert på erfaringer fra gjennomførte tiltak og retningslinjer gitt i *”FDs strategi for forsvarssamarbeid med Russland”*.

Også EU prioriterer flernasjonalt forsvarssamarbeid. På flere viktige områder hvor europeisk samarbeid representerer en naturlig ramme, har European Defence Agency (EDA) tatt en ledende rolle i å utvikle konkret samarbeid. Norge skal fortsatt delta i prosjekter, programmer og andre initiativer innenfor alle EDAs hovedarbeidsområder, herunder kapabilitetsinitiativer innen lufttransport, lufttanking og maritim overvåkning. Det er i norsk interesse å delta så nært som mulig i samarbeidet med våre europeiske partnere, og bidra til et komplementært og godt forhold mellom NATO og EU på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området så langt det er mulig.

FSSR betegner tiltak som skal støtte og styrke demokratisk kontroll over forsvarssektoren i land som har opplevd konflikt eller har svake demokratiske tradisjoner. FD vil gi Forsvaret geografiske og emnemessige hovedretningslinjer for FSSR-innsatsen. Forsvaret skal være i stand til å planlegge og gjennomføre FSSR-prosjekter, både bilateralt og i samarbeid med andre organisasjoner og nasjoner. Forsvaret skal være i stand til å koordinere sin FSSR-innsats med lignende sivil innsats ledet av FD eller andre sivile organisasjoner. FST skal fra 1. januar 2013 overta koordineringen av Forsvarets FSSR-innsats. Dette inkluderer utforming og ledelse av FSSR-prosjekter. FST skal også støtte FD i å utarbeide søknader om ekstern støtte samt utarbeide rapporter om gjennomført virksomhet. Forsvarets avdelinger skal være forberedt på å støtte FSSR-innsats.

Geografisk fokus for Forsvarets FSSR-innsats skal inkludere Vest-Balkan og utvalgte områder i Afrika, men kan også inkludere land i andre områder og støtte til internasjonale organisasjoners FSSR-innsats. Emnemessig fokus skal være på fagområder som gir uttelling i flernasjonalt samarbeid, og som vanskelig vil kunne misbrukes av eventuelle fremtidige ikke-legitime myndigheter i mottakerlandene. Aktuelle fagområder inkluderer strategisk planlegging, budsjett- og økonomistyring, personellforvaltning, kystvakt, redningstjeneste, sanitet, utdanning, omskolering og forberedelse til deltagelse i internasjonale fredsoperasjoner.

Forsvaret skal videreføre sin virksomhet innen konvensjonell rustningskontroll iht. internasjonale avtaler og bidra til å ivareta Norges internasjonale forpliktelser og rettigheter på dette området. Forsvaret skal støtte Norges engasjement i det multinasjonale ikke-spredningsarbeidet i FN- og NATO-regi.

Asias betydning for internasjonal stabilitet og sikkerhet er økende, og påkaller større oppmerksomhet også fra NATO-alliert side. Flere land i Asia/Stillehavsområdet (herunder Oceania) trer frem som viktigere sikkerhetspolitiske aktører, og potensialet også for materiellsamarbeid med flere av disse landene er betydelig. Forsvarsrelatert samarbeid med utvalgte land blant disse – noen av dem NATO-partnerland – skal på denne bakgrunn gis økt prioritet, og målsettinger for slikt samarbeid vil på samme måte variere. Fokus vil rettes mot Kina, India, Sør-Korea, Japan og Indonesia. Også økt samarbeid med Australia, Malaysia og

New Zealand bør fremmes. Det tas sikte på å utarbeide handlingsplaner for sikkerhetspolitiske samarbeidstiltak med noen av disse land, der relevante mål og behov likeledes vil reguleres. Satsing på nevnte land og områder skal reflekteres i Forsvarets fremtidige aktiviteter.

Forsvaret skal gjennomføre flernasjonalt forsvarssamarbeid i tråd med de målsettinger, prioriteringer og områder som er skissert ovenfor, og aktivt følge opp med forslag om utvidet samarbeid på basis av operative og andre praktiske erfaringer, der det er naturlig. Flernasjonalt forsvarssamarbeid skal skje ut fra et klart definert behov og med fastsatte krav til resultat.

3.6.2 Formålstjenlig samarbeid med næringsliv og andre offentlige aktører

Forsvaret skal vurdere samarbeid med andre for å løse sine oppgaver på en kostnadseffektiv måte. Næringsliv og industri skal være viktige samarbeidspartnere.

Effektiviseringen skal videreføres gjennom bl.a. å hente ut gevinster ved å inngå samarbeidsløsninger med andre aktører, som for eksempel andre offentlige virksomheter, næringsliv og industri og andre lands myndigheter. Det skal vurderes om et samarbeid med andre kan gi positive effekter for Forsvaret og bidra til en bedre utnyttelse av samfunnets samlede ressurser og kompetanse. En grunnleggende premiss skal være at samarbeidet mellom industrien og forsvarssektoren skal baseres på Forsvarets behov for materiell og tjenester og være kostnadseffektiv. Utviklingen av samarbeidsrelasjonene må ses i lys av behovet for å ivareta nasjonal forsyningssikkerhet. Videre skal det legges til rette for at behovet for nasjonal informasjonssikkerhet på viktige områder blir ivaretatt.

Det skal vurderes om nye eller justerte samarbeidskonstellasjoner mellom Forsvaret og eksterne aktører er det mest formålstjenlige for fremtiden, jf. punkt 3.3.3 *Gevinstrealisering og effektivisering av virksomheten*. Driftsløsninger som ikke på grunn av operative eller folkerettslige forhold må ivaretas av Forsvaret selv, skal gjennomgå en grundig totaløkonomisk vurdering for å beslutte om det er Forsvaret alene eller andre som kvalitativt tilfredsstillende og mest kostnadseffektivt kan løse oppgaven. FD, med støtte fra Forsvaret, vil innen utgangen av 2013 utarbeide kriterier for hvilken kompetanse som bør beholdes og videreutvikles internt, og hvilken kompetanse som kan anskaffes eksternt.

Forsvaret skal fornye og videreutvikle samarbeidet med næringsliv og industri der det er formålstjenlig for å oppnå økt produktivitet, kvalitetsforbedringer og kostnadsreduksjoner. Forsvaret skal vurdere om eksisterende samarbeidsløsninger kan forbedres eller forsterkes, samt vurdere om det er nye områder der samarbeid med næringsliv og industri kan bidra til at Forsvarets virksomhet optimaliseres.

De totaløkonomiske vurderingene av driftsløsningene skal være helhetlige og ta utgangspunkt i at samarbeidsløsninger skal føre til optimalisering i et strategisk perspektiv. Vurderingene skal bestå av totaløkonomiske betraktninger av kostnader og nytte, der fordeler, ulemper og risiko skal utredes i et levetidsperspektiv. Eksempler på forhold som skal vurderes er kostnadseffektivitet, personellmessige forhold og sikkerhetspolitiske og operative forhold, herunder bl.a. fleksibilitet, tilgang til nødvendig kompetanse og leveransesikkerhet.

Forsvarssektoren skal være en bevisst og krevende samarbeidspartner. Etatene i sektoren skal ha tilstrekkelig kompetanse til å kunne inngå gode kontrakter og sikre god oppfølging av samarbeidsforhold, kontrakter og drift av materiellet. Etatene skal også ha kompetanse til å vurdere om det kan være områder der det er formålstjenlig og kostnadseffektivt at tidligere bortsatte oppdrag blir tatt tilbake til etatenes egen driftsorganisasjon.

Forsvaret skal bidra til at industrien sikres en tidlig dialog med Forsvaret under et anskaffelsesløp. Det skal på et tidlig tidspunkt i prosessen sikres at det utveksles informasjon om industrielle muligheter ved forsvarets planlagte anskaffelser. Forsvaret skal videre legge de teknologiske kompetanseområdene til grunn for samarbeidet med industrien og velge samarbeidspartner, både nasjonalt og internasjonalt, industrielt og på myndighetsnivå, i en tidlig fase av utvalgte prosjekter der dette er kostnadseffektivt og understøtter Forsvarets behov.

For å bidra til å opprettholde en kompetent norsk forsvars- og sikkerhetsindustri, skal Forsvaret satse videre på et nært samarbeid med industrien på nærmere utvalgte områder; 1) kommando-, kontroll-, informasjons-, beslutningsstøtte- og kampsystemer, 2) systemintegrasjon, missilteknologi, undervannssensorer og autonome undervannssystemer, ammunisjon, materialteknologi og levetidsstøtte for militære luft- og sjøfartøy, der dette bidrar til å dekke Forsvarets behov på en kostnadseffektiv måte.

3.7 Materiellinvesteringer og -utfasing

De nærmeste årene vil preges av at kampflyanskaffelsen starter opp, og utbetalingene til kampfly vil gradvis øke. En betydelig del av kampflyanskaffelsen vil finansieres gjennom en midlertidig økning av den ordinære forsvarsrammen, noe som krever streng prioritering og tilpasning innenfor Forsvarets øvrige prosjektportefølje. De viktigste øvrige investeringene vil bl.a. være tilknyttet Sjøforsvarets store fartøysprosjekter, innføringen av nytt materiell i Hæren, NH-90 maritime helikoptre og ferdigstillelsen av LOS-programmet i Forsvaret.

3.7.1 Økonomi

Det legges til grunn en økonomisk ramme for materiellinvesteringer på om lag 37 mrd. 2012-kroner for perioden 2013–2016. Rammen er økt med 2,8 mrd. 2012-kroner som en følge av den midlertidige økningen av den ordinære forsvarsrammen i forbindelse med anskaffelsen av F-35. Det henvises videre til vedlegg D – *Materiell* for detaljering av planlagte investeringer.

For å omsette hele det årlige investeringsbudsjettet, inneholder planen for alle årene en planmessig overhøyde. Dette innebærer at summen av godkjente og nye prosjekter under forberedelse overstiger den økonomiske rammen. Dette er nødvendig for å kompensere for den erfaringsbaserte glidning og forsinkelse som oppstår når prosjekter skal realiseres. Derfor er deler av porteføljen planmessig trukket nærmere i tid enn hva det totalt sett er økonomiske midler til. Porteføljen blir revidert årlig for å fange opp endringer som er besluttet. Det innebærer også muligheten for at enkelte planlagte prosjekter ikke blir godkjent, og at nye kommer til.

FLO skal, på vegne av FSJ, på oppdrag fra FD, regulere fremdriften i godkjente prosjekter slik at tildelt økonomisk ramme overholdes og omsettes.

I revidert nasjonalbudsjett (RNB) for 2012 er det opprettet et nytt kapittel 1761 "*Nye kampfly med baseløsning, kan overføres.*" Kapitlet er opprettet med en post 45 med virkning fra 2012. Det legges videre til grunn at postene 01 og 47 inkluderes med virkning fra og med 2013, slik at alle investeringskostnadene knyttet til nye kampfly omfattes av ett kapittel.

Kapittelet får tilført midler ved overføringer fra kapitlene 1710 post 47 og 1760 post 01 og 45 samt gjennom en midlertidig styrking av den ordinære forsvarsrammen, med virkning fra og med 2015.

3.7.2 Prioriteringer

Det skal legges til grunn en nøktern investeringsforutsetning knyttet til nye satsinger. For å sikre at en slik planforutsetning kan realiseres, uten at strukturen uthules, er det i vedlegg D – *Materiell* listet prioriteter og faktorer som skal legges til grunn for materiellinvesteringer.

3.7.3 Alternative tilnærminger for materiell anskaffelser

Det er i perioden flere strukturelementer som kan bli fremskaffet på andre måter enn gjennom tradisjonell kjøp. Alternative måter kan være kjøp av brukt materiell, leie- og leaseløsninger, flernasjonalt materiellsamarbeid og ulike former for samarbeid med næringslivet. Alternative strategier for fremskaffelse skal vurderes systematisk i forbindelse med utarbeiding av fremskaffelsesløsning (FL), og da skal det også tas stilling til hvor kostnadene skal belastes (drift eller investering).

3.7.4 Utfasing av materiell, systemer og tjenester

Utfasing er siste fase i materiell/systemers livssyklus og er alle prosesser knyttet til utrangering, sanering, kassasjon og avhending av materiell.

FDs retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren pålegger Forsvaret å iverksette utfasing av alle materiellkategorier/typer som er i overskudd i Forsvaret. Konkret vil dette si at materiell/-systemer som med stor grad av sikkerhet vil være uaktuelt for fremtidig struktur, skal besluttet utrangeret (tas ut av bruk) og avhendes. Der hvor det finnes reservemateriell, forbruksmateriell, delelager og spesielt verkstedmateriell som er bygget opp for å ivareta hovedmateriellet, skal dette avhendes parallelt. Forsvaret skal fokusere på og identifisere det potensial som ligger i å tilpasse alle lagerbeholdninger og en vedlikeholdsstruktur til dagens behov/beredskap. Kostnadsreduksjoner som følger av dette arbeidet skal ses i sammenheng med eventuelle driftskostnadsøkninger som følger av nye materiellprosjekter og finansieringen av disse eventuelle økningene, jf. punkt 3.1 *Overordnet strategi og utvikling*.

Avhending skal gjennomføres iht. *FDs retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren*, og innebærer at Forsvarets valg eller anbefaling av avhendingsmetode i hvert enkelt tilfelle skal være forankret i et totaløkonomisk perspektiv. For ytterligere detaljer henvises til vedlegg D – *Materiell*.

3.8 EBA-investeringer, -utrangering og -avhending

Det skal gjennomføres flere strukturelle endringer i perioden 2013–2016 som vil medføre behov for både investeringer i og utrangering og avhending av EBA. Det legges til grunn en årlig ramme på 1,6 mrd. 2012-kroner i nasjonalfinansierte investeringer for å sikre vedtatte endringer og en fortsatt høy grad av fornyelse av eksisterende bygningsmasse. I tillegg vil rammen midlertidig økes for å gjennomføre utbyggingen av kampflybasen på Ørland, med tilhørende operasjonsbase på Evenes. For detaljer vises det til vedlegg G – *Økonomi*.

Eventuelle økninger i driftsutgifter som følger av investeringer i ny og eksisterende EBA må håndteres innenfor eksisterende ramme. Innsparinger i driftsutgifter til EBA kan håndteres ved omprioriteringer innenfor egen drift, ved å utrangere og avhende eksisterende bygningsmasse eller gjennom kravet til effektivisering.

EBA-investeringer skal ta utgangspunkt i og fastholde nøkterne behovsvurderinger og ambisjoner. De skal gjennomføres basert på realistiske satser og nøkterne brukerkrav.

For å gjennomføre omstillingstiltak så raskt og kostnadseffektivt som mulig skal det vurderes midlertidige løsninger i omstillingsperioden. Midlertidige løsninger skal ses i sammenheng med Forsvarets fremtidige behov for flyttbare eller mobile løsninger, slik at investeringene også har en langsiktig verdi.

Til dette IVB LTP følger vedlegg E – *EBA*, som gir ytterligere detaljer og føringer.

3.9 Logistikk

FDs *Retningslinjer for logistikkvirksomheten i forsvarssektoren*, gjeldende fra 1. april 2010, gir strategiske føringer for utøvelse og innretning av logistikkvirksomheten. Retningslinjene er styrende for etatenes direktiver og bestemmelser for logistikkvirksomheten.

Nasjonal beredskap, økt fokus på samarbeid med næringslivet, andre offentlige aktører og flernasjonalt samarbeid, samt deltakelse i internasjonale operasjoner påvirker logistikkvirksomheten. Parallelt med dette står Forsvaret overfor innfasing av mer komplekst materiell som krever nye konsepter for logistisk understøttelse, eksempelvis Archer og F-35. Logistikkområdet skal bidra til effektivisering og må være under stadig utvikling og modernisering for å tilpasse seg de kommende utfordringene. En ny dataløsning, FIF 3.0, skal innføres i perioden og vil kreve innsats fra hele logistikkmiljøet.

Krav til fleksibilitet og reaksjonsevne, tettere alliansetilpasning, rollespesialisering og deployeringsevne påvirker behovet for logistikkstøtte. Forsvaret skal tilpasse seg utviklingen i NATO, andre nasjoner og industrien innenfor logistikk- og støttevirksomheten. Forsvarssjefen skal sørge for at logistikkavdelingenes reaksjonsevne er tilpasset de strukturer og avdelinger som skal understøttes.

Som ansvarlig fagmyndighet innenfor logistikk og FSJs rådgiver har sjef FLO ansvar for at logistikkprosessene virker effektivt og at ressursene brukes best mulig. FLO skal, koordinert med de øvrige DIFene, finne hensiktsmessige løsninger som er tilpasset fremtidige utfordringer. Logistikkvirksomheten skal utvikle seg både relatert til nasjonale utviklingstrekk og internasjonale trender. Logistikksamarbeid er et prioritert område, som forventes å få økende betydning i fremtiden.

Logistikken må ha evne til oppdragstilpasning, slik at den kan møte konkrete situasjoner som oppstår. Dette innebærer at den skal være i stand til å ivareta aktivitet på det antall baser som ambisjonsnivået krever, nasjonalt og ved utenlandsoppdrag. Forsvaret skal kunne håndtere samtidighet i operasjoner, jf. vedlegg B1 – *Operativ ambisjon*.

Innenfor operativ logistikk prioriteres understøttelse av pågående og besluttede operasjoner. Forsvaret skal forberede mottak av avdelinger og materiell som kommer tilbake fra Afghanistan.

Den helhetlige gjennomgang av logistikk- og støttestrukturen som skal gjøres for å samordne og sikre best mulig støtte både til Hæren og Forsvaret for øvrig, jf. punkt 4.5.3 *Tiltak/ Organisasjonsutvikling (Hæren)*, vil kunne ha påvirkning på logistikkvirksomheten som sådan og må gjennomføres innenfor rammen av et helhetlig perspektiv.

3.9.1 Logistikkberedskap

Beredskapsbehovene knyttet til logistikk skal avklares og beredskapsbeholdninger tilpasses. Dette omfatter behov knyttet til klargjøring og opptrening i styrkeoppbyggingsperioden i tråd med KOP, hoved- og enhetsplanene. Forsvaret skal utarbeide en fremdriftsplan for dette arbeidet. Planen skal beskrive hvordan eventuelle mangler kan rettes, inkludert mulige tiltak/nedprioriteringer og konsekvenser for Forsvaret. Der dekning av behovene antas å måtte koordineres med andre departementer, skal dette meddeles FD. Dette arbeidet skal gis høy prioritet og ferdigstilles innen utgangen av 2013, jf. Vedlegg B1 – *Operativ ambisjon*, punkt 3.10.

Modernisering innenfor logistikkstrukturen skal gi økt fleksibilitet, reaksjonsevne, mobilitet og utholdenhet. Logistikkenehetene skal ha reaksjonsevne, mobilitet og utholdenhet som er avstemt med tilsvarende krav satt til de avdelingene som skal motta støtte. Dette betinger også at det er etablert beredskapsbeholdninger, -kapasiteter eller -ordninger som er tilpasset de oppdrag som skal løses.

3.9.2 Taktisk ledelselement for logistikk, sanitet og vertslandsstøtte

Det skal etableres en permanent personellkadre for et felles nasjonalt ledelselement for logistikk, sanitet og vertslandsstøtte på det taktiske kommandonivået. Ledelselementet skal, når det er fullt etablert innen utgangen av 2013, ha evne til å føre kommando over tilordnede fellesoperative militære støtteressurser innenfor et definert operasjonsområde i Norge på vegne av sjef FOH, samt ha evne til å utøve logistisk kontroll over andre nasjonale sivile og militære støtteressurser i operasjonsområdet. Personellet skal ha kompetanse til å inngå som stabspersonell i tilsvarende flernasjonale logistikkenheter i NATO.

Forsvarssjefen skal utarbeide operative krav for ledelselementet, avklare ansvarsområde og oppdrag, herunder utarbeide KOP og fastsette styrkeproduksjons- og oppsettingsansvar i Forsvaret.

Ambisjonsnivået for etableringen av ledelselementet er begrenset til å utvikle en tilgjengelig og kompetent personellressurs som etter en gitt klartid kan løse oppdrag med utgangspunkt i allerede etablert militær infrastruktur. Det forutsettes at personellkaden etableres som del av et eksisterende fagmiljø og ikke opprettes som en ny daglig oppsatt

organisasjonsstruktur. I tillegg til personellkadren skal det knyttes ytterligere stabspersonell til enheten med utgangspunkt i stabs- og skoleavdelinger i Forsvaret. Det er lagt til grunn at personellressursen i kadren etableres gjennom intern omorganisering.

3.9.3 Den stasjonære logistikk- og støttestrukturens operative rolle

Det grunnleggende prinsippet er at den operative virksomheten blir understøttet av den stasjonære logistikk- og støttestrukturen, og at den deployerbare logistikkstrukturen benyttes for å oppnå økt rekkevidde. Deployerbare logistikkenheter settes opp med grunnlag i ressurser fra den stasjonære strukturen, og er avhengig av støtte fra denne for å utføre sine funksjoner når de er deployert til et operasjonsområde.

Kompetanse og kapasiteter innenfor den stasjonære logistikk- og støttestrukturen skal i nødvendig grad øremerkes og forberedes på å kunne inngå i den deployerbare logistikk- og støttestrukturen, i samsvar med operative krav og klartider.

Forsvarsjefen skal i samarbeid med sivil sektor etablere ordninger som, når situasjonen tilsier det, kan forsterke kapasiteten til den stasjonære strukturen, bl.a. for å kompensere for personell som avgis til den deployerbare strukturen.

3.9.4 Deployerbare logistikkbaser

Forsvarets tre deployerbare logistikkbaser skal ytterligere spesialiseres mot henholdsvis land- sjø og luftkomponenten, bl.a. for å klargjøre roller og ansvar med hensyn til forvaltning og utvikling av disse kapasitetene.

Logistikkbase felles er betegnelse på de felles logistikkbasekapasiteter (eksempelvis knyttet til transport, kommandoplass og baseadministrasjonsfunksjoner) som av hensyn til rasjonalitet er (kadre-)organisert i en egen KOP-struktur, med den hensikt å kunne benytte disse funksjonene mot den logistikkbase som eventuelt er aktuell til enhver tid.

Innenfor felles fag- og tjenesteområder skal det fortsatt legges vekt på interoperabilitet mellom logistikkbasene slik at ressurser også i fremtiden kan benyttes på tvers av forsvarsgrener og sikre fleksibilitet og utholdenhet.

Den helhetlige gjennomgang som skal gjøres av Hærens logistikk- og støttevirksomhet, kan medføre endringer for logistikkbase felles på sikt.

Utviklingen mot definert ambisjon for logistikkbasene skal skje gradvis frem mot utgangen av 2016.

3.10 Personell, kompetanse og ledelse

3.10.1 Overordnet utfordringsbilde

Forsvaret har utviklet seg til å bli et moderne nettverksbasert, alliansetilpasset innsatsforsvar med høy endringstakt og som møter ulike utfordringer hjemme og ute. Et slikt forsvar må holde høy kvalitet og inneha høy kompetanse med et større kognitivt og kompetansemessig mangfold blant de ansatte. En av forsvarssektorens viktigste strategiske utfordringer er

derfor å opprettholde og å videreutvikle evnen til å tiltrekke, rekruttere, utvikle, anvende og beholde rett personell med riktig kompetanse, samt sikre at veien ut av Forsvaret bidrar til et godt omdømme. Disse utfordringene er knyttet både til interne faktorer i forsvarssektoren så vel som ytre faktorer i samfunnet. Blant de indre faktorene i forsvarssektoren er økt bredde og kompleksitet i oppdrag sektoren skal løse, samt anskaffelse og forvaltning av stadig mer avansert materiell. Ytre faktorer er et stadig mer konkurranseutsatt arbeidsmarked, sterk konkurranse om spesialistkompetanse og komplekse trusselbilder.

3.10.2 Overordnede målsettinger

Hovedmålsettingen for forsvarssektorens personellpolitikk er å styrke arbeidet med å rekruttere, beholde og videreutvikle både militære og sivile medarbeidere med høy motivasjon og riktig kompetanse, tilpasset Forsvarets behov og oppgaver.

Videre er de overordnede målsettingene for personell- og kompetanseområdet som følger:

- De operative krav og behov skal være styrende for utvikling av personell- og kompetansestrukturen i forsvarssektoren.
- Forsvarssektoren skal utvikles i retning av en moderne kompetanseorganisasjon.
- Kompetansestyring skal være en integrert del av den strategiske ledelsen av sektoren.
- Sektoren skal sikre bredere rekruttering, toveis kompetanseflyt med samfunnet for øvrig, og fleksible karriereløp for å ivareta sektorens behov for både bredde- og spisskompetanse.
- Forsvarssektoren skal være en attraktiv og trygg arbeidsplass som ivaretar medarbeiderne og deres mulighet til å ha et mest mulig normalt familieliv. Dette inkluderer ivaretagelse av personellet før, under og etter internasjonale operasjoner.
- Forsvaret skal videreutvikle arbeidet med å styrke anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner i tråd med regjeringens handlingsplan "*I tjeneste for Norge*".
- Forsvarssektoren skal rekruttere ansatte som representerer et større mangfold i bakgrunn, egenskaper, ferdigheter og erfaring, for bedre å kunne møte de varierte oppgavene et moderne innsatsforsvar skal løse. En vesentlig del av denne satsingen innebærer å øke kvinneandelen blant Forsvarets ansatte.
- Verneplikten skal bidra til Forsvarets forankring og legitimitet i samfunnet ved å sikre et bredt rekrutteringsgrunnlag som gjenspeiler befolkningen.
- Førstegangstjenesten skal videreutvikles og tilpasses innsatsforsvarets krav til reaksjonsevne, operative avdelingers behov for fleksibilitet og handlefrihet, samt økte krav til kompetanse og kostnadseffektivitet. Dette krever økt bevissthet knyttet til kravene til seleksjon, ikke minst for å sikre bredde i kompetansen.

- Forsvarssektoren skal i størst mulig grad reflektere samfunnsutviklingen og bidra til denne, eksempelvis gjennom familie- og livsfasepolitikk, inkluderende arbeidsliv og mangfold.
- Forsvarssektoren skal i større grad se egne kompetansebehov og egen kompetanseproduksjon som del av samfunnets samlede ressurser.
- Økt globalisering, internasjonalisering og flernasjonale styrkebidrag medfører behov for utvide samarbeidet med andre land, også innenfor personell- og kompetanseområdet.

3.10.3 Kompetansereformen i forsvarssektoren

Forsvarssektorens evne til å tiltrekke, rekruttere, utvikle, anvende og beholde rett personell med riktig kompetanse, samt sikre at måten man avslutter tjenesten i Forsvaret bidrar til et godt omdømme, vil være sentrale tema i årene som kommer. Omstillingen av Forsvaret etter den kalde krigen har medført en serie omfattende endringer for de ansatte. Personell- og kompetanseområdet som helhet har ikke vært en integrert del av omstillingen til et innsatsforsvar. Den fortsatte moderniseringen av Forsvaret vil ikke lykkes om den primært dreier seg om struktur, geografi og materiellanskaffelser, og samtidig utelater personell- og kompetanseområdet. Som en følge av dette er det besluttet å gjennomføre en helhetlig tilnærming til forsvarsektorens kompetanseutfordringer gjennom en kompetansereform.

FD har etablert en programfunksjon for å lede og koordinere det videre arbeidet med kompetansereformen, herunder også arbeidet med en stortingsmelding om temaet. Programmet er organisert med en styringsgruppe og et programkontor ledet av en programdirektør. Programkontoret skal på vegne av styringsgruppen ivareta overordnet ledelse og koordinering av alle aktiviteter i kompetansereformen.

Styringsgruppen ledes av departementsråden i FD og består i tillegg av Sjef for avdeling for personell- og fellestjenester i FD og Sjef for FST. Det vil også bli etablert en utvidet styringsgruppe, som i tillegg til styringsgruppen nevnt over vil bestå av FSJ, Forsvarets personaldirektør, Direktør for NSM, administrerende direktør for FFI, direktør for FB, assisterende departementsråd og FDs øvrige avdelingssjefer.

Etatene vil være tett integrert i gjennomføringen og styringsstrukturen for arbeidet. FSJ vil som etatssjef være øverste ansvarlig for gjennomføring av reformen i Forsvaret, mens programfunksjonen har det overordnede ansvaret for å lede og koordinere reformarbeidet på sektornivå, herunder å utforme og initiere ytterligere tiltak, kvalitetssikre, sikre støtte og sikre fremdrift i prosesser på sektor- og etatsnivå, samt tilrettelegge og fasilitere nødvendig utforming av politikk.

Det er særlig fem områder som vil stå i fokus under det videre arbeidet: (1) kompetanseorganisasjon og strategisk kompetansestyring, (2) utvikle og anvende kompetansen, (3) behovsorienterte strukturer, systemer og prosesser, (4) strategisk ledelse og (5) samhandling med samfunnet for øvrig.

3.10.4 Videreføring og iverksetting av oppdrag innenfor personell og kompetanseområdet

Oppdrag som er gitt i årlige IVBer i perioden 2009–2012, eller tilhørende PET til disse og som av ulike årsaker er utsatt, videreføres til perioden 2013–2016. Oppdrag innenfor personell og kompetanseområdet som gjengis som del av det strategiske målbildet, jf. punkt 3.2

Strategisk målbilde IVB LTP, gjentas ikke her.

Verneplikt og førstegangstjeneste

- Verneplikten er og vil fortsatt være fundamentet i Forsvaret.
- Forsvaret skal innrette førstegangstjenesten slik at den sikrer en bred rekruttering av skikket personell med økt mangfold på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer.
- Forsvaret skal fortsette arbeidet med å øke kvinneandelen i førstegangstjenesten.
- Førstegangstjenesten skal for alle mannskaper ha et tydelig militærfaglig innhold gjennom hele tjenesten og utgjøre et egnet utdanningsgrunnlag for bl.a. verving, grunnleggende befalsutdanning, tjeneste i utenlandsoperasjoner og bemanning av HVs struktur.
- Forsvaret skal videreutvikle førstegangstjenesten i tråd med innsatsforsvarets behov og utvikling. Tjenesten kan differensieres mellom 6 og 18 måneder.
- Forsvaret skal utarbeide incentiver for å motivere et utvalg av soldatene til å gjennomføre inntil 18 måneders førstegangstjeneste.
- Forsvaret skal gi den vernepliktige en kompetanse som dokumenteres i form av et helhetlig vitnemål.
- Antallet vernepliktige mannskaper i grå tjenestestillinger¹⁵ skal reduseres, og Forsvaret skal erstatte disse med lærlinger der dette er hensiktsmessig.

Forsvaret skal evaluere ny todelt sesjonsordning i den hensikt å vurdere effekten sett opp mot betydelig redusert frafall, og økt rekruttering av kvinner. Evalueringen skal gjennomføres i 2013 og rapporteres i RKR 1 2014.

Rekruttering

- Forsvaret skal styrke og videreutvikle prosedyrene for re-rekruttering av etterspurt kompetanse blant personell som tidligere har tjenestegjort i Forsvaret.

¹⁵ Innebærer stillinger som ikke har et operativt, militærfaglig innhold eller som ikke gir relevant kompetanse for den senere del av vernepliktstiden, eksempelvis Heimevernstjeneste.

- Forsvarssektoren skal videreutvikle kommunikasjonen med etniske grupper som i liten grad har hatt kontakt med sektoren.
- Forsvarssektoren skal stille tydelige krav til relevant kompetanse i alle deler av virksomheten. Utvikling og anvendelse av kompetanse skal styres av organisasjonens behov. Dette innebærer bl.a. at sivil kompetanse skal rekrutteres og benyttes der slik kompetanse kan være avgjørende for å sikre forsvarlig forvaltning, eksempelvis på områdene økonomi og styring.
- For å rekruttere og beholde spisskompetanse innenfor forebyggende sikkerhet, særlig IKT-sikkerhet, skal utdanningstilbud for sikkerhetspersonell i sektoren styrkes.

Lærlinger

- Forsvaret skal legge til rette for å videreføre og om mulig øke andelen sivile og militære lærlinger. Det skal vurderes ordninger og tiltak som gjør Forsvaret bedre i stand til å ivareta, utvikle og benytte den kompetansen som lærlingene representerer. Lærlinger kan også være en nyttig kilde til rekruttering av teknisk kompetanse og annen etterspurt kompetanse Forsvaret har behov for, både mot militære og sivile stillinger.

Vervede

- For å øke anerkjennelsen og styrke rekrutteringen av vervede, skal Forsvaret synliggjøre denne personellgruppen på linje med de tradisjonelle befals- og offisersutdannende gruppene.
- For å øke forutsigbarheten for vervede, skal Forsvaret etablere karriere- og tjenesteplaner som er tilpasset en horisontal karriere hvor sammenhengen mellom vervede og videre militær karriere blir synliggjort.
- Karriere- og kompetanseutvikling må henge sammen og tillegges vekt gjennom hele karrieren for vervede. Dette innebærer fokus på utdanning, annen kompetanseheving og anvendelse av stipend/bonus. Forsvaret skal tilrettelegge for veiledning og opplæring for overgang til videre sivil eller militær karriere.
- Forsvaret skal fremme forslag til lønnsrammer som sikrer en lønnsutvikling som stimulerer til lengre ståtid i et horisontalt karriereløp.

Avdelingsbefal

- For å øke forutsigbarheten for avdelingsbefalet, skal Forsvaret videreføre arbeidet med karriere- og tjenesteplaner som er tilpasset horisontale karriereløp.
- Forsvaret skal iverksette tiltak som reduserer unødvendig rotasjon i spesialistfunksjonene.

- Karriere- og kompetanseutvikling må henge sammen og tillegges vekt gjennom hele avdelingsbefalskarrieren. Dette innebærer fortsatt fokus på utdanning, annen kompetanseheving og bonusanvendelse. Samtidig skal avdelingsbefalet være kvalifisert for annen karriere etter endt tilsetningsforhold i Forsvaret. Videreutvikling av avdelingsbefalsordningen er et område som vil stå sentralt i den kommende kompetansereformen.

Reservepersonell

- Forsvaret skal videreutvikle arbeidet med å utnytte ordninger med reserver innenfor forsvarsgrenene både for å øke utholdenheten i den operative strukturen, og for bedre å kunne utnytte den utdanning og trening som gis gjennom førstegangstjeneste og befalsutdanning.

Karriereskift

- Forsvaret skal videreutvikle et karriereskiftsystem som skal gjelde for alt befall, vervede og sivile, som sikrer en verdig og god overgang til annen virksomhet ved fullført tjeneste eller kontrakt i Forsvaret – når dette er ønskelig eller som følge av overtallighet.
- For vervede og avdelingsbefall, skal Forsvaret legge til rette for at karriereskift også innebærer en overgang til en sivil karriere i forsvarssektoren eller en videre militær karriere gjennom yrkestilsetting i Forsvaret.
- For å gjøre vervede og avdelingsbefall bedre kvalifisert for karriereskift skal utdanningstilbudet for vervede og avdelingsbefall i sektoren være sivilt meritterende, enten i form av akademiske kurs (studiepoeng) eller praktisk orienterte kvalifikasjoner som for eksempel fagbrev eller sertifikat.
- Forsvarssektorens ordninger for karriereskift skal rettes mot interne sivile stillinger og andre offentlige eller private aktører.

Organisasjonskultur, holdninger, etikk og ledelse

Arbeidet med holdninger, etikk og ledelse (HEL) har vært preget av kraftsamling over seks år og mange viktige tiltak er iverksatt. Etatene i forsvarssektoren skal fortsette å fokusere på holdninger, etikk og ledelse¹⁶, på arbeidsplassen, i operasjonene og i utdanningsløpet, herunder:

¹⁶ Jf. punkt 3.2 *Strategisk mål bilde IVB LTP*, M-1: *Lede og styre helhetlig og enhetlig*.

- Videreføre det pågående arbeidet innenfor holdninger, etikk og ledelse på alle nivåer, og ha et bevisst forhold til utvikling av tiltak. Arbeidet skal rapporteres i RKR 3.
- Evaluere HEL-arbeidet innen utgangen av 2013.
- Gjøre det tverrsektorale verdigrunnlaget og etisk råd for forsvarssektoren kjent innenfor egne etater.
- Ha særskilt fokus på tiltak som fremmer mangfold, og tiltak som hindrer mobbing og uønsket seksuell oppmerksomhet.
- Sikre at alle nytilsatte gjennomfører HEL e-læringskurs.
- At Forsvaret skal utvikle og gjennomføre e-læringskurs for ledere hvor temaene arbeidsgiverholdninger og lojalitet står sentralt.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

- Forsvaret skal koordinere og samle Forsvarets HMS aktiviteter innenfor rammene av system for sikkerhetsstyring.
- Forsvaret skal ivareta systemkravene innenfor HMS ved at disse integreres og videreutvikles inn i Forsvarets forvaltningssystemer.

Personell i internasjonale operasjoner

- Forsvaret skal følge opp implementering av tiltak i handlingsplanen "*I tjeneste for Norge*", bedømme effekten av iverksatte tiltak, og kontinuerlig vurdere nye tiltak i tråd med gjeldene målsettinger. Forsvaret skal videre evaluere og videreutvikle handlingsplanen i løpet av perioden 2013–2016, i samarbeid med FD og gjennom dialog med veteranorganisasjonene.
- Forsvaret skal operasjonalisere og dokumentere kompetanse fra internasjonale operasjoner slik at denne gir formelle kvalifikasjoner i overgangen til et sivil arbeidsmarked.
- Forsvaret skal gi en aktiv, personlig og tilpasset oppfølging av den enkelte, i tråd med intensjonene og endringene i forsvarspersonelloven med tilhørende forskrifter.
- Forsvaret skal sikre at de som måtte trenge oppfølging etter internasjonale operasjoner skal få best mulig behandling. Overgangen fra Forsvarets ivaretagelse til det sivile hjelpeapparatet skal oppleves som helhetlig og sømløs.

Forskning og utvikling innenfor HR-området

- Forsvaret skal gjennomføre og rapportere på HR forskningsprosjekter iht. gitte rammer¹⁷.
- Forsvaret skal bidra i arbeidet med å etablere en kunnskapsportal for å tilgjengeliggjøre forsknings- og utredningsarbeid.
- Forsvaret skal drifte kunnskapsportalen og bidra til å sikre at ny kunnskap om HR-området tilgjengeliggjøres for miljøene som jobber med utvikling av personellområdet.
- Forsvaret skal, når kunnskapsportalen er etablert, fastlegges rutiner for hvordan den skal driftes og anvendes.
- Forsvaret skal delta i programrådet for forskning på HR-området, samarbeide med øvrige deler av forsvarssektoren, med nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer, med NATO og EU, samt med de nordiske landene gjennom NORDEFCO.

Lønnsstrategi

FD vil iverksette et prosjekt i forlengelsen av lønnsprosjektet av 2006. Prosjektet skal etableres i 2012 og avsluttes senest innen 31. desember 2013.

- Forsvaret skal avgi ledelsesressurser og fagpersoner til forberedelse og gjennomføring av prosjektet.

Internasjonale stillinger

Perioden 2012–2013 vil bli meget krevende for NATO. Størrelsen på dagens NATO kommandostruktur (NCS) skal reduseres fra ca. 13 000 til ca. 8 800 samtidig som alliansens ambisjonsnivå og operative evne skal videreføres. En rekke omorganiseringer vil finne sted før NATO kommandostruktur etter planen skal oppnå *Initial Operating Capability* (IOC) innen utgangen av 2013. Enkelte hovedkvarter skal legges ned og nye skal opprettes, samt at oppgavene til de som videreføres til en viss grad vil bli redefinert. I tillegg skal en del av oppgavene som tidligere ble løst som del av NCS overføres til bl.a. NATO Agencies. Siden den nye strukturen er langt mindre enn dagens, forutsetter NATO at ny struktur fylles 100 % med egnet personell til enhver tid for at den skal fungere etter intensjonen. Det legges opp til at Norge i ny NCS skal ha ca. 120 stillinger.

Forsvaret skal bemanne ny NATO kommandostruktur, og andre internasjonale stillinger iht. MOUer og andre inngåtte forpliktelser iht. gitte personellmessige og økonomiske rammer fra FD.

¹⁷ Jf. PET nr. 20 til IVB for 2011 og PET nr. 4 til IVB for 2012.

3.10.5 Forsvarets årsverksutvikling i perioden 2013–2016

Forsvarets personellstruktur skal maksimalt være 16 550 årsverk innen utgangen av 2016. Dette tallet inkluderer tidligere godkjent konvertering av innleid personell til faste stillinger¹⁸. Tallet omfatter imidlertid ikke eksterntfinansierte stillinger, eksempelvis ved FHS, og midlertidig engasjerte prosjektstiller i FLO. Innenfor den overordnede årsverksrammen er det FSJ som har fullmakt og ansvar for den utøvende årsverksstyringen i Forsvaret. FSJ er videre gitt anledning til å tilsette ytterligere personell i fast stilling, fremfor midlertidig innleie av personell, der dette kan dokumenteres som totaløkonomisk gunstig på kort og lang sikt. Maksimaltallene i tabell 4 er ikke et hinder for slik tilsetning. Forventet årsverksutvikling fra 2012-nivået mot måltallet i 2016 er som følger:

År	2012	2013	2014	2015	2016
Årsverk	16 691	16 631	16 700	16 647	16 550

Tabell 4: Forventet årsverksutvikling (utgående balanse) for perioden 2013–2016

3.11 Forsvarssektorens miljøarbeid

Etatene skal følge den nasjonale miljø- og klimapolitikken og sørge for å ivareta miljøansvaret i egen sektor, i samarbeid med sivil sektor der det er hensiktsmessig. Forsvarssektorens system for miljøstyring skal bidra til at miljø- og samfunnsansvar veier tungt i alle plan- og beslutningsprosesser. Forsvarssektorens virksomheter skal være pådrivere i å etterspørre varer og tjenester som tilfredsstiller krav til miljø- og samfunnsansvar.

Etatene skal ha god oversikt og kontroll med virksomheten, herunder innsatsfaktorer og produkter som kan føre til negativ påvirkning av miljøet. Forsvarssektorens miljødatabase skal brukes til å forbedre kunnskap om miljøforhold, som grunnlag for miljøeffektive forbedringstiltak og som kilde til årlig miljørapportering. Etatene skal utarbeide en årlig miljøredegjørelse, med referanse til et miljøregnskap, som beskriver utfordringer på miljøområdet og gjennomførte og planlagte tiltak.

Det skal stilles krav til energieffektivitet og utslipp ved anskaffelse av EBA, materiell og tjenester. Forsvarssektoren skal planmessig redusere utslipp av klimagasser og NOx fra kjøretøyer, og skal i 2016 primært anskaffe ladbare og hybride personbiler.

Fra og med 2013 skal det etableres klimaregnskap basert på Greenhouse Gas Protocol Initiative. Klimaregnskapet skal synliggjøre hvor utslippene skjer, dvs. det skal skilles mellom direkte utslipp (eksempelvis bruk av fyringsolje og drivstoff) og indirekte utslipp (eksempelvis kjøp av elektrisitet, fjernvarme og transporttjenester).

¹⁸ Konverterte stillinger inntil 1. juli 2012.

FDs retningslinjer for forsvarssektorens miljøvernarbeid skal legges til grunn for virksomheten.

3.11.1 Føringer og oppdrag til Forsvaret

Miljøhensyn skal tas ved alle deler av virksomheten, i Norge og ved operasjoner i utlandet. Forsvaret skal legge særlig vekt på å forebygge miljøskader (arealbruk, støy og forurensning) som følge av bruk av materiell, ved trening og øving. Miljøforhold på lokalt nivå skal ivaretas ved operasjoner i utlandet. Det skal legges til rette for at bruk av vann minimeres og at håndtering av brukt vann i minst mulig grad forringer lokale forhold. Det skal legges til rette for en ressurs- og miljøvennlig produksjon og bruk av energi. Forsvaret skal ha kunnskap om forekomster av kulturminner og kulturmiljøer i øvings- og operasjonsområdene. Forsvaret skal tilpasse seg ekstremvær og klimaendringer i operasjonsmiljø og i infrastruktur.

Det skal gjennomføres eksplosivrydding av skyte- og øvingsfelt som skal utrangeres og avhendes til sivilt bruk i hele perioden.

Anskaffelse/bruk av kjemikalier som står på miljømyndighetens prioritetsliste skal registreres i miljødatabasen. Status for arbeidet med substitusjon av prioriterte kjemikalier skal oppdateres i årlig miljøredegjørelse.

Rapporteringsgrad for ammunisjonsbruk på DBL 750 skal være minimum 75 % i 2013, økende til 90 % i 2016. Hensikten er å få en sikkerhetsmessig kontroll med ammunisjon slik at risiko for personell minimeres, og for at nødvendige forebyggende og avbøtende tiltak kan gjennomføres der risiko for utlekking av tungmetaller og andre miljøfarlige kjemikalier til naturen er størst:

Måltall:	2013	2014	2015	2016
Registrering i DBL 750	75 %	80 %	85 %	90 %

Tabell 5: Rapporteringsgrad for ammunisjonsbruk

I 2016 skal graden av kildesortering økes til 65 % for alle kategorier avfall og håndtere det slik at minimum av 85 % av avfallsressursene kan gjenbrukes eller gjenvinnes.

4. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FORSVARET

Felleselementer	Luftforsvaret	Sjøforsvaret	Hæren	Heimevernet
Etterretningstjenesten Forsvarets operative hovedkvarter Forsvarets logistikkorganisasjon: - Vertslandsstøttebataljon - Strategisk luft- og sjøtransport kapasitet - Stasjonær logistikk og støtte Nasjonalt Ledelselement for Logistikk (JLSG) Forsvarets felles sanitetsstyrker Forsvarets informasjonsinfrastruktur: - Kapasitet for deployerbar kommunikasjon og informasjon - Militær kommunikasjons-satellitt Felles NATO luft- og bakkeovervåkning	Luftoperasjonssenter Luftkontroll og varsling (K&V) – ARS Sørreisa 57 F-16 deretter inntil 52 F-35 kampfly 18 Bell 412 transporthelikoptre 4 P-3 C og 2 P-3 N maritime overvåkingsfly 2+1 DA-20 EK- og kalibreringsfly 4 C-130J transportfly NASAMS luftvern Baseforsvarskapasitet Logistikkbase, luft 14 NH-90 maritime helikoptre Redningstjeneste 12 Sea King redningshelikoptre	Marinen: 1 taktisk maritim kommando 6 korvetter, Skjold-klasse 5 fregatter, Fridtjof Nansen-klasse m/ NH-90 helikoptre 3+3 minejakt/-sveip, Oksøy/Alta-klasse 6 ubåter, Ula-klasse Marinejegerkommandoen Minedykkerkommandoen Kystjegerkommandoen Logistikk- og støttefartøy Logistikkbase, sjø Kystvakten: 1 Ytre kystvakt m/ NH-90, Svalbard-klasse 3 Ytre kystvakt m/ NH-90, Nordkapp-klasse 5 Ytre kystvakt; Ålesund-/Harstad-/Barentshav-klasse 5 Indre kystvakt, Nornen-klasse	Brigade Nord: - Brigadeledelse - 2 mekaniserte bataljoner - 1 infanteribataljon - Etterretningsbataljon - Sambandsbataljon - Artilleribataljon - Ingeniørbataljon - Logistikkbataljon - Sanitetsbataljon - MP-kompani HM Kongens Garde Grensevakten Forsvarets Spesialkommando/ Hærens Jegerkommando Logistikkbase, land Logistikkbase, felles Transportkontrollenhet Luftterminalenhet Havne – og jernbaneterminalenhet Felles vannrenseenhet Eksplosivryddeenhet Militærpolitienhet Felles landtransportkompani	11 distriktsstaber 45 000 i innsats- og områdestrukturen

Tabell 6: Vedtatt operativ struktur

Arktisk innsatsstyrke: Det skal utvikles et konsept for arktisk innsatsstyrke. Styrken skal være spesielt egnet for å gjennomføre operasjoner og håndtere utfordringer i et arktisk miljø. FD vil lede arbeidet med å utvikle dette konseptet og FSJ skal være forberedt på å støtte.

4.1 Strategisk ledelse

Etableringen av den integrerte strategiske ledelsen (ISL) fra 2003, med senere tilpasninger, har vært avgjørende for omstillingen av Forsvaret. Den har sikret felles situasjonsforståelse i

den øverste ledelsen, og god strategisk styring og kontroll innenfor forsvarssektoren. Modellen for ISL har funnet sin form og skal videreføres med vekt på helhetlig og enhetlig ledelse.

FD utgjør FSJs stabsapparat i utførelsen av funksjonen som øverste fagmilitære rådgiver i departementet. FSJ fører alminnelig kommando over hele Forsvaret, og FST støtter i utøvelsen av etatsledelse.

4.2 Forsvarets operative hovedkvarter

Sjefen for FOH skal lede militære operasjoner på vegne av FSJ. Sjef FOH er rådgiver for FSJ i operative forhold, og utøver kommando og kontroll over tildelte styrker etter FSJ bestemmelser for å løse pålagte oppdrag i Norge og i utlandet. Virksomheten ved hovedkvarteret innebærer døgntkontinuerlig oppbygging og vedlikehold av situasjonsbildet i interesseområdet, planlegging og ledelse av operasjoner, samt evaluering av måloppnåelse. Evnen til å lede nasjonale fellesoperasjoner og utøve kommando og kontroll skal videreutvikles. Videreutviklingen av hovedkvarteret skal skje innenfor den økonomiske rammen, tilsvarende 2012-nivået.

4.2.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Sjef FOH skal planlegge og lede militære operasjoner i fred, krise og krig etter bestemmelser fra FSJ. Sjef FOH tildeles spesifisert kommandomyndighet over norske avdelinger som trener, øver eller deltar i operasjoner utenfor Norge.

Sjef FOH skal videreføre aktivitetsnivået. Sjef FOH skal videreutvikle hovedkvarteret som et relevant og effektivt hovedkvarter med kompetanse som gir fleksibilitet og tilpasningsevne til å møte pålagte og utledede oppdrag. Evnen til å lede nasjonale fellesoperasjoner og utøve den tildelte operative kommandomyndighet skal videreutvikles.

Hovedkvarteret skal videreføre en utstrakt kontakt med relevante etater og aktører utenfor Forsvaret, og bl.a. lede Sentralt totalforsvarsforum vekselvis med DSB, jf. punkt 3.4.8.1 *Generelt* (under totalforsvaret og bidrag til samfunnssikkerhet).

Forsvaret skal innen 1. mars 2013, med utgangspunkt i den anbefalte hospitalskipsordningen¹⁹, ta stilling til og fremsende følgende:

- Hvilke krav til tilgjengelighet settes for de ulike kategorier sanitetsfartøylene i ordningen, herunder hvilke klartider bør de ha.
- Redegjøre for nødvendigheten av å etablere tilgjengelighetskontrakter, med utgangspunkt i angitte operative behov og foreslåtte klartider.
- Redegjøre for den anbefalte ordningens totale kostnader.

¹⁹ Jf. skriv fra FST av 23. februar 2012 (FST 2011/006094-008).

- Angi hvordan den anbefalte ordningen skal finansieres innenfor tildelte budsjetttrammer.

4.2.2 Operativ struktur

Sjef FOH er direkte underlagt FSJ. For å løse sine oppdrag får Sjef FOH delegert kommandomyndighet fra FSJ over enheter og elementer fra Forsvarets operative struktur etter operative behov innmeldt fra Sjef FOH.

4.2.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

Det legges til grunn en videreføring av ambisjoner og innretning. Det skal gjennomføres organisatoriske endringer som har direkte innvirkning på organisering og utvikling av FOH på operasjonelt nivå. Dette er beskrevet i det etterfølgende.

4.2.3.1 Nasjonalt luftoperasjonssenter

Generalinspektøren for Luftforsvaret (GIL) skal med støtte fra FOH etablere et nasjonalt luftoperasjonssenter på Reitan innen utgangen av 2016. GIL er styrkeprodusent for luftoperasjonssenteret. Luftoperasjonssenteret skal være en del av GILs organisasjon og operativt underlagt sjef FOH. Luftoperasjonssenteret skal kunne utøve taktisk kommando over tildelte luftstyrker.

Luftoperasjonssenteret skal, på vegne av FOH, planlegge, lede og gjennomføre luftoperasjoner i et fellesoperativt miljø, og være best mulig tilpasset NATOs fremtidige kommando- og kontrollstruktur. Dessuten skal senteret kunne utføre kontroll- og varslingsoperasjoner dersom det er behov for å forsterke den ordinære LKV-strukturen. Det henvises også til punkt 4.7.3.9 *Etablering av et nasjonalt luftoperasjonssenter ved Reitan* og punkt 4.7.3.10 *Samling av Luftforsvarets kontroll- og varslingskapasitet ved Sørreisa*.

4.2.3.2 Felles taktisk ledelseelement for logistikk-, sanitets- og vertslandsstøtte i Norge

Det skal etableres en personellkadre for et nasjonalt ledelseelement for logistikk jf. punkt 3.9.2 *Taktisk ledelseelement for logistikk, sanitet og vertslandsstøtte*.

4.2.3.3 Tilknytning til NATOs kommandostruktur

NATO har vedtatt en ny kommandostruktur²⁰ som bl.a. innebærer en tydeligere regional profil. Det er en målsetting at den nasjonale kommando- og kontrollkapasiteten skal ha evne til å integreres mot NCS. FOH skal knyttes nærmere opp til den allierte kommandostrukturen, og derved bidra til å gi alliansen en mer synlig rolle i nord samt bidra til oppdatert kompetanse og situasjonsforståelse hos våre allierte. I tillegg skal FOHs rolle i

²⁰ NATO Command Structure (NCS).

forbindelse med krisehåndtering hvor alliansen involveres, utredes. Dette skal ses i sammenheng med utviklingen av nasjonale forsvarsplaner.

4.2.3.4 Tilknytning til EUs maritime overvåkingssystemer

For å kunne bidra til utvikling og drift av en integrert informasjonsdeling mellom maritime overvåkingssystemer i Europa har Norge gjort en tilnærming til EUs integrerte maritime overvåkingsnettverk²¹. Som medlem av MARSUR er målsettingen å etablere en maritim situasjonsforståelse til støtte for EUs krisehåndteringsoperasjoner, samt å understøtte en forbedret nasjonal maritim sikkerhet i regionene. I initiativet ligger bruk og integrering av både sivile og militære systemer. Det norske *Barents Watch* (åpen del) er et eksempel på en potensiell bidragsyter til CISE/MARSUR.

For å sikre et godt utbytte av det norske medlemskapet i MARSUR skal FOH i samarbeid med andre deler av Forsvaret (FST og Cyberforsvaret), og koordinert med FD, understøtte et involveringsnivå hvor bidrag, utbytte og ressursbruk balanseres hensiktsmessig. En potensiell utvidelse av MARSUR til også å involvere nasjoner utenfor Europa skal FOH saksbehandle i nært samarbeid med FST og FD.

4.2.3.5 Personell og kompetanse

Det legges til grunn at de organisatoriske tiltakene som gjennomføres ved FOH i perioden 2013–2016, ikke skal øke den totale årsverksrammen til Forsvaret.

4.2.3.6 Materiell

Utviklingen av NATOs kommando- og kontrollstruktur, nasjonale behov og kravet til tilgang på sanntidssystemer i fremtiden tilsier at relevante og fremtidsrettede systemer skal implementeres på både operasjonelt og taktisk nivå.

4.2.3.7 EBA

Ved etableringen av nasjonalt luftoperasjonssenter ved FOH samt tilflyttingen av GIL med stab og Luftforsvarets programmeringssenter til Reitan, er det nødvendig å oppgradere eksisterende EBA og infrastruktur, samt etablere ev. nybygg på utsiden av fjellanlegget. Eventuell utrangering av EBA skal vurderes opp mot dette. Videreutviklingen av FOH²² og etableringen av et nasjonalt luftoperasjonssenter krever IKT-installasjoner for å ivareta funksjoner knyttet til planlegging, ledelse og gjennomføring av luftoperasjoner, inkludert kontroll- og varslingsfunksjonalitet samt drift og utvikling av FOHs og LKK-strukturens systemer. Det henvises også til vedlegg E – EBA.

²¹ European Defence Agency Maritime Surveillance Networking (EDA MARSUR). Dette er en del av operasjonaliseringen av Common Information Sharing for the EU Maritime Domain (CISE).

²² J-3 Luft er berørt av etableringen av luftoperasjonssenteret.

4.2.4 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Sjef FOH skal gjennomføre øvingsaktivitet iht. FSJ øvingsprogram. Dette innebærer bl.a. ansvar for å koordinere øvingsvirksomheten i Forsvaret, herunder et spesielt ansvar knyttet til gjennomføring av fellesoperative øvelser og tilrettelegging for utenlandsk trening og øving i Norge.

Alliert treningssenter er underlagt FOH. Senteret skal tilrettelegge for utenlandske enheter som trener i Norge. Forsvaret skal, innenfor de dimensjonerende rammer som ligger til grunn for landbasert alliert trening, fortsatt tilby treningsfasiliteter til utenlandske avdelinger som ønsker å trene i Norge, med fleksibel og kombinert bruk av dedikerte treningssentra og tilgjengelige bygg og anlegg tilknyttet ulike avdelinger.

FOH skal inneha kapabilitet innenfor Computer Assisted Exercise (CAX).

4.2.5 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for FOH tar utgangspunkt i et videreført 2012-budsjett på 837,4 mill. 2012-kroner. Fra og med 2013 vil avsetningen til fellesoperative øvelser ligge på 300 mill. 2012-kroner årlig. CAX-kapabiliteten skal være et middel for å effektivisere øvingsvirksomheten. Driften av dette skal vurderes innenfor den totale rammen for øvelser. Organisatoriske tiltak som gjennomføres ved FOH og oppgradering av EBA og infrastruktur i perioden, skal løses innenfor gitt økonomisk ramme. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

4.3 Etterretningstjenesten

ETJ skal innenfor rammen av *Lov om etterretningstjenesten* samle inn relevant og oppdatert etterretningsinformasjon og gjennomføre analyser til støtte for utformingen av norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, samt å opprettholde et godt situasjonsbilde og god situasjonsforståelse som grunnlag for norske myndigheters beslutninger. Tjenesten skal bidra med etterretningsstøtte til operasjoner i utlandet.

Omgivelsene som påvirker ETJs lovpålagte ansvarsområde blir stadig mer utfordrende gjennom utvikling av teknologi og informasjonsmengde, samt oppdrag i nye geografiske interesseområder i sammenheng med Norges utenlandsengasjement.

- ETJ skal kontinuerlig søke kostnadseffektive løsninger, herunder ny teknologi, for å dekke tjenestens lovpålagte ansvarsområde i stadig mer utfordrende omgivelser.
- ETJ skal utdype og videreutvikle samarbeidet med Politiets sikkerhetstjeneste, hensyntatt tjenestens lovgrunnlag.
- ETJ skal i perioden frem til 2016 innfase nytt forskningsfartøy, og innen utgangen av 2016 utfase eksisterende forskningsfartøy.

ETJ vil styrkes gjennom økte bevilgninger, men det forutsettes samtidig økt fokus på tydelige prioriteringer av aktivitet/oppdrag samt kostnadseffektiviserende tiltak i perioden 2013–2016.

4.3.1 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for ETJ tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 998,1 mill. 2012-kroner. I tråd med langtidsplanens styrking av cyberområdet, styrkes ETJ i perioden 2013–2016. Styrkingen muliggjøres av både frigjøring av midler på kapittel 1792 og øvrig interne omdisponeringer. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

4.4 Forsvarets spesialstyrker

Spesialstyrkeavdelingene styrkeproduseres i forsvarsgrenene Hæren og Sjøforsvaret. Avdelingene mottar faglige føringer fra Spesialoperasjonsavdelingen i FST (FST SOA) som har ansvar og myndighet til å koordinere og utarbeide overordnede rammer og føringer for utvikling av kapasiteten på tvers av forsvarsgrenene. Den strategiske evnen til ledelse av spesialstyrkene er styrket gjennom etableringen av FST SOA og gir mulighet til å videreutvikle styrkenes kapasiteter innenfor fullspekter spesialoperasjoner med vekt på komplementære egenskaper.

Spesialstyrkene skal videreføre oppdrag og beredskap iht. gjeldende krav og ivareta Forsvarets selvstendige ansvar ved anslag som konstateres å være et væpnet angrep på Norge. Kapasiteten til operasjoner i nasjonalt område skal styrkes. I tillegg skal evnen til å yte bistand til politiet videreutvikles, bl.a. gjennom de årlige kontra-terrorøvelsene sammen med justissektoren.

FSJ skal kartlegge mulige tiltak for ytterligere å styrke og tilpasse beredskapen for Forsvarets støtte til nasjonale kontra-terroroperasjoner, både på land og i det maritime domenet²³. Denne kartleggingen kan føre til tiltak som vil iverksettes i løpet av perioden.

4.4.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Spesialstyrkene skal være i stand til å løse oppdrag innenfor fire hovedområder: nasjonale militære oppgaver, internasjonale operasjoner, gisselredningsoperasjoner i utlandet og håndhevelsesbistand til støtte for politiet i forbindelse med kontra-terror. Spesialstyrkene skal videreutvikle sin evne til å støtte og samarbeide med politiet. Fortsatt vekt på øvelser, trening og prosedyreutvikling er viktige faktorer i dette arbeidet.

De siste årenes sikkerhetspolitiske utvikling har demonstrert at nye sikkerhetsutfordringer kan komme overraskende og uten forutsigbarhet. Spesialstyrkenes evne til å spille på et spekter av virkemidler fra informasjonsinnhenting til offensive operasjoner gjør disse styrkene relevante og svært etterspurte. Spesialstyrkene skal derfor være forberedt på innsats i ulike operasjonsmiljøer og i et bredt konfliktspekter. Dette inkluderer også anvendelse av spesialstyrker til å frigjøre norsk personell som er berøvet sin frihet i utlandet.

²³ Skriv fra FD av 14. mars 2012

Nordområdene er Norges fremste strategiske satsingsområde. Ressursutnyttelse, klimaendringer og globale utviklingstrekk kan medføre nye sikkerhetspolitiske utfordringer. Spesialstyrkene skal fortsette utviklingen av sin evne til å støtte opp under militære oppgaver i nordområdene, inkludert evnen til å støtte justissektoren med rask respons i en krisesituasjon.

Spesialstyrkene bidrar aktivt til kapabilitetsutvikling av nye NATO-nasjoner. Dette er et viktig arbeid som bidrar til regional sikkerhet, samtidig som det styrker slike nasjoners evne til deltagelse i internasjonale operasjoner. Kapabilitetsutvikling av nye NATO-nasjoner skal videreføres.

4.4.2 Operative krav

De operative kravene skal bidra til å sikre fleksible operative kapasiteter med høy reaksjonsevne. Videre skal evnen til hurtig deployering til ulike operasjonsmiljøer og interoperabilitet med allierte prioriteres.

Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) skal ivareta beredskap for nasjonale militære oppgaver og internasjonale oppdrag, samt støtte til justissektoren i forbindelse med støtte til kontra-terroroperasjoner.

MJK skal ivareta beredskap for nasjonale militære oppgaver og internasjonale oppdrag.

4.4.3 Operativ struktur

Med virkning fra 1. januar 2012 ble FST SOA etablert som støtteapparat for FSJs ledelse av Forsvarets spesialoperasjoner.

Normalt vil ledelse av spesialoperasjoner foregå på operasjonelt nivå og ivaretas av FOH.

De taktiske avdelingene skal ha en struktur som ivaretar rekruttering, styrkeproduksjon, operative leveranser og støttefunksjoner. Avdelingene skal ha organiske deployerbare kommando og kontroll funksjoner som utfører taktisk ledelse og kontroll i forbindelse med operasjoner. Avdelingene skal være klare for hurtig innsats gjennom sine konsepter for deployerbarhet med organiske kapasiteter. De skal ha en sammensetning, utrustning og trening som tilrettelegger for fleksible styrkebidrag, basert på det operative behovet.

4.4.4 Tiltak/ organisasjonsutvikling

For perioden er det ikke lagt til grunn større endringer av spesialstyrkestrukturen. Spesialstyrkenes basestruktur skal videreføres.

FSK/HJK skal videreføre sin aktivitet i Rena leir, samt på Vealøs i Horten. Avdelingen skal videreføre beredskap for internasjonale oppdrag og nasjonale militære oppgaver. FSK/HJK skal ha en struktur som ivaretar rekruttering, styrkeproduksjon, operativ leveranse og støttefunksjoner.

MJK videreføres på Haakonvern orlogsstasjon og med en enhet for styrkeproduksjon, trening og øving av maritime spesialstyrker ved Ramsund. Ramneset skyte- og øvingsområde

skal videreføres som treningsområde for spesialstyrkene og deres allierte samarbeidspartnere, samt andre avdelinger med spesielle treningsbehov.

For å bidra til regjeringens krav om å styrke Forsvarets rolle innenfor samfunnssikkerhet, skal spesialstyrkene i perioden videreutvikle sin evne til å støtte justissektoren. Dette innebærer en helhetlig gjennomgang av spesialstyrkenes kapabiliteter og organisering med tilliggende fellesoperative støtteressurser. Resultatene av dette arbeidet vil kunne medføre endringer av spesialstyrkestrukturen, i tillegg til organisatoriske, beredskaps- og kapasitetsmessige justeringer av fellesoperative støtteressurser.

4.4.5 Personell og kompetanse

Spesialstyrkene skal styrkeproduseres av henholdsvis generalinspektøren for Hæren (GIH) og Generalinspektøren for Sjøforsvaret (GIS), men skal rekruttere personell fra hele Forsvaret. Personellet i spesialstyrkestrukturen består hovedsakelig av befal og vervede mannskaper. Strukturen skal til en hver tid være godt samtrent med høy tilgjengelighet for nasjonal krisehåndtering og innsats i utlandet. En mindre andel vernepliktige mannskaper skal tjenestegjøre ved spesialstyrkeenhetene, primært for å utgjøre en rekrutteringsbrønn for den vervede andelen. Vernepliktig mannskap som fullfører sin førstegangstjeneste og som ikke verves, skal beholdes som en tilgjengelig reserve for spesialstyrkene gjennom egne kontrakter eller overføres til Forsvarets styrkebrønn.

4.4.6 EBA

Investering og drift av EBA skal være gjenstand for en helhetlig vurdering innenfor hele spesialstyrkedomenet og skal utvikles i samarbeid med GIH og GIS. Nyetablering av EBA skal, der hvor hensiktsmessig, være komplementær, slik at felles anvendelse kan nyttes.

4.4.7 Materiell

Materiellinvesteringer til spesialstyrkene skal rettes mot videreutvikling av spesialstyrkenes kapabiliteter på en slik måte at relevante kapasiteter er tilgjengelige.

Det legges opp til at Luftforsvarets transportflykapasitet og FSK/HJK i perioden 2013–2016 skal få tilført luftdropsystemer for understøttelse av kontra-terroroperasjoner, noe som vil styrke nasjonal beredskapsevne.

4.4.8 IKT

Spesialstyrkene skal, koordinert og i samarbeid med Cyberforsvaret, videreutvikle et dedikert kommando- og kontrollnettverk.

4.4.9 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Spesialstyrkene skal kontinuerlig utvikle evnene basert på teknologisk utvikling, egne erfaringer, erfaringer gjort av andre og endring av operasjonsmiljø og trusler.

Der det er kostnadseffektivt og relevant, skal trening og øvelser i øvingsanlegg i utlandet vurderes. Samtidig skal det prioriteres å trekke allierte og partnere til trening i Norge. Dette vil styrke den nasjonale evne til å respondere på kritesituasjoner i nordområdene, samtidig som alliert trening oppfyller ønsket om å forberede allierte styrker på operasjoner i dette området. Interoperabilitet og samtrening med allierte skal prioriteres.

Øvelser og trening skal favne de oppgaver spesialstyrkene skal løse, inkludert støtte til justissektoren. Det er vesentlig at øvelsene ivaretar tverrsektorielt samvirke innenfor overordnet ledelse, kommando og kontroll, i den hensikt å bidra til en styrket samfunnsberedskap.

Fellesoperativ trening og øving er av vesentlig betydning for vedlikehold og utvikling av spesialstyrkenes beredskapsoppdrag og oppgaver. Forsvarets fellesoperative øvelser med bred internasjonal deltagelse gjennomføres med toårs sykluser. For spesialstyrkene skal det i de mellomliggende årene gjennomføres øvelser med noe mindre deltagelse, spisset mot enkelte inviterte deltagernasjoner. Dette vil muliggjøre tilpassede scenarioer rettet mot spesielle øvingsbehov og samvirke med prioriterte samarbeidspartnere. Forsvaret skal i denne forbindelse tilrettelegge for at spesialstyrkestrukturen øves innenfor en kombinert fellesoperativ ramme. Slike øvelser er også viktige bidrag til å vedlikeholde bilaterale forbindelser og bidrar til erfaringsutveksling og operativ utvikling. Nord-Norge representerer unike og svært gode muligheter for trening og øving, og vil være aktuelt øvingsområde for denne typen øvelser.

4.4.10 Flernasjonalt samarbeid

Spesialstyrkene har et utstrakt og tett samarbeid med nære allierte nasjoner. Samarbeid har stor verdi gjennom å styrke den operative utviklingen og bidrar til interoperabilitet. Prioritering av samarbeidende nasjoner fastsettes av FD i samråd med FST, jf. punkt 3.6.1 *Flernasjonalt samarbeid*.

4.4.11 Stillinger i utlandet

Spesialstyrkene skal videreføre operative stabsstillinger i alliert kommandostruktur i forbindelse med utenlandsoperasjoner. Dette er viktige posisjoner for å ivareta situasjonsforståelse og bidra til norsk innflytelse.

Stabsstillinger i NATOs kommandostruktur bidrar til å utvikle kompetanse som bringes tilbake til egen struktur, og bidrar til nasjonal utvikling. Det skal derfor prioriteres å bemanne stillinger som gir kompetanseutvikling. Det skal tilrettelegges for å bringe personellet tilbake til nasjonal struktur slik at kompetansen nyttiggjøres i etterkant.

Forbindelsesoffiserer og utvekslingsoffiserer er også kompetanseutviklende, og skal videreføres med hovedvekt mot prioriterte samarbeidspartnere.

4.4.12 Flerårig budsjett

Spesialstyrkene finansieres over kapittel 1731 *Hæren* og kapittel 1732 *Sjøforsvaret*. Det legges til grunn en videreført finansiering tilsvarende 2012-nivået.

4.5 Hæren

Hæren skal bidra til Forsvarets krigsforebyggende rolle og krisehåndtering gjennom evne til å avgrense et militært angrep, sikre mottak av, og samvirke med, allierte styrker og gjenopprette territoriell integritet. Hæren utgjør den mobile delen av landforsvaret, organisert, utrustet og trent for å løse oppdrag i Norge. Hæren skal også kunne stille styrkebidrag for operasjoner i utlandet. Hæren skal løse et bredt spekter av oppgaver, fra å kunne gjennomføre komplekse landoperasjoner til å stille grense- og kongevakt.

Hærens innretning, organisering og trening skal i årene som kommer, endres for å øke operativ evne og tilgjengelighet. Hæren skal i sterkere grad utnytte sammenhengen mellom operativ struktur, styrkeproduksjonsstruktur og kompetansestrukturen for å bedre evnen til å levere stridsklare enheter.

Hæren skal prioritere fellesoperativt samvirke, optimalisert utnyttelse av ny og moderne teknologi, og gjennomføre en målrettet struktur- og kompetanseutvikling. Kompetanse og erfaringer som er opparbeidet i Afghanistan og andre operasjonsområder skal ivaretas i den videre utvikling.

Hærens evne til å stille kapasiteter for operasjoner i utlandet videreføres, med økt gripbarhet, kortere reaksjonsevne og det skal tilstrebes at slike styrkebidrag bygger på Hærens oppsetninger slik de er organisert og utrustet hjemme.

Kjernen i Hærens kapasiteter er evnen til å gjennomføre taktiske samvirkeoperasjoner i hele konfliktspennet innenfor en fellesoperativ ramme. Hæren skal videreutvikle denne evnen med brigadenivået som rammeverket for samordning og integrering av landmilitær innsats. Brig Ns ledelseselement, brigadekommandoen, videreutvikles som et fleksibelt, skalerbart taktisk ledelseselement. Den skal bestå av brigadeledelse og -stab, Sambandsbataljonen, Etterretningsbataljonen og Militærpolitikompagniet og skal både dekke behovet for taktisk ledelse av landstyrker og kunne lede både egne og allierte landstyrker nasjonalt, innenfor et avgrenset geografisk område.

Hæren skal gradvis videreutvikles med en økt satsing på innsatsklare kapasiteter, herunder bl.a. øke antall vervede og spesialister på lavere nivå i organisasjonen. En slik utvikling skal i større grad sikre godt trente hærstyrker som er klare for et bredt spekter av oppdrag uten lengre, forutgående opptreningsbehov. Dreiningen av personellstrukturen skal gi større kontinuitet og heve kompetansen.

Hæren skal i perioden 2013–2016 og de etterfølgende årene gjennomføre en betydelig modernisering og fornying av strukturen. Hæren skal styrke evnen til å operere i et nettverksbasert forsvar, få økt beskyttelse, økt ildkraft, forbedret mobilitet og økt evne til å operere i mørke. Det legges opp til at Hæren skal få tilført kampluftvern og små ubemannede luftfartøy for oppklaringssystemene.

4.5.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Brig N videreføres i Indre Troms og i Østerdal garnison. Brigadekommandoen vil fortsatt være stående, mobil og kunne ivareta taktisk ledelse og koordinering av egne og tildelte styrker. Brig N skal kunne planlegge med, og koordinere innsats fra tildelte fellesoperative ressurser. Fra brigadekommandoen og bataljonsstabene skal det kunne etableres tilpassede

ledelselementer for å ivareta oppdrag nasjonalt og i utlandet. I en multinasjonal ramme ved operasjoner i utlandet skal deler av brigadekommandoen, med tilpassede manøver- og støttekapasiteter, kunne lede flernasjonale styrker for en begrenset periode. Brig Ns avdelinger skal tilføres et større innslag av avdelingsbefal, vervede og spesialister enn i dag.

De mekaniserte manøverbataljonene, Panserbataljon og Telemark bataljon, skal videreutvikles og styrkes som to likeverdige mekaniserte avdelinger med evne til hurtig innsats. Bataljonene skal kunne løse selvstendige oppdrag, som kjernen i en bataljonsstridsgruppe, eller som manøverbataljoner innenfor en brigaderamme. Bataljonene skal være robuste og kunne nyttes i alle typer militære operasjoner, og være organisert og utrustet for høyintensive kampoperasjoner nasjonalt. Både Panserbataljonen og Telemark bataljon skal ha et innslag av vernepliktige, på kompani størrelse, som inngår i den operative strukturen. Videreutviklingen av de mekaniserte bataljonene med støtteavdelingene skal av ressursmessige hensyn gjennomføres gradvis.

2. bataljon skal omorganiseres til en lett infanteribataljon. Bataljonen skal innrettes med hovedvekt på vernepliktig personell, med innslag av vervede i funksjoner som krever lengre opplæringstid. Bataljonen skal ha evne til å operere i krevende norsk terreng, og skal settes opp på lette terrengkjøretøyer, beltevogner og lastevogner som muliggjør manøver under alle forhold. Bataljonen med samvirkeavdelinger skal ha evne til høyintensitetsoperasjoner gjennom offensive og defensive kapasiteter. 2. bataljon skal kunne løse oppgaver som del av Brig N.

Hæren skal ivareta beredskap nasjonalt, jf. vedlegg B1 – *Operativ ambisjon*, og ha evne til hurtig innsetting i operasjoner i utlandet med nødvendig støtte og logistikk. Hæren skal raskt kunne deployere en styrke på bataljonsstørrelse for operasjoner hjemme eller ute. I operasjoner ute skal et slikt engasjement kunne vedlikeholdes for en begrenset periode, og et kompanistridsgruppebidrag skal kunne vedlikeholdes på vedvarende basis.

Ved siden av ovenstående skal Hæren kontinuerlig stille kongevakt, grensevakt og spesialstyrkeberedskap, herunder kunne yte bistand til politiet innenfor rammen av *bistandsinstruksen*.

Etterretningsbataljonen, Militærpolitikompaniet og Sambandsbataljonen videreutvikles som Brig Ns kommando- og kontrollavdelinger for å kunne understøtte effektiv kommando og kontroll i alle operasjoner. Artilleribataljonen og Ingeniørbataljonen videreutvikles som Brig Ns taktiske støtteavdelinger og skal tilføre Brig N nødvendig ildkraft, beskyttelse og mobilitet i alle typer operasjoner. Artilleribataljonen planlegges i perioden 2013–2016 tilført artillerisystemet Archer. Det gamle systemet, M109, utfases med denne timeplanen innen utgangen av 2015. Kampluftvern er planlagt anskaffet i perioden 2014-2017. Luftforsvarets kompetanse på luftvern skal utnyttes for å gjøre kampluftvern ved Artilleribataljonen operativ. Utdanning skal samordnes i størst mulig grad.

Logistikkbataljonen og Sanitetsbataljonen utgjør Brig Ns taktiske logistikkavdelinger. Sanitetsbataljonen vil få fullført leveranser av SISU/PASI pansrede evakueringskjøretøy og mot slutten av perioden 2013–2016 planlegges nye trekk- og lastevogner tilført.

Grensevakten skal videreføres på Høybuktknoen, og skal ivareta myndighetsutøvelse, støtte til Grensekommissæren og suverenitetshevdelse langs den norsk-russiske grensen. Grensevakten skal videreutvikles i sammenheng med etablering av to nye grensestasjoner.

Grensevakten skal gjennomføre en prøveordning for 18 måneders førstegangstjeneste for enkelte kategorier fra 2013 som del av en differensiert førstegangstjenestemodell.

HM Kongens Garde (HMKG) skal videreføres i Huseby leir som en vernepliktsbasert, stående, lett infanteribataljon med innslag av vervede i funksjoner som krever lengre opplæringstid. Vakthold og sikring av kongehuset videreføres som dimensjonerende oppdrag. HMKG skal også kunne løse oppdrag for støtte til samfunnssikkerhet, basert på tilgjengelige ressurser. Dette innebærer bl.a. å kunne bistå politiet innenfor *bistandsinstruksen*. Det skal legges opp til at HMKG skal trene sammen med politiet og andre relevante avdelinger i Forsvaret i dette nye oppdraget. Oppgavene knyttet til musikk, seremonier og drill videreføres. HMKGs rekruttskole videreføres på Terningmoen. HMKG skal i perioden om nødvendig tilføres nye og moderne pansrede kjøretøyer med økt beskyttelse.

Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte (FKL) skal levere tilpassede operative elementer til nasjonale og internasjonale oppdrag. Utviklingen av FKL skal ses i sammenheng med den helhetlige gjennomgangen av Hærens logistikk- og støtteorganisasjon.

FSK/HJK, som fellesstrategisk ressurs, skal videreføre sine aktiviteter og oppgaver. For ytterligere beskrivelse av FSK/HJK henvises til punkt 4.4 *Forsvarets spesialstyrker*.

4.5.2 Operativ struktur

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
Evne til å lede egne og flernasjonale styrker i Norge	Brigadekommando Brig N	Både mobil og deployerbar kommandoplass, med nødvendige ledelses- og K2-systemer, vakthold og sikring
Evne til landoperasjoner	Brig N	Hele konfliktspekteret i en fellesoperativ ramme Deployering av samlet brigade til operasjoner i utlandet skal ikke være dimensjonerende for utviklingen
Evne til ledelse av flernasjonale styrker utenfor Norge	Deler av brigadekommando Brig N, manøverenhet og tilpasset kommando- og kontroll-, taktisk- og logistisk støtteavdelinger	Varighet i inntil 6 måneder
Evne til å deployere stridsgrupper på bataljons- eller kompaninivå nasjonalt og internasjonalt	- 2 mekaniserte manøverbataljoner med evne til hurtig innsats, - 1 lett infanteribataljon	Videreutvikles og styrkes som to likeverdige mekaniserte avdelinger med evne til hurtig innsats 2. bataljon skal omorganiseres til en lett infanteribataljon

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
	- Kommando- og kontrollavdelinger • Sambandsbataljon • Militærpolitikompani • Etterretningsbataljon - Taktiske støtteavdelinger • Artilleribataljon • Ingeniørbataljon - Taktiske logistikkavdelinger • Logistikkbataljon • Sanitetsbataljon	
Suverenitetshevdelse gjennom evne til kontinuerlig grensevakt	Grensevakten	Videreutvikles med tanke på å ytterligere optimalisere oppdragsløsningen, samt sikre en mest mulig rasjonell drift
Vakthold og sikring for kongehuset og seremonielle tjenester	HM Kongens Garde (1 lett bataljon)	
Evne til å gjennomføre fullspekter spesialoperasjoner	Forsvarets spesialkommando/Hærens Jegerkommando	Styrkes i perioden
Evne til å understøtte nasjonale styrker med alle klasser forsyninger og tjenester ved operasjoner i Norge og i utlandet	Logistikkbase, land Logistikkbase, felles Felles vannrenseenhet Felles landtransportkompani	Se punkt 3.9.4 – <i>Deployerbare logistikkbasen</i> Basen skal også i noen grad kunne understøtte sjø- og luftelementer Må ses i sammenheng med transportkapasiteten i Logistikkbataljonen
Evne til å etablere baser og infrastruktur til norske styrker ved operasjoner	Theatre Enabling Force (TEF)	
Evne til å deployere og redeployere norske enheter til og fra operasjonsområder i Norge og utlandet	Transportkontrollenhet (MOVCON) Luftterminalenhet	

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
	Havne- og jernbaneterminalenhet	
Evne til eksplosivrydding • I Norge og utlandet • Støtte til politiet	Eksplosivryddeenhet	Må ses i sammenheng med kapasiteten som er i Minedykkerkommandoen og basesett i Luftforsvaret
Evne til å levere militære polititjenester	Militærpolitienhet	Kapasiteten må ses i sammenheng med MPkp/ Brig N

Tabell 7: Hærens operative kapasiteter

4.5.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

4.5.3.1 Samordning av funksjoner i Hærstaben og staben i Brigade Nord

Hæren skal samordne funksjoner mellom HST og staben i Brig N. Hensikten er å endre organiseringen og samhandlingen innenfor deler av fredsforvaltningen for å effektivisere ledelse og virksomhetsstyringen i HST og Brig N. Tiltaket skal tydeliggjøre brigadestabens operative funksjon ved å samordne støttefunksjonene på ett nivå. Tiltaket skal være ferdig utredet medio 2013 med forventet implementering innen 2016, med en beregnet økonomisk gevinst på 40 mill. 2012-kroner. Samordningen skal gi stabil styring og kraft i gjennomføringen av den konseptuelle dreiningen av Hæren. HST og staben i Brig N videreføres som selvstendige organisatoriske enheter etter samordningen.

Med bakgrunn i dagens organisering av HST, og sett i sammenheng med samordning av en rekke funksjoner mellom HST og staben i Brig N, skal FSJ, innen 31. desember 2012, vurdere og fremlegge en plan for den helhetlige organiseringen av HST. Hensikten er å oppnå den for Hæren mest effektive ledelse og styring, med hovedtyngdepunktet i nord. Det skal i denne sammenheng vurderes minst ett alternativ som innebærer en signifikant styrking av HST i Indre Troms. Herunder skal det vurderes om det eventuelt vil være totaløkonomisk formålstjenlig å bruke hele eller deler av Sundlia og/eller Heggelia leir til formålet, jf. punkt 4.5.7 *EBA og basestruktur*.

4.5.3.2 Videreutvikling av Hærens logistikkstruktur innenfor Forsvaret

Forsvaret skal i løpet av 2013 ferdigstille den pågående helhetlige gjennomgangen av Hærens logistikk- og støttestruktur sett opp mot Forsvarets samlede logistikk- og støttestruktur. Formålet er å sikre en mest mulig samordnet og effektiv struktur på dette området. En forenkling av styringslinjene og etablering av mer kostnadseffektive driftsmodeller, herunder én felles ledelse for alle logistikkenhetene samt endrede styringslinjer for de regionale støttefunksjonene skal vurderes. Forsyning og vedlikehold internt i brigadestrukturen skal ses i sammenheng for å optimalisere logistikkstøtten.

Utviklingen av FKLs organisasjon og virksomhet skal ses i lys av den helhetlige gjennomgangen av Hærens logistikk og støtteorganisasjon samtidig med at FKLs ansvar for Forsvarets behov ivaretas.

Logistikkenhetene skal levere operative leveranser, fagutvikling og kompetanseproduksjon til både nasjonale og internasjonale oppdrag.

4.5.3.3 Arktisk innsatsstyrke

Det skal utvikles et konsept for arktisk innsatsstyrke. Styrken skal være spesielt egnet for å gjennomføre operasjoner og håndtere utfordringer i et arktisk miljø. FD vil lede arbeidet med å utvikle dette konseptet og FSJ skal være forberedt på å støtte. 2. bataljon skal inngå som hæravdeling i en slik innsatsstyrke.

4.5.4 Logistikk og støtte

Deployerbar logistikkbase land skal videreutvikles som en kapasitet for Hæren. Hæren skal i tillegg ha oppsettingsansvaret for de fellesressurser som understøtter logistikkbasene, jf. punkt 3.9.4 *Deployerbare logistikkbasen*. Hæren skal koordinere med Luftforsvaret og FLO for å utnytte verkstedkapasiteten innenfor land- og bakkesystemer på en best mulig måte.

4.5.5 Personell og kompetanse

Personellsammensetningen i Hæren dreies for å øke Hærens operative tilgjengelighet, evne til hurtig innsats og styrke vinterkompetansen, gradvis frem mot 2016. For å møte utfordringene skal Hæren tilføres en større andel avdelingsbefal, spesialister og vervede.

Brig Ns avdelinger skal bestå av befal, vervede spesialister og vernepliktige som skal være godt samtrente, og derved gir en høy grad av tilgjengelighet for nasjonal krisehåndtering, operasjoner nasjonalt og i utlandet. Vernepliktige skal utdannes i alle Hærens avdelinger, være rekrutteringsgrunnlag for verving og videre utdanning, og skal etter endt førstegangstjeneste disponeres i Hærreserven. Hærreserven består av nylig utdannede mannskaper hvor en mindre andel er på beredskapskontrakter. Resterende deler av vernepliktsmassen skal overføres direkte til HV.

Hæren skal se grunnleggende befals- og offisersutdanning i sammenheng for å dekke behovet for nivådannende lederutdanning for spesialister og ledere. Hærens våpenskole skal ha en sentral rolle i nivådannende fagkurs for spesialister.

Hæren skal samordne kompetanseproduksjonen i Hæren under én ledelse. Forsvarets tekniske befalsskole ved FKL skal underlegges Hærens befalsskole. Hærens befalsskole skal videreføres som en avdeling under Krigsskolen, og skal gradvis samle virksomheten til Rena.

For Hæren det spesielt viktig å videreføre verneplikten som grunnlag for styrkeproduksjon og rekruttering. Antall vernepliktige skal være tilpasset Forsvarets fremtidige behov.

4.5.6 Materiell

Hæren skal i perioden driftssette nytt artillerisystem (Archer), tilføre IKT og K3IS materiell i lys av NbF-ambisjonen, starte moderniseringen og utskiftingen av kampvognene (CV90), tilføre ny oppklaringskapasitet (Oppklaringspanservogn og mindre ubemannede luftfartøy), fortsette modernisering og utskifting av pansrede støttekjøretøyer av M113-serien, skifte ut deler av hjulmateriellet og tilføre økt nattpasitet. Betydelig materiell returneres fra Afghanistan. Nye kapasiteter anskaffes innen fjernstyrte våpenstasjoner og automatiske granatkastere. Kampluftvern planlegges tilført Brig N i perioden 2014–2017.

Hæren skal videreføre Leopard 2 stridsvogn som hovedkampsystem. Hærens bergepanservogner overføres til Leopard 2 chassis. Øvrige ingeniør- og støttevogner som er basert på Leopard 1 chassis, vurderes overført til Leopard 2 chassis for å bedre kapasiteten og forenkle utdanning og logistikk. En levetidsforlengelse av Leopard 2 stridsvogn frem mot 2030–2035 skal vurderes.

CV90 skal oppgraderes og dette innebærer bl.a. at de mekaniserte bataljonene periodevis må settes opp med hjulmateriell for å opprettholde taktisk mobilitet.

Anskaffelsen av ABC søke- og påvisningsvogner skal fortsette med tilpasninger og oppgraderinger. Ferdigstillelse er planlagt til 2013. Innenfor ARBC skal hovedsatsingen være investeringer i soldatsystemer og utstyr til deteksjon, varsling, rens og rapportering.

Det skal anskaffes materiell til mottiltak mot improviserte sprengladninger samt beskyttelse og sikring av baser. Vannrensekapasitet skal anskaffes i første del av perioden.

Delområdet militær geografi skal videreutvikle tilgangen til geografiske tjenester til både utenlandsoperasjoner og nasjonale behov.

Avhending av materielloverskudd skal bidra til å frigjøre lagerarealer, og skal gi dokumenterbare ressursbesparelser for både EBA- og materiellforvaltning.

4.5.7 EBA og basestruktur

Hærens basestruktur skal videreføres og forsterkes rundt to kraftsentra; Østerdal garnison og indre Troms. I tillegg videreføres følgende områder: Sessvollmoen, Høybuktmoen, Huseby og Linderud leir i Oslo. Tiltak gjennomføres innenfor basestrukturen og tilhørende EBA, knyttet opp mot en økning i antall ansatte og som innbærer en tilpasset bygningsmasse.

Virksomheten ved Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) skal videreutvikles i sammenheng med etablering av to nye grensestasjoner, hhv. Svanvik i 2014 og Storskog i 2015, og utfasing av de seks eksisterende stasjoner. Denne organiseringen skal gi en mer effektiv gjennomføring av grensevaktens operasjoner.

Skjold leir skal videreføres som base for 2. bataljon og ingeniørbataljonen. Med tilgang til skytefeltene Mauken og Blåtind, gir dette unike øvingsfasiliteter for Brig N og samtrenting og øving med allierte.

I Bardufoss-området skal Hæren konsentrere sin aktivitet til Rusta leir med HST, Brigadestaben, Sambandsbataljonen og Logistikkbataljonen. Militærkompaniet skal videreføres på Bardufoss flystasjon. Sundlia og Heggelia leir er planlagt utrangert og

avhendet. Imidlertid må dette tiltaket også vurderes i sammenheng med styrkingen av HST i Indre Troms, jf. punkt 4.5.3.1 *Samordning av funksjoner i Hærstaben og staben i Brigade Nord*.

I Setermoen leir videreføres Panserbataljonen, Artilleribataljonen, Etterretningsbataljonen og Sanitetsbataljonen. Setermoen skytefelt muliggjør trening og øving med alle Hærens våpensystemer og avdelinger, samt støtte fra fellesoperative kapasiteter som helikoptre og kampfly, herunder trening med allierte.

I Rena leir videreføres FSK/HJK, Telemark bataljon, Hærens våpenskole, inkludert Hærens taktiske treningssenter og Hærens befalsskole videreføres.

Rødsmoen skytefelt med skoleskytebaner og nærøvingsområde, videreføres. Regionfelt Østlandet, videreføres med kapasiteter for trening og øving med alle Hærens våpensystemer, og med manøvreringsområder for mekaniserte styrker opp til bataljons størrelse.

På Terningmoen videreføres Administrativt foresatt avdeling (AFA), Hærens våpenskole, Forsvarets vinterskole og rekruttutdanningen for HMKG. Terningmoen leir har skytefelt med kapasitet for alle Hærens hånd- og avdelingsvåpen, samt gode øvingsområder. Skytefeltet kompletterer kapasiteten som finnes ved Rødsmoen og Regionfelt Østlandet.

FKL videreføres i Sessvollmoen leir med et fortsatt ansvar for å dekke Forsvarets behov for felleskapasiteter.

HMKG videreføres i Huseby leir og på Terningmoen.

Krigsskolen videreføres i Linderud leir.

4.5.8 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Hæren skal produsere operative avdelinger for bruk både nasjonalt og i utlandet, i fred, krise og krig. I tillegg skal Hæren gjennomføre operasjoner knyttet til grensevakt og vakthold for kongehuset. Hærens bidrag til operasjoner i utlandet skal være alt fra regulære stridsoppdrag til vakt, sikring, overvåkning, militær støtte, stabiliseringsoppdrag og støttefunksjoner samt stabsoffiserer og observatører.

Brigadenivået videreføres med hensyn til kompetanse, trening og ledelse av landoperasjoner samt interoperabilitet med allierte, og skal være rammen for trening av avdelinger på lavere nivåer i samvirkedisipliner. Brigadestrukturen skal gi organisatorisk fleksibilitet til å sette sammen innsatsstrukturer avhengig av behov.

Det legges til grunn at øvings- og treningsnivået i Brig N i perioden 2013–2016 videreføres på 2012-nivå for å opprettholde en tilfredsstillende operativ evne for Brig N med underavdelinger. Brig N skal årlig delta på minimum én fellesoperativ øvelse, hvor Brig Ns kampsystem og de underliggende bataljonssystemer blir øvd i en fellesoperativ-/brigaderamme. HMKG og GSV skal hhv. videreføre og videreutvikle et trenings- og øvingsnivå tilsvarende 2012-nivået.

Den økte kompetansen som tilføres manøverbataljonene, i form av flere avdelingsbefal, spesialister og grenaderer, skal øke tilgjengeligheten slik at tiden for å bli klar til gjennomføring av operasjoner, både nasjonalt og utlandet, reduseres.

Hærens avdelinger skal i perioden 2013–2016 øve iht. gitt oppdrag og FSJs prioriteringer. Hærens trening og øving må tilpasses en økt reaksjonsevne og flere vervede avdelinger. Øvingsaktiviteten skal utnytte fellesoperative trenings- og øvingsarenaer, nasjonal krisetreningsøvelser og øving med allierte samarbeidspartnere.

Øvingsdøgn/plan	2013	2014	2015	2016
Brig N ²⁴²⁵	26	26	26	26
Hærens reaksjonsstyrker med Telemark bataljon som kjerne	28	28	28	28
Panserbataljon ²⁶	26	26	26	28
GSV	30	30	30	30
HM Kongens Garde	17	17	17	17
Fellesoperative øvelser	13	13	13	13

Tabell 8: Planlagt øvingsnivå i Hæren

4.5.9 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for Hæren tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 5 540,6 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. I tillegg planlegges en gradvis kompetansemessig styrking av Brig N i løpet av perioden. Styrkingen av Brig N forutsetter frigjorte midler på kapittel 1792. Eventuell ytterligere budsjettmessig styrking, mot slutten av perioden 2013–2016, vil være avhengig av at FSJ prioriterer frigjorte midler fra effektiviseringsarbeidet til Hæren, samt intern frigjøring av midler i Hæren. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

²⁴ Inkluderer i denne sammenheng følgende avdelinger: 2. bataljon, Artilleribataljonen, Ingeniørbataljonen, Etterretningsbataljonen, Sambandsbataljonen, Logistikkbataljonen, Sanitetsbataljonen og Militærpolitikompaniet.

²⁵ Nivået for 2. bataljon vil være lavere enn angitt i 2013.

²⁶ Bygges opp til en Hurtig reaksjonsstyrke i løpet av 2013–2016.

4.6 Sjøforsvaret

Sjøforsvarets dimensjonerende rolle skal være evne til sjøkontroll og sjønektelse i fred, krise og krig.

Sjøforsvaret har gjennomgått en betydelig fornying av fartøystrukturen, og er fremtidsrettet og moderne. Frem mot 2016 legges det til grunn en videreføring av Sjøforsvarets struktur. Det skal i perioden 2013–2016 tas stilling til hvorledes undervannsbåtkapasiteten og helikopterbærende fartøyer til Kystvakten skal videreføres.

4.6.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Sjøforsvaret skal bidra til Forsvarets krigsforebyggende rolle og krisehåndtering gjennom evne til å avgrense et militært angrep, sikre mottak av og samvirke med allierte styrker og gjenopprette territoriell integritet. Sjøforsvaret er også en viktig bidragsyter til operasjoner i utlandet, og bidrar med fast deltakelse i de stående maritime NATO-styrkene SNMG og SNMCMG, og skal tidvis kunne ta ledelsen over disse styrkene. Sjøforsvaret skal være i stand til å løse pålagte kystvaktoppgaver.

Som ledd i en oppdatering og konkretisering av Kystvaktens krigsoppgaver, skal det vurderes på hvilket stadium i en konflikt Kystvakten skal gå over i rollen som militære kampfartøyer og hvilke oppdrag de da kan løse, uten at dette skal være dimensjonerende for utvikling av Kystvaktens struktur og materiell.

4.6.2 Operativ struktur

Innfasingen av Fridtjof Nansen-klasse fregatter og Skjold-klasse korvetter skal videreføres og fullføres. Et nytt logistikk- og støttefartøy er i anskaffelsesfasen og planlegges innfaset fra 2016. Kystvaktfartøyet Ålesund planlegges erstattet i 2016.

Foruten nytt logistikk- og støttefartøy, er den nye fartøystrukturen forventet å være på plass og tatt i bruk ila. 2013. Sjøforsvaret skal videreføre arbeidet med å sette de nye fartøysklassene i operativ drift. Oppnåelse av Full Operational Capability (FOC) når nye maritime helikoptre kommer på plass etter 2013, og Nytt sjømålsmissil (NSM) er innfaset som del av strukturen

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
Evne til å lede flernasjonale maritime operasjoner i og utenfor Norge	1 Taktisk maritim kommando	Videreføres
Evne til kontinuerlig tilstedeværelse, overvåkning, suverenitetshevdelse, og i tillegg myndighetsutøvelse i norske farvann. Evne til raskt å kunne forsterke tilstedeværelse ifm. episode- og krisehåndtering. Evne til	- 5 fregatter, Fridtjof Nansen-klasse - m/NH-90 helikoptre - 6 korvetter, Skjold-klasse - 6 ubåter, Ula-klasse - 6 mineryddingsfartøy, Alta-/Oksøy-klasse - Logistikk- og støttefartøy - Logistikkbase, Sjø	Videreføre innfasingen av fregatter og korvetter, innfase NH-90 til Kystvakten og fregattvåpenet Innfase nytt logistikk- og støttefartøy. Se punkt 3.9.4

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
å etablere og holde sjønektelse og sjøkontroll. Evne til deltakelse i flernasjonale operasjoner	- Kystjegerkommandoen - Taktisk båtskvadron - Minedykkerkommandoen	
Evne til å gjennomføre spesialoperasjoner	- Marinejegerkommandoen	Jf. punkt 4.4.
Evne til kontinuerlig tilstedeværelse, overvåkning, suverenitetshevdelse, og myndighetsutøvelse	- 1 Ytre kystvakt m/NH-90, Svalbard-klasse - 3 Ytre kystvakt m/NH-90, Nordkapp-klasse - 5 Ytre kystvakt, Ålesund-/ Harstad-/Barentshavklasse - 5 Indre kystvakt, Nornen-klasse m/ hurtiggående patruljebåter	

Tabell 9: Sjøforsvarets operative kapasiteter

Reine-fartøyene skal innen 1. januar 2013 avvikles i HV og overføres til Sjøforsvaret, herunder ett fartøy til Kystvakten. Bruken av og aktivitetsnivået for disse fartøyene skal tilpasses rammene fartøyene overføres med.

4.6.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

Sjøforsvarets organisasjon skal videreføres.

Sjøforsvaret skal bidra til Luftforsvarets etablering av et detasjement med NH-90 maritime helikoptre på Haakonsvern.

Det skal utvikles et konsept for arktisk innsatsstyrke. Styrken skal være spesielt egnet for å gjennomføre operasjoner og håndtere utfordringer i et arktisk miljø. FD vil lede arbeidet med å utvikle dette konseptet, og FSJ skal være forberedt på å støtte. KJK, ev. forsterket av MJK, er vurdert som en mulig sjøforsvarsavdeling som kan inngå i en slik innsatsstyrke.

4.6.4 Personell og kompetanse

Sjøforsvaret skal styrkeprodusere og stille maritime kapasiteter til beredskap og innsats nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt.

Sjøforsvaret skal videreutvikle dagens tolv måneders førstegangstjeneste innenfor gitt økonomisk ramme. Utdanningsordningen slik den er etablert i 2012 skal videreføres ved hhv. skolesenteret KNM Tordenskjold, ved Befalsskolen for Sjøforsvaret og ved Sjøkrigsskolen. I tillegg skal den utskrevne befals- og rekruttutdanningen videreføres ved rekruttskolen KNM Harald Haarfagre.

4.6.5 Materiell

Ula-klasse undervannsbåter, med pågående og planlagt oppgraderinger, forventes å ha en levetid til etter 2020. Det legges til grunn at undervannsbåtkapasiteten videreføres enten ved å forlenge levetiden på Ula-klassen eller ved å anskaffe nye undervannsbåter. Prosjektet for vurdering av undervannsbåtkapasitet etter 2020 er allerede i gang med å utrede alternativer knyttet til valget mellom levetidsforlengelse av Ula-klassen eller nyanskaffelse av undervannsbåter.

Det legges videre til grunn at Nordkapp-klasse helikopterbærende fartøyer i Kystvakten skal erstattes etter 2016.

4.6.6 EBA og basestruktur

I tillegg til å understøtte basestrukturtiltak og generell fornyelse av bygningsmassen, skal investeringer knyttet til arbeidsmiljø og HMS-krav, samt investeringer som øker den operative evnen prioriteres. Som et ledd i å gjøre basene fremtidsrettet skal det gjennomføres miljøtiltak ved basene.

Haakonssvern orlogsstasjon:

- Det skal tilrettelegges for å kunne motta et mindre detasjement av NH-90 for understøttelse av fregatt- og kystvaktoperasjoner.

Ramsund orlogsstasjon:

- Det skal etableres permanent ladekapasitet for undervannsbåter snarest mulig og senest innen utgangen av 2013.
- Ramneset skyte- og øvingsfelt skal videreføres som øvingsområde for spesialstyrkene og andre avdelinger med spesielle treningsbehov.

Sortland:

- SKYS videreutvikles som base for Kystvakten og Kystvaktens ledelse.

Trondenes:

- Videreføres som base for Kystjegerkommandoen.

4.6.7 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Sjøforsvarets fartøyer og avdelinger skal seile og øve iht. oppdrag og FSJs prioriteringer. Aktivitetsnivået skal videreføres.

Aktiviteten i Kysteskadren skal prioriteres mot innfasing av den nye strukturen, samt understøttelse av nordområdesatsingen.

Målsetting for seilingsdøgn (gjennomsnitt)	2013	2014	2015	2016
Fregatt	85	85	85	85
Korvett	80	80	80	80
Undervannsbåt	79	79	79	79
Mineryddingsfartøy	79	79	79	79
Øvrige fartøy	79	79	79	79
Ambisjonen er at minimum 25 % av seilingsaktivitet skal skje i Nord-Norge				
Målsetting for øvingsdøgn (samlet)	2013	2014	2015	2016
Marinens jegervåpen	50	50	50	50

Aktiviteten i Kystvakten skal prioriteres mot en hensiktsmessig utnyttelse av fartøyene, samt understøttelse av nordområdesatsingen.

Målsetting for patruljedøgn (totalt)	2013	2014	2015	2016
Helikopterbærende kystvakt	915	915	915	915
Havgående kystvakt	1 580	1 580	1 580	1 580
Indre kystvakt ²⁷	1 580	1 580	1 580	1 580
Ambisjonen er at minimum 60 % av patruljedøgnene skal produseres i Nord-Norge				

Tabell 10: Planlagt seilings-, patruljedøgns- og øvingsnivå i Sjøforsvaret

4.6.8 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for Sjøforsvaret (kapittel 1732) og Kystvakten (kapittel 1790) tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på hhv. 3 418,0 mill. 2012-kroner og 978,4 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Eventuell budsjettmessig styrking av Sjøforsvaret vil derfor være avhengig av at FSJ prioriterer frigjorte midler fra effektiviseringsarbeidet til Sjøforsvaret. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

²⁷ Som følge av overføring av Reine-klassen fartøyer til Sjøforsvaret forventes aktiviteten i Indre Kystvakt å øke.

4.7 Luftforsvaret

4.7.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Luftforsvaret skal styrkeprodusere og stille luftmilitære kapasiteter til egen og Forsvarets fellesoperative styrkestruktur, og stille styrker på beredskap for luftovervåking, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Deler av den luftoperative strukturen skal være tilgjengelig på kort varsel for operasjoner både i Norge og i utlandet. Oppdrag innenfor ressurs- og miljøoppsyn samt søke- og redningsoperasjoner videreføres.

Luftforsvaret skal videreføre bredden av dagens kapasiteter og disse skal videreutvikles gjennom organisatorisk videreutvikling og investeringer i nye materiellsystemer og ny teknologi. Helt sentralt for den mer langsiktige utviklingen av Luftforsvaret står beslutningen om anskaffelse av F-35. Andre sentrale endringer omfatter en mer sentralisert basestruktur, modernisering av luft- kommando- og kontrollstrukturen, innfasing av nye taktiske transportfly og maritime helikoptre og mindre justeringer innenfor luftvern og basesett. Den videre utviklingen av det pågående anskaffelsesprosjektet for nye kampfly vil gi et viktig grunnlag for en mer kostnadseffektiv innretning av Luftforsvarets virksomhet og den samlede base- og støttestruktur.

4.7.2 Operativ struktur

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
Evne til å lede egne og flernasjonale styrker i Norge	Luftoperasjonssenter	ACCS implementeres Redundanskapasitet innenfor kontroll- og varslings
Evne til effektiv luftromsovervåking og kontroll av luftstridsmidler	1 K&V-enhet for kontinuerlige operasjoner, samt redundanskapasitet ved luftoperasjonssenteret som kan benyttes ved behov	1 ARS etter innføringen av ACCS. Gradvis utvikling av sensorstrukturen
Evne til suverenitetshevdelse og krisehåndtering i luften	57 F-16 kampfly Fortsette forberedelser til innfasing av inntil 52 F-35 kampfly	Forberede ny kampflykapasitet
Evne til elektronisk krigføring, kalibrering, kontrollflyging og transport	3 DA-20 EK/VIP fly	
Evne til å beskytte utvalgte militære og sivile installasjoner	NASAMS II luftvern	Deployerbart. Videreutvikles
Evne til taktisk transportstøtte med transportfly og transporthelikoptre for	4 C-130 J transportfly 18 Bell 412 transporthelikoptre	Et detasjement med Bell 412 på Rygge i beredskap for støtte til FSK og skal ved behov kunne

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
nasjonale operasjoner og operasjoner i utlandet		avgis til politi for håndhevelsesbistand iht. Bistandsinstruksen
Evne til å løse oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse og maritim overvåking, i tillegg til miljø og ressursforvaltning, samt søk- og redningstjeneste	4 P-3 C og 2 P-3 N maritime patruljefly 14 NH-90 helikoptre 12 Sea King redningshelikoptre	FSJ skal snarest fremlegge alternative løsninger for helikopterstøtte til Kystvakten, i tilfelle vesentlige ytterligere forsinkelser av NH-90
Evne til understøttelse av styrkebidrag	Baseforsvarskapasitet (basesett) Logistikkbase, luft	Se punkt 3.9.4 – <i>Deployerbare logistikkbaser</i>

Tabell 11: Luftforsvarets operative kapasiteter

4.7.3 Tiltak/Organisasjonsutvikling

GIL med en tilpasset stab skal flyttes til Reitan så snart som mulig og senest innen utgangen av 2014.

Inndelingen av Luftforsvarets flystasjoner skal endres, og begrepet hovedflystasjon bortfaller. Forsvaret skal innen utgangen av 2013 fremme en anbefaling om helhetlig inndeling og begrepsbruk for Luftforsvarets stasjoner.

Luftforsvarets kampfly, luftvern, basesett og analysekapasitet, herunder Luftforsvarets baseforsvarstaktisk og luftverntaktisk skoler, skal samles på Ørland flystasjon i takt med etablering av nødvendige fasiliteter. Det skal etableres en fremskutt operasjonsbase for kampfly på Evenes, med permanent NATO QRA beredskap og periodisk treningsvirksomhet. Bodø hovedflystasjon skal legges ned i takt med etablering av den fremtidige kampflybaseløsningen.

Rygge flystasjon skal nedlegges. Drift av helikopter til støtte og beredskap for Forsvarets spesialstyrke og redningshelikopterberedskap skal videreføres på Rygge som detasjementer underlagt Bardufoss flystasjon. Detasjementet skal drifte det antall helikopter som er nødvendig for å opprettholde beredskapen og samtidig gir lavest mulig driftskostnader. Forsvarets EK støttesenter (FEKS) skal flyttes til Ørland flystasjon og integreres med øvrig analysekapasitet når denne er etablert. 717 skvadron med DA-20 skal flyttes til Gardermoen flystasjon.

Luftforsvarets stasjon Mågerø skal legges ned. Luftforsvarets programmeringssenter skal flyttes til Reitan, hvor det skal etableres et nasjonalt luftoperasjonssenter. Luftforsvarets kontroll og varslingsskole skal flyttes til Sørreisa.

Luftkrigsskolen i Trondheim, Luftforsvarets skolesenter Kjevik, Andøya flystasjon, rekruttskolevirksomheten på Madla, og redningshelikoptertjenesten skal videreføres. Bardufoss flystasjon, Evenes flystasjon, Gardermoen flystasjon og Luftforsvarets stasjon

Sørreisa skal videreutvikles. Stasjonsgruppe Banak skal ifm. nedleggelsen av Bodø hovedflystasjon underlegges en annen flystasjon.

4.7.3.1 Utvikling av Forsvarets fremtidige kampflybase på Ørland

Etablering av en hovedbase for kampfly på Ørland skal legge til rette for mottak av F-35 som nytt kampfly, og en mer hensiktsmessig og effektiv styrkeproduksjon både for kampfly som våpensystem og evnen til å produsere en luftmaktkapasitet, inkludert analyse, luftvern, baseforsvar og nødvendig mobil operativ støtte. Kampflybasen skal dimensjoneres for permanent stasjonering av inntil 45²⁸ F-35 kampfly og vil i fremtiden ha ansvaret for årlig å styrkeprodusere 8 050 flytimer totalt, hvorav QRA-virksomhet og inntil 10 % av årlig trening skal foregå fra deployeringsbaser, hovedsakelig Evenes.

På kampflybasen må fasiliteter for simulator for F-35 være klare og sikkerhetsmessig godkjent innen utgangen av 2016, og nødvendige fasiliteter for operasjoner og logistikkstøtte til de første F-35 må være klare innen tredje kvartal 2017. Utbyggingen av basen skal gjennomføres samtidig med drift av både Airborne Warning and Controlling System (AWACS) og kampfly på Ørland. Utbyggingen skal derfor følge en overordnet plan som inneholder milepeler for mottak av tilført virksomhet og innfasing av nytt kampfly. Den overordnede planen skal beskrive hvordan den operative virksomheten skal kunne gjennomføres parallelt med utbyggingen på en forsvarlig måte.

Kampflyvirksomheten på Ørland skal organiseres i to skvadroner, hhv. 331 og 332 skvadron, med inntil 50 piloter²⁹. 338 skvadron skal nedlegges når kampflyvirksomheten overføres fra Bodø, senest innen utgangen av 2018.

Luftverntaktisk skole og operativt luftvern i Bodø skal organisatorisk overføres til Ørland flystasjon innen utgangen av 2016. Personell flytter og materiell flyttes til Ørland senest innen utgangen av 2016, om nødvendig ved bruk av midlertidige fasiliteter. Det planlegges med at permanent løsning skal være på plass innen utgangen av 2018. Baseforsvarstaktisk skole og operativt baseforsvar (basesett) på Rygge skal organisatorisk overføres til Ørland flystasjon innen utgangen av 2016. Personell flytter og materiell flyttes til Ørland innen 2016, om nødvendig ved bruk av midlertidige fasiliteter. Det planlegges med at permanent løsning skal være på plass innen utgangen av 2020.

FEKS skal flyttes til Ørland og integreres i analysemiljøet som bygges opp rundt kampflyvirksomheten på kampflybasen så snart fasilitetene er klare.

²⁸ I tillegg legges det til grunn at fire treningsfly F-35 er lokalisert i USA og ytterligere tre F-35 lokalisert til fremskutt QRA-base. Disse syv skrogene skal ikke være dimensjonerende for infrastruktur på kampflybasen.

²⁹ I tillegg kommer inntil ni stabspiloter.

4.7.3.2 Etablering av en fremskutt operasjonsbase for kampfly på Evenes

Etablering av en fremskutt operasjonsbase på Evenes skal gi gevinst gjennom permanent tilstedeværelse i nord, og et bedre utgangspunkt for gjennomføring av operasjoner, styrkeproduksjon og internasjonalt samarbeid med kampfly i Nord-Norge. Det legges til grunn gjennomføring av omtrent 10 % av styrkeproduksjonen fra andre baser enn kampflybasen på Ørland, primært Evenes. Den fremskutte basen på Evenes skal dimensjoneres for å kunne håndtere QRA, deler av styrkeproduksjonen, samt nasjonale-, nordiske-, og allierte kampflyøvelser. Det legges til grunn inntil 1 600 flybevegelser per år. Videre skal det være fasiliteter til å kunne støtte operasjoner med inntil 15 fly samtidig, som omfatter en enhet på tolv fly og tre fly bundet opp til gjennomføring av QRA-oppdraget.

Nødvendig utvikling av basen, inkludert etablering av en tilpasset organisasjon for gjennomføring av QRA-oppdraget med F-16 samt støtte til gjennomføring av styrkeproduksjon og øvingsaktivitet, skal være gjennomført innen utgangen av 2016. Evenes skal være i stand til å støtte operasjoner med F-16 snarest mulig og med F-35 senest innen utgangen av 2019.

4.7.3.3 Nedleggelse av Bodø hovedflystasjon

Nedleggelse av Bodø hovedflystasjon har positiv driftseffekt og et betydelig potensial for realisering av restverdier i eiendom. Iverksetting og gjennomføring av dette tiltaket så raskt som mulig, vil være vesentlig faktor ifm. muligheten for reallokering av midler innenfor forsvarøkonomien.

Kampfly- og luftvernvirksomhet skal overføres til ny kampflybase på Ørland snarest og senest innen utgangen av 2018. Bodø skal nedlegges som hovedflystasjon innen utgangen av 2016.

Bodin leir og nødvendige deler av Forsvarets boligmasse i Bodø-området skal videreføres for støtte til FOH, GIL med staber, nasjonalt luftoperasjonssenter og programmeringssenter. Forsvarets øvrige eiendomsmasse på Bodø-halvøya utrangeres senest innen utgangen av 2019.

4.7.3.4 Flytting av 717 skvadron til Gardermoen

717 skvadron med DA-20 fly for EK, kalibreringsflygning og VIP-transport skal flyttes til Gardermoen flystasjon innen utgangen av 2014. Det meste av infrastrukturen er allerede etablert i 2012, mens den resterende infrastrukturen skal være etablert innen utgangen av 2015.

4.7.3.5 Nedleggelse av 720 skvadron, opprettelse av et detasjement med Bell 412 på Rygge

720 skvadron med Bell 412 taktiske helikopter legges ned som skvadron. Et detasjement underlagt 339 skvadron på Bardufoss for nødvendig transportstøtte til Forsvarets spesialstyrker og støtte til politiet inkludert håndhevelsesbistand opprettes på Rygge med strengt nødvendig tilhørende personell og materiell. Detasjementet skal dimensjoneres for

fredsmessig drift av et tilstrekkelig antall Bell 412 helikoptre med tilpasset logistikk. Detasjementet skal ivareta deler av samarbeidet med Hæren på Rena.

Tiltaket skal være gjennomført innen utgangen av 2014.

4.7.3.6 Flytting av Generalinspektøren for Luftforsvaret med staber til Reitan

Flytting av GIL, med LST, Luftforsvarets utdanningsinspektorat (LUI) og Lufterativt inspektorat (LOI), skal gjennomføres i to trinn. I trinn 1 skal GIL, med en tilpasset stab av om lag samme størrelse som den som ble flyttet fra Oslo til Rygge, flyttes til Reitan. Trinn 1 skal gjennomføres innen utgangen av 2014. I trinn 2 skal gjenværende del av Luftforsvarets øverste ledelse (LST for øvrig, LUI og LOI) flytte til Reitan. Tiltaket skal gjennomføres innen utgangen av 2017.

Tiltaket skal ses i sammenheng med opprettelsen av nasjonalt luftoperasjonssenter og nedleggelse av Bodø hovedflystasjon.

4.7.3.7 Nedleggelse av Rygge flystasjon

Rygge flystasjon skal nedlegges innen utgangen av 2014. Nedleggelsen av 137 Luftving skal gjennomføres snarest og senest innen utgangen av 2016. Som følge av nedleggelsen av 137 Luftving, skal 330 skvadronens ledelse organisatorisk overføres til Bardufoss flystasjon, men skal fortsatt være lokalisert på Sola.

Det skal opprettes et detasjement med Bell 412 taktiske transporthelikoptre dimensjonert iht. punkt 4.7.3.5 *Nedleggelse av 720 skvadron, opprettelse av et detasjement med Bell 412* på Rygge underlagt 339 skvadronen på Bardufoss. Sea King redningshelikoptre og Oslofjord heimevernsdistrikt (HV 01) med distriktsstab skal videreføres på Rygge. Infrastruktur som ikke er strengt nødvendig som støtte til gjenværende virksomhet, skal utangeres.

Forsvaret skal gjennomføre en hensiktsmessig overføring av flyplassdriften til en annen aktør. Forsvaret skal si opp samarbeidsavtalen med Rygge sivile lufthavn (RSL) innen 1. august 2012. Forsvaret skal la konsesjonen til å drive og å inneha sivil lufthavn, benevnt Moss lufthavn Rygge, gå ut.

Forsvaret skal søke å tilrettelegge for annen aktør, herunder RSL iht. «*Samarbeidsavtalen mellom Forsvaret og RSL AS av 27.03.06*». Gjennom den toårige oppsigelsesperioden som gjelder etter at avtalen med RSL er sagt opp, skal Forsvaret forhandle om videre tilrettelegging for sivil aktivitet på Rygge flystasjon.

Dersom Forsvaret, etter å ha sagt opp avtalen med RSL, ikke lykkes med å finne en ny operatør, kjøper og/eller leier til fellesområdet, skal RSL AS få tilbud om å overta fellesområdet på fremforhandlede vilkår, jmf. «*Samarbeidsavtalen mellom Forsvaret og Rygge sivile lufthavn AS av 27.03.06*». Det skal i en slik sammenheng foretas en taksering av fellesområdet.

FB skal støtte Luftforsvaret i gjennomføringen av prosessen med nedleggelsen av Rygge flystasjon. All basestøtte og infrastruktur som ikke er nødvendig for støtte til helikopterdetasjementene, gjenværende staber og gjennomføring av Høy luftmilitær beredskap (HLB) skal overføres til Skifte eiendom.

Forsvaret skal kartlegge restbehovet ved Rygge og tilrettelegge for dette på en mest kostnadseffektive måten. Gjenværende avdelingers eventuelle merkostnader tilknyttet videreføring av deres aktivitet ved basen når Luftforsvaret bygger ned på Rygge, skal finansieres gjennom de innsparinger som øvrige endringer tilknyttet Rygge medfører.

4.7.3.8 Nedleggelse av Luftforsvarets stasjon Mågerø

Luftforsvarets stasjon (LSTN) Mågerø skal legges ned, og virksomheten skal flyttes til hhv. Reitan og Sørreisa. Luftforsvarets programmeringssenter (PS) skal flyttes til Reitan og Luftforsvarets kontroll- og varslingsskole (LKVS) skal flyttes til Sørreisa. I tillegg skal årsverk fra operativ, teknisk og basestøttevirksomhet fra Mågerø overføres til Reitan og Sørreisa slik at operativ evne for Luftkontroll- og varslingssystemet (LKV-systemet) videreføres med ambisjonsnivå som for 2012, og at systemet i størst mulig grad opprettholder kompetansen. Tiltaket skal samlet gi en positiv driftseffekt for LKK-strukturen, og skal gjennomføres snarest og senest innen utgangen av 2016, tilpasset innføringen av ACCS på Sørreisa.

Nødvendig videreført oppbygging av linjekapasitet for datakommunikasjon skal prioriteres.

4.7.3.9 Etablering av et nasjonalt luftoperasjonssenter ved Reitan

Det skal etableres et luftoperasjonssenter i tilknytning til, og samlokalisert med, FOH på Reitan. Luftoperasjonssenteret skal være en del av GILs organisasjon og operativt underlagt sjef FOH. Luftoperasjonssenteret skal, på vegne av FOH planlegge, lede og gjennomføre luftoperasjoner i et fellesoperativt miljø, og være best mulig tilpasset NATOs fremtidige kommando- og kontrollstruktur. Dessuten skal senteret kunne utføre kontroll- og varslingsoperasjoner dersom det er behov for å forsterke den ordinære LKV-strukturen. Luftoperasjonssenteret skal få overført personell fra LSTN Mågerø. Det skal legges til rette for en slik overføring, videreutvikling og dreining av dette personellet kompetanse så snart som mulig, og i fasen frem til luftoperasjonssenteret etableres.

Opprettelsen av luftoperasjonssenteret gjennomføres snarest og senest innen utgangen av 2016.

4.7.3.10 Samling av Luftforsvarets kontroll- og varslingskapasitet ved Sørreisa

Luftforsvarets primære kapasiteter innenfor kontroll og varsling skal samles på ARS Sørreisa. Hovedoppgaven med kontroll og varsling videreføres som i dag, herunder evne til å lede defensive taktiske luftoperasjoner. Dessuten skal Sørreisa, ved ev. driftsstans på Reitan, være tilrettelagt for å kunne ivareta luftoperasjonssenterets oppgaver med tilførsel av senterets personell.

Som ledd i ovenstående skal LKVS flyttes fra Mågerø til Sørreisa. Skolen skal videreføre dagens driftskonsept med å benytte instruktører og operasjonsromsfasiliteter for optimal utnyttelse av ressurser i utdanningsvirksomheten. Dette skal gjennomføres så snart som mulig og senest innen utgangen av 2016. Skolen vil være sentral i oppbyggingen og dreining av kompetanse mot det fremtidige behov for å utdanne kontroll- og varslingspersonellet i aktuelle funksjoner og systemer.

4.7.3.11 Flytting av Luftforsvarets programmeringssenter til Reitan

Luftforsvarets programmeringssenter skal flyttes fra Mågerø til Reitan, og skal videreføre og videreutvikle sin rolle innenfor planlegging, drift, oppgradering og optimalisering av kommando- og kontrollsystemer på taktisk og operasjonelt nivå. Samlokalisering med fellesoperativt miljø vil tilføre fagmiljøet ny kompetanse og skal bidra, der det er hensiktsmessig, til å øke interoperabiliteten mellom aktuelle systemer.

Programmeringssenteret vil ha en sentral rolle i forbindelse med implementering av ACCS på Sørreisa både mht. kompetanse og for å redusere kostnadsnivået, samt realiseringen av den nasjonale andelen for ACCS. Dette skal gjennomføres samtidig som det skal være sterkt fokus på kompetanseoverføring og oppbygging av programmeringssenteret i forbindelse med flytting av avdelingen fra Mågerø til Reitan.

Tiltaket skal være gjennomført innen utgangen av 2016.

4.7.3.12 Videreføring av Luftforsvarets rekruttutdanning ved Madla

Luftforsvarets rekruttutdanning skal videreføres på Madla i samarbeid med Sjøforsvaret.

4.7.3.13 Kampfly

F-16 strukturen skal videreføres frem mot innfasing av nye F-35 kampfly. Det legges til grunn at F-16 oppdatering og planlagte strukturprogram gjennomføres for å sikre F-16 sin relevans inntil nytt kampfly er innfasert.

Kampflyvåpenet skal være tilgjengelig for nasjonale og fellesallierte oppgaver gjennom hele transittfasen fra F-16 til F-35, men ambisjonsnivået vil bli redusert iht. vedlegg B1 – *Operativ ambisjon* i en overgangsperiode frem til F-35 er fullt operativ, tentativt i 2025.

Det legges til grunn at det samlet, fra hhv. Ørland og Evenes, skal produseres inntil 8 050 flytimer fra 2024, forutsatt kjøp av totalt 52 F-35 kampfly.

Driften av F-35 er beregnet til å bli inntil 375 mill. 2012-kroner dyrere enn driften av F-16 kampfly i 2012. I dette tallet ligger bl.a. en forutsetning om innsparing på 65 mill. 2012-kroner knyttet til driften av kampflybasestrukturen. Det er forutsatt at Forsvaret gjennom struktur- og reformtiltak og effektivisering skal finansiere 300 av nevnte 375 mill. 2012-kroner.

Det legges til grunn at tilpasset tidsplanen for innfasing av F-35, skal driftsutgiftene for kampflyvåpenet samlet sett i hele overgangsfasen mellom F-16 og F-35 ha en gradvis utvikling mot det nye driftskostnadsnivået. Driftskostnadene ved innføring av F-35 vil således ha sin motsvarighet i en reduksjon av de samlede driftskostnadene tilknyttet F-16. Denne forutsetningen skal også ses i sammenheng med tidspunktet for nedleggelse av Bodø som hhv. hovedflystasjon og flystasjon, og tilhørende frigjøring av midler som kan omdisponeres.

Følgende overordnede mål for konverteringsfasen gjelder:

- Tilfredsstille kravene til Initial Operational Capability (IOC) for F-35 i løpet av 2019.

- Gjennomføre innfasingen av nye kampfly i perioden 2016–2020, med en buffer frem til 2023.
- Holde perioden med parallell drift av to flytyper så kort som mulig.
- Tilfredsstille krav til FOC for F-35 innen utgangen av 2025³⁰.

4.7.3.14 Helikopter

Bardufoss videreutvikles som hovedbase for helikopter.

Transporthelikoptre

Transporthelikoptre skal dekke Forsvarets behov for transportstøtte primært til Hæren og spesialstyrkene.

På Rygge skal det opprettes et detasjement med et tilpasset antall Bell 412 taktiske transporthelikoptre på beredskap for Forsvarets spesialstyrker, og med Sea King redningshelikopter. Helikoptrene skal være tilgjengelig for politiet iht. *bistandsinstruksen*.

Maritime helikoptre

De maritime helikoptrene skal lokaliseres til Bardufoss, med et mindre detasjement for fregatthelikoptrene på Haakonsværn. Detasjementet på Haakonsværn skal være etablert innen utgangen av 2016.

Én Lynx skal levetidsforlenges for å sikre at Kystvakten har slik helikopterstøtte til og med 2014. Forsvaret skal tilrettelegge for å få innfaset det nye maritime helikopteret så snart som mulig, slik at Kystvakten kan operere kortest mulig tid uten helikopterstøtte.

Det legges til grunn at nye maritime helikoptre ila. av perioden 2013–2016 skal øke evnen til maritim overvåkning og andre typer maritime operasjoner, og representerer således en kapasitetsøkning for fregattvåpenet og Kystvakten. I tillegg til kystvakt- og fregattrollen, skal nye maritime helikoptre, også ha en rolle som støtte til spesialstyrkene og redningstjenesten.

Redningshelikoptre

Driften på fem baser og ett detasjement skal videreføres.

Luftforsvaret skal legge til rette for operasjon med Sea King frem til 2020. I tillegg skal det forberedes til innfasing av nye redningshelikoptre fra 2016. Forsvaret skal støtte JD i gjennomføringen av anskaffelsen av nye redningshelikoptre.

³⁰ Tidspunkt for fullt operativ er forskjøvet fra 2020, som følge av justert leveranseplan.

4.7.3.15 Flermotor

Maritime fly

P-3C/N aktiviteten skal videreføres tilsvarende 2012-nivå, og skal i perioden 2013–2015 fullføre pågående oppdatering, slik at den strukturelle levetiden forlenges frem til ca. 2030.

Taktiske transportfly

C-130J skal videreføre oppdrag fra IVB 2012, og skal i tillegg være beredt til å kunne virke som selvstendig styrkebidrag til flernasjonale operasjoner. Deltagelse i C-130J Joint User Group (JUG) skal videreføres.

Forsvaret mistet i en tragisk ulykke ett transportfly under Cold Response i mars 2012. Det planlegges med mottak av et erstatningsfly høsten 2012, som vil settes i operativ drift frem mot sommeren 2013.

Elektroniske krigføringsfly

Aktiviteten for DA-20 flyene skal videreføres. En eventuell videre materiellutvikling skal ses i sammenheng med kapasitetene på nye kampfly og Forsvarets valg knyttet til informasjonsinnsamling og luftbårne sensorer. FD vil gjennomføre en nærmere vurdering av behovet for og alternativer til denne kapasiteten i fremtiden.

4.7.3.16 Luft- og missilsystemer

Norwegian Advanced Surface to Air Missile System (NASAMS II) skal videreføres.

NASAMS II-systemet skal gjennomgå et utviklingsløp for å opprettholde et operativt relevant "Medium Range SAM system" (MSAM). Det legges til grunn at oppgradering til IP-teknologi, oppdatering av launchere og erstatning for eksisterende missil skal gjennomføres iht. godkjente prosjekter.

Materiellutviklingen av NASAMS-strukturen skal ses i sammenheng med utviklingen av Hærens kampluftvern, som er planlagt opprettet fra 2014 og ut over.

UAS

Det skal legges større vekt på behovet for fremtidig elevert sensorkapasitet. Forsvaret skal utarbeide en konseptuell løsning som kartlegger et eventuelt behov for og bruk av eleverte sensorer iht. oppdrag fra FD.

4.7.3.17 Kommando og kontroll (K2 og luftovervåking)

LKK-strukturen videreutvikles og omorganiseres, jf. punktene 4.7.3.8 til 4.7.3.11. Dette skal ses i sammenheng med NATOs plan for integrasjon av det enhetlige LKK-systemet ACCS, nasjonal anskaffelse av ACCS og fremtidig anskaffelse av luftovervåkingssensorer.

4.7.3.18 Logistikk og baseforsvar

Logistikkstøtten for Luftforsvaret skal videreutvikles i tråd med forbedrings- og fornyingsarbeidet i Forsvaret. Virksomheten skal tilpasses i takt med at gamle materiellsystemer utfases og nytt materiell med nye logistikk-løsninger innføres

Fremtidig logistikkunderstøttelse av F-35 baserer seg på Performanced Based Logistics (PBL) og skal være tilpasset Autonomic Logistics Global Sustainment- (ALGS-) konseptet.

Baseforsvaret og den logistiske understøttelsen skal tilpasses operasjonskonseptet for nytt kampfly og behovet for å kunne deployere til aktuelle innsatsområder.

En større del av forsyningskjeden og deler av vedlikeholdet vil gjennomføres i regi av leverandør eller partnerskap inngått i forbindelse med anskaffelsen av materiell. De mulighetene som ligger i å samarbeide med eksterne aktører, herunder industrien og forsvarssektoren i andre land, skal utnyttes i størst mulig grad, jf. punkt 3.6.2 *Formålstjenelig samarbeid med næringslivet og andre offentlige aktører.*

4.7.3.19 Flyplassdrift

Ut over Rygge, jf. punkt 4.7.3.7 *Avvikling av Rygge flystasjon*, legges det til grunn at militær flyplassdrift legges ned på Bodø hovedflystasjon. Det er en målsetting ytterligere å redusere militær flyplassdrift, gitt økonomisk drevne faktorer. Det skal følgelig tilrettelegges for en overføring av flyplassdriften ved aktuelle flystasjoner. Dette vil kreve et tett samarbeid med ulike aktører. Forsvaret skal innen 1. oktober 2012 utarbeide en initial vurdering og plan som beskriver en innretning og fremdrift som sikrer at Forsvarets behov blir ivaretatt. Denne vil danne utgangspunkt for FDs videre oppfølging.

4.7.4 Personell og kompetanse

Luftforsvaret skal i perioden gjennomføre omfattende organisatoriske endringer knyttet til basestruktur og innfasing av nytt kampfly. Det legges til grunn en reduksjon i årsverksbehovet som en følge av en større sentralisering av hele forsvarsgrenen. Under planlegging og gjennomføring av omstillingen skal Luftforsvaret vektlegge forutsigbarhet for personellet for å minimalisere personellmessige belastninger, kompetansetap og ekstraordinære omstillingskostnader.

Utdanningsordningen i Luftforsvaret videreføres i perioden med Luftkrigsskolen i Trondheim, Luftforsvarets befalskole og Luftforsvarets tekniske skole på Kjevik samt rekruttutdanning under GIS ved KNM Harald Haarfagre.

Omstillingen i Luftforsvaret, både med hensyn på organisasjon og materiell, gjør det mulig å vurdere en ny innretning på utdanningen og kompetanseutviklingen i forsvarsgrenen. Luftforsvaret skal vurdere om teknisk utdanning i fremtiden i større grad bør gjennomføres samlokalisert med de operative miljøene i Luftforsvaret, og om det er hensiktsmessig å samkjøre mer av den tekniske utdanningen med sivile markedet. FSJ skal fremsende en tilrådning til FD når denne vurderingen foreligger, senest innen utgangen av 2014.

4.7.5 EBA

Kampflybasestruktur

Det skal etableres en hovedbase for kampfly på Ørland, og en fremskutt operasjonsbase på Evenes. Etableringen av kampflybase på Ørland inkluderer oppdatert og tilpasset EBA for våpensystemene kampfly, luftvern og baseforsvar. Forsvarets EK støttesenter (FEKS) skal flyttes til Ørland flystasjon og integreres med øvrig analysekapasitet når denne er etablert. Integrering og potensielle stordriftsfordeler skal utredes av FSJ, gjennom en helhetlig tilnærming til Forsvarets samlede analysebehov.

Sammen med den fremskutte operasjonsbasen på Evenes skal det investeres i EBA for 5,1 mrd. 2012 kroner (P50) i perioden 2014 til 2019. Gjennomføring av investeringene er beskrevet i vedlegg E – EBA.

Det er vesentlig at disse investeringene planlegges og gjennomføres på en slik måte at positive driftseffekter kan tas ut så tidlig som mulig på henholdsvis Bodø og Rygge. Spesielt har avviklingen av Bodø stor positiv effekt. Nøkkelen er tidligst mulig gjennomføring av all norsk kampflyvirksomhet fra Ørland, og god planlegging av gjennomføring av denne økte virksomheten samtidig med utbyggingsprosjektene inne på basen.

Luftkommando- og kontrollstruktur

Endringen av LKK-strukturen inkluderer etablering av fasiliteter for skolevirksomheten på Sørreisa, og nasjonalt luftoperasjonssenter på Reitan. Tiltakene har en samlet positiv driftseffekt. En så tidlig nedleggelse av Mågerø som mulig skal tilstrebes.

Investeringsnivået for EBA ved Sørreisa og Reitan er på til sammen ca. 273 mill. 2012-kroner.

Etablering av luftoperasjonssenteret krever forberedende IKT-installasjoner for å oppnå ønsket funksjonalitet.

Etablering av ARS og LKVS på Sørreisa vil kreve befalsforlegninger og undervisningsbygg på utsiden av fjellanlegget. Det er ikke lagt til grunn at LKVS kan benytte arealer i fjellanlegget, men en økt grad av anvendelse av EBA i fjellanlegget vil redusere investeringskostnadene vesentlig.

4.7.6 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Luftforsvaret skal gjennomføre nødvendig øvings- og treningsaktivitet for å nå de styrkeproduksjonsmål som er satt og innfor gitt økonomisk ramme. For F-16 legges det opp til et nivå på inntil 9 000 flytimer. Dette nivået må imidlertid ses opp mot de strukturelle tiltakene i Luftforsvaret og innfasingen av F-35.

Målsetting for flytimeproduksjon (totalt)	2013	2014	2015	2016
Kampfly F-16. Styrkeproduksjon av 60 kampflygere	9 000	9 000	9 000	9 000
Maritime patruljefly P-3 (gj.snitt 3 tokt per uke)	2 100	2 100	2 100	2 100
EK-fly DA-20	1 000	1 000	1 000	1 000
Taktiske transportfly C-130J (fire skrog fom. 2013)	1 700	2 100	2 100	2 100
Taktiske transporthelikoptre Bell 412	4 000	4 000	4 000	4 000
Maritime helikoptre Lynx (støtte til KV ultimo 2014)	1 000	300	0	0
Maritime helikoptre NH-90 (oppstart støtte til KV ultimo 2013)	1 000	1 500	1 600	1 600

Tabell 12: Planlagt flytimeproduksjon i Luftforsvaret

4.7.7 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for Luftforsvaret (kapittel 1733) og Redningshelikoptertjenesten (kapittel 1791) tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på hhv. 4 133,9 mill. 2012-kroner og 524,1 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Den totale rammen for kapittel 1733 økes etter 2016, ved en overføring på 75 mill. 2012-kroner fra kapittel 1792 til drift av fremskutt operasjonsbase på Evenes. Videreutviklingen av Luftforsvaret som forutsatt, inkludert finansiering av en varig driftskostnadsøkning knyttet til innfasing av F-35, vil bl.a. være avhengig av at FSJ prioriterer betydelige deler av frigjorte midler fra effektiviseringsarbeidet til Luftforsvaret. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

4.8 Heimevernet

FOH har et landsdekkende territorielt ansvar der Heimevernsdistriktene ivaretar hovedoppgaver innenfor vakthold og sikring av viktige militære og sivile objekter samt nasjonal krisehåndtering. Distriktsstabene inngår i den nasjonale kommandostrukturen og skal i denne rollen ivareta et territorielt ansvar på vegne av sjef FOH. HV skal være tilgjengelig på kort varsel, slik at HV-avdelinger med god lokalkjennskap kan løse militære oppdrag og støtte det sivile samfunn ved ulykker og større hendelser. HV skal prioritere oppdragsløsning innenfor vakthold og sikring. Dette krever evne til samvirke med sivile myndigheter og øvrige samfunnsaktører.

I langtidsperioden skal HVs innsatsstyrke innrettes slik at disse bedre samsvarer med rekrutteringsgrunnlaget i befolkningen.

Områdestrukturen skal økes og SHVs konsept skal endres både ifm. avvikling av Reine-klassen fartøyer og avvikling av SHVs kommandostruktur.

Justering av HVs struktur og innretting skal gjennomføres gradvis slik at den gode utviklingen innenfor trening og øving kan videreføres, samt at tilførsel av nytt materiell kan øke den operative evnen i HV.

4.8.1 Oppdrag med krav og prioriteter

HV skal være mobiliseringsbasert med spesiell vekt på å kunne reagere hurtig, med godt trenet og utrustede styrker.

HV-distriktene skal vektlegge lokal samfunnskontakt innenfor det moderniserte totalforsvarskonseptet og videreutvikle de territorielle ansvarsfunksjoner som tilligger HV. HVs rolle i et bredt samfunnsperspektiv skal tydeliggjøres. HVs utdanning og trening skal styrkes og struktur og operative konsepter skal tydeliggjøre heimevernområdenes sentrale rolle i løsning av oppdrag.

HVs struktur skal videreføres med elleve heimevernsdistrikter og en tilpasset områdestruktur, totalt 45 000 personell fordelt med inntil 3 000 i innsatsstyrken og inntil 42 000 i områdestrukturen. Lokaliseringen av distriktsstabene, slik som for 2012, videreføres med Generalinspektøren for HV (GIHV) lokalisert på Terningmoen.

Distriktsstabene skal videreføres med to hovedoppgaver: (1) Styrkeproduksjon samt oppsetning av avdelinger på vegne av GIHV, og (2) inngå i nasjonal kommandostruktur for ledelse av HVs styrker samt ivareta HV-distriktenes territorielle ansvar på vegne av sjef FOH. Dette innebærer fortsatt ansvar for planlegging og ledelse av militær innsats i fred, krise, og krig, samt planlegging, koordinering og gjennomføring av sivilt-militært samarbeid.

HVs innsatsstyrker skal videreføres som en mobil kapasitet, fortrinnsvis i eget HV-distrikt. Innsatsstyrken skal videreføres som HVs høyest prioriterte avdelinger og skal kunne gjennomføre vakthold og objektsikring, nedkjempe mindre, fiendtlige styrker samt forsterke områdestrukturen i deres oppdragsløsning. Det henvises videre til vedlegg B1 – *Operativ ambisjon*.

Områdestrukturen skal ha dedikert planverk for sine oppdrag og hurtig kunne løse disse. Områdestrukturen videreutvikles med utgangspunkt i tilgjengelig befolkningsgrunnlag og prioriterte oppdrag som vakthold og sikring. Innenfor disse føringer og gitte ressursrammer skal FSJ sørge for at de ulike HV-enheter er tilpasset sine konkrete oppdrag, herunder ved innføring av et system med troppeprøver.

Luftheimevernet (LHV) inngår i områdestrukturen skal videreføres som en del av baseforsvaret til noen av luftforsvarets operative baser, men kan i tillegg også benyttes innenfor samme oppgavespekter som landheimevernet.

SHV skal videreutvikles og inngå i områdestrukturen og ivareta oppdrag innenfor overvåkning, sikring og kontroll. SHV-kommandoens operative ledelsesfunksjon skal nedlegges og overføres til maksimalt fire distriktsstaber som styrkes med stabsfunksjoner for dette. Styrkestrukturen skal bestå av innsatsstyrker og områdestruktur, oppsatt med

flerbruksbåter, rekvirerte fartøy og mindre båter innrettet mot objektsikring. Innsatsstyrkene skal om nødvendig samordnes med land-innsatsstyrkene.

4.8.2 Operativ struktur

Operativ evne	Strukturelement	Merknad
Evne til å lede egne innsatsenheter, territorielt ansvar på vegne av FOH	Distriktsstaber	HV skal lede egne og tildelte styrker og ivareta HVs oppgaver innenfor territorielt ansvar
Evne til samarbeid og koordinering med sivile og militære ressurser	Distriktsstaber, innsatsstyrker og områdestruktur	
Evne til å stille hurtige reaksjonsstyrker samt evne til lokal oppdragsløsning nasjonalt	Innsatsstyrker land og sjø med inntil 3 000 personell	Innsatsstyrkene skal planlegge for oppdragsløsning fortrinnsvis innenfor egne distrikts ansvarsområder
Evne til vakthold og sikring av forhåndsdefinerte og situasjonsbestemte objekter	Områdestruktur land, luft og sjø med inntil 42 000 personell	Områdestrukturen skal løse prioriterte oppdrag i egne ansvarsområder

Tabell 13: Heimevernets operative kapasiteter

HV distrikt	Territorielt ansvarsområde	Lokalisering
Oslofjord HV-distrikt 01	Østfold og Vestfold fylker	Rygge
Oslo og Akershus HV-distrikt 02	Oslo og Akershus fylker	Lutvann leir
Telemark og Buskerud HV-distrikt 03	Telemark og Buskerud fylker	Heistadmoen
Opplandske HV-distrikt 05	Hedmark og Oppland fylker	Terningmoen
Agder og Rogaland HV-distrikt 08	Rogaland, Aust- og Vest Agder fylker	Vatneleiren
Bergenhus HV-distrikt 09	Hordaland og søndre del av Sogn og Fjordane fylker	Bergenhus
Møre og Fjordane HV-distrikt 11	Møre og Romsdal og nordre del av Sogn og Fjordane fylker.	Setnesmoen
Trøndelag HV-distrikt 12	Sør- og Nord-Trøndelag fylker	Værnes
Sør-Hålogaland HV-distrikt 14	Nordland fylke unntatt nordre del	Drevjamoen
Nord-Hålogaland HV-distrikt 16	Troms fylke og nordre delen av Nordland	Elvegårdsmoen
Finnmark HV-distrikt 17	Finnmark	Porsangmoen

Tabell 14: Heimevernets distriktsstaber med territorielt ansvarsområde og lokalisering

4.8.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

HVs organisasjon skal justeres innenfor en ramme på totalt 45 000 mannskaper i Land-, Sjø- og LHV, hvorav inntil 3 000 mannskaper i innsatsstyrkene og inntil 42 000 mannskaper i områdestrukturen. Tiltaket skal gjennomføres innen utgangen av 2016. Strukturen gjennomgås for tilpasning av KOP i løpet av 2013 for ivaretagelse av oppdrag og tilpasning av materiell og logistikk.

SHV-kommandoens operative ansvar, samt SHV-gruppe NORD og SHV-gruppe SØR skal avvikles innen utgangen av 2013. Taktisk ledelse og styring av SHV ivaretas etter dette av fire territorielle distriktsstaber. Utdannings- og kompetansesenterelementet av SHV-kommandoen skal videreføres.

Operativ plan- og ledelsesevne ved fire av distriktene vil bli styrket for overtagelse av dette ansvaret. SHVs kommandostruktur endres, ved at SHV kommandoen legges ned.

Reine-fartøyene skal innen 1. januar 2013 avvikles i HV og overføres til Sjøforsvaret, herunder ett fartøy til Kystvakten.

Distriktsstaben skal, med støtte fra FLO, legge til rette for desentralisert trening og øving av innsatsstyrker og områdestruktur med maritim kompetanse og kapasitet. Den maritime kompetansen i innsatsstyrkene tilføres fast tjenestegjørende kadre etter modell som for landheimevernets tilsvarende kapasiteter.

Distriktsstaber og de enkelte HV-områdene skal oppdatere sitt interne planverk som skal reflektere HV-områdenes prioriterte vakt og sikringsoppdrag.

4.8.4 Logistikk og logistikkstøtte

HV skal legge til grunn fortsatt å bli understøttet av FLO og lokale RSF avdelinger. HV kan også understøttes av deployerbare logistikkbasen når disse blir satt opp. Understøttelsen skal koordineres av FLO for å oppnå mer effektive og bedre leveranser til HV. Ved øvelser og operasjoner skal FLO understøtte med logistikk ned til det enkelte heimevernsområde, jf. punkt 4.12.1.4 *Støtte til Heimevernet*.

4.8.5 Personell og kompetanse

HVs skole- og kompetansesenter skal videreføres på Dombås. SHV-kommandoens funksjoner som utdannings- og kompetansesenter (UKS) skal videreføres gjennom SHVs utdanning og kompetansesenter (SHVUKS). Kursproduksjon skal tilpasses endringene i HVs oppdragsspekter. Befal og soldater til HVs struktur skal fortsatt utdannes i forsvarsgrenene, ute ved HVs distrikter og gjennom HVs utdanningsenhet for befal på Porsangmoen. HV skal utnytte relevante fagmiljøer i Forsvaret for øvrig. HV skal få overført personell fra Hærens vernepliktsmasse slik at disse kan inngå direkte i HVs avdelinger, tidligere enn gjeldende for 2012. Dette vil øke kompetansen i områdestrukturen og føre til en bedre utnyttelse av de vernepliktige.

Også for HV er en videreført verneplikt avgjørende som grunnlag for styrkeproduksjon og rekruttering. Antall vernepliktige skal være tilpasset Forsvarets fremtidige behov.

4.8.6 Materiell

HV skal tilføres materiellsatser, personlig bekledning og utrustning innen utgangen av 2016. Det legges til grunn en begrenset anskaffelse av transportkapasitet for å øke mobiliteten og evnen til hurtig framrykning i HVs avdelinger. Sanitetsressursene i HV planlegges styrket med bl.a. tilføring av ambulanser til prioriterte avdelinger. HVs anskaffelse av håndvåpen til deler av områdestrukturen skal ferdigstilles i løpet av perioden og SHV skal styrkes med Kystmeldepostmateriell (KYP-materiell). Øvrig materiellutvikling i HV må ses i sammenheng med i utviklingen av den øvrige strukturen i Forsvaret, samt sørge for at HV kan samvirke med relevante militære og sivile samarbeidspartnere.

4.8.7 EBA

Det henvises her til vedlegg E – EBA.

4.8.8 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Distriktstabene skal øves årlig i ledelse av egne styrker, i samhandling med FOH og samvirke med sivile samarbeidspartnere og nødetater.

HV skal gradvis øke treningsnivået i områdestrukturen slik at det i gjennomføringsåret 2016 oppnås et treningsnivå tilsvarende minst fem dager trening hvert annet år for mannskaper, og seks dager årlig trening for befal. Samlet skal trening av områdestrukturen økes fra 50 %, som for 2012, til et nivå hvor minst 62 % av områdestrukturen trener årlig i gjennomføringsåret 2016. Treningsnivået for innsatsstyrkene skal videreføres på 2012-nivå, noe som tilsvarer årlig trening av minst 90 % av styrkene.

4.8.9 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for HV tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 1 109,3 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Som følge av avviklingen av Reine-klassen i HV, reduseres den økonomiske rammen med 65 mill. 2012-kroner. Dette innebærer en varig netto styrking av HVs driftsramme på 7 mill. 2012-kroner ut over øvrige styrkinger. Samtidig planlegges det en gradvis økonomisk styrking av HV i perioden 2013–2016, som primært skal anvendes til å heve trenings- og utdanningsnivået i områdestrukturen³¹. Styrkingen forutsetter frigjøring av midler på kapittel 1792. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – Økonomi.

4.9 Cyberforsvaret

INI endrer navn til Cyberforsvaret.

³¹ Styrkingen vil være inntil 194 mill. 2012-kroner i 2016. Endelig nivå fastsettes i videreført dialog mellom FD og Forsvaret.

Utviklingen innenfor cyberdomenet påvirker i stadig større grad Forsvarets oppgaveløsning, og aktiviteter i cyber har blitt en tilleggsdimensjon ved militære operasjoner. Forsvarets evne til å ivareta dette skal derfor styrkes, jf. også punkt 4.3 *Etterretningstjenesten*. IVB LTP legger til grunn at Cyberforsvaret skal videreutvikles innenfor et reelt videreført 2012-budsjettnivå. FSJ skal avklare fremtidig rolle og ansvar for Cyberforsvaret i forhold til øvrige avdelinger i Forsvaret med ansvar innenfor cyber.

4.9.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Cyberforsvarets hovedoppgave skal være å operere Forsvarets informasjonsinfrastruktur herunder å etablere, drifte, videreutvikle, beskytte og bekjempe trusler knyttet til denne infrastrukturen, samt understøtte Forsvarets operasjoner hjemme og ute. Cyberforsvaret skal understøtte nettverksbaserte operasjonsformer og bidra til vesentlige forbedringer innenfor interoperabilitet, fleksibilitet, reaksjonsevne, mobilitet og deployerbarhet. Cyberforsvaret skal løse følgende prioriterte oppgaver:

4.9.1.1 Understøttelse av operative enheter og Forsvarets samlede virksomhet

Cyberforsvaret skal sørge for at Forsvaret innehar robuste kommando- og kontrolløsninger med effektiv og sikker informasjonsutveksling. I tillegg skal Cyberforsvaret sikre at norske styrker i operasjoner i utlandet kan utveksle informasjon og samordne aktiviteter med NATO, FN organer, lokale myndigheter, ikke-statlige organisasjoner og andre aktører.

4.9.1.2 Defensive cyberoperasjoner

Cyberforsvarets kapasitet til å ivareta defensive operasjoner skal videreutvikles. Cyberforsvaret skal sikre evnen til å forebygge, avdekke, vurdere og foreta tidlig varslings av digitale angrep mot Forsvarets systemer. Det skal legges vekt på effektive rutiner for iverksettelse av tiltak for å hindre eller minske skadevirkninger, og raskt å kunne gjenopprette normal funksjonalitet.

Nødvendig samhandling med sektorer og virksomheter utenom Forsvaret og med andre lands myndigheter og internasjonale organisasjoner skal være koordinert med NSM ved NorCERT i den grad samhandlingen skjer innenfor NSMs myndighetsområde. Innholdet i og rammene for samarbeidet mellom NSM og Cyberforsvaret vil bli ytterligere konkretisert gjennom utarbeidelsen av Forsvarssektorens retningslinjer for informasjonssikkerhet og cyberoperasjoner, jf. punkt 3.4.9 *Forebyggende sikkerhet*.

4.9.1.3 Faglig pådriver innenfor utvikling av nettverksbasert forsvar

Forsvaret skal utvikle sine nettverksbaserte kapasiteter i tråd med nasjonalt aksepterte NATO-krav til interoperabilitet og samfunnet for øvrig, slik at Forsvaret kan samvirke effektivt i en fellesoperativ ramme, både nasjonalt og i NATO-sammenheng. Cyberforsvaret skal være pådriver for en effektiv utnyttelse og utvikling av teknologisk infrastruktur til angitte modenhetsnivå for NBF.

4.9.1.4 Bistand til sivil sektor ved digitale angrep

Cyberforsvaret skal ved behov, og i samarbeid med NorCERT, kunne bistå sivile myndigheter, i håndteringen av digitale angrep, uten at dette skal være dimensjonerende for virksomheten. Cyberforsvarets rolle kan bl.a. være faglig rådgivning og støtte fra enheter med særskilt kompetanse, og det kan omfatte bistand til å gjenopprette kommunikasjonsnettverk.

4.9.2 Operativ struktur

Cyberforsvaret består av to organisatoriske elementer i tillegg til staben. INI operasjoner (INI OPS) skal ivareta operasjoner og drift, mens utvikling og kompetanse skal ivaretas av Forsvarets kompetansesenter for kommando og kontroll informasjonssystemer (FK KKIS). Cyberforsvarets mest sentrale kapasiteter er:

- Avdeling for beskyttelse av kritisk infrastruktur (BKI) skal bidra til å beskytte Forsvarets infrastruktur gjennom støtte til analyse av sårbarheter, ondsinnet kode og angrep mot Forsvarets systemer. Avdelingen skal ha deployerbare elementer og mulighet til å bistå med rådgivning og liaisonering ved håndtering av trusler og angrep mot norsk infrastruktur ute og hjemme.
- Communication Information Systems Task Group (CIS TG) skal støtte norsk deltakelse i hele bredden av militære operasjoner med CIS-kapasiteter.
- Taktisk datalink-skvadron (TDL) skal gjennom Joint Datalink Operation Centre ved FOH kontinuerlig planlegge og utøve ledelse og kontroll av Forsvarets datalinkoperasjoner. Skvadronen skal ha deployerbare elementer og yte taktiske datalinktjenester i samsvar med hovedkvarterets behov.
- Forsvarets satellittkapasiteter: Forsvarets satellittstasjon Eggemoen skal etablere informasjonsbærere i hele bredden av nasjonale og utenlandske militære operasjoner tilpasset operative behov og krav. Ny militær kommunikasjonssatellitt, som anskaffes i et samarbeid med Spania, skal gi Forsvaret sikker tilgang til langtsekkende bredbåndskapasitet.
- Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur (FKI) skal levere tjenester til alle Forsvarets avdelinger, i tillegg til vitale brukere i samfunnet for øvrig. Tjenestene spenner fra sikker kommunikasjon på ulike plattformer, til K2IS-tjenester og støtte til forvaltningsprosesser.
- Avdeling for sensorer skal samle inn data til bruk for beslutningstakere på alle nivåer i Forsvaret, for sivile myndigheter og for NATO.
- Forsvarets nettkontrollsentral og Forsvarets meldingskontrollsentral skal være ansvarlig for overvåking og kontroll av henholdsvis Forsvarets

kommunikasjonsinfrastruktur og Forsvarets meldingssystemer på døgntkontinuerlig basis.

4.9.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

Det legges til grunn at organisasjonens nivå og struktur videreføres som for 2012. Cyberforsvaret skal imidlertid, innenfor gitt økonomiske ramme, tilpasse organisasjon og oppgaver i samsvar med de strukturendringer som gjøres i andre deler av Forsvaret.

Cyberforsvaret vil ha et omfattende grensesnitt og avhengighetsforhold til FLO IKT. Det er viktig med god dialog og samarbeid mellom avdelingene for å oppnå kostnadseffektiv utnyttelse av ressursene innenfor IKT-området som helhet. Systemporteføljen er omfattende og kompleks, og Cyberforsvaret skal være en pådriver for oversikt og kontroll over kostnader på systemnivå. Systemene og tjenestene må variantbegrenses og effektivt termineres når de erstattes.

4.9.3.1 Personell og kompetanse

Kompetanseutvikling skal prioriteres for å holde takten med den raske teknologiske utviklingen. Profilerings av organisasjonen er viktig for å rekruttere fra en høyt etterspurt personellgruppe. Det må gjøres vurderinger av hvilke områder som kan avlastes med innleid personell eller bortsetting. Viktige faktorer i slike vurderingene blir kostnadseffektivitet og prioritering av kjernevirksomhet.

4.9.3.2 Materiell

Variantbegrensning og modularisering av eksisterende løsninger som overlapper i funksjonalitet, skal bidra til at det beste fra IKT-arven videreføres. Dette skal legges til grunn ved alle nye IKT-investeringer. I tillegg er det behov for sterk reduksjon av antall parallelle løp knyttet til investeringer, drift og vedlikehold for IKT-systemer. Dette krever sentral styring av IKT-virksomheten.

Nye investeringer skal balansere mellom behovet for avansert og kostbar spissteknologi og billigere ferdigutviklet teknologisk materiell som holder en nøktern, men god nok standard. I de tidlige fasene av investeringsplanleggingen er det vesentlig å kartlegge helhetlige konsekvenser for organisasjon og driftsnivå i et levetidsperspektiv. Investeringer som tjener effektiviseringsformål skal prioriteres høyt. Alternativer til tradisjonelt kjøp skal vurderes, slik som flernasjonalt samarbeid, gjenbruk av løsninger fra NATO, leasing, leie og bruktkjøp.

Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance- (JISR-) konseptet videreføres og operasjonaliseres gjennom MAJIC- og JISR-relaterte investeringsprosjekter senere i perioden.

Videreutvikling av beslutningsstøttesystemer (BST) skal fokusere på en samkjøring av eksisterende løsninger. Dette for å underbygge en gjennomgående informasjonsutveksling fra stridsteknisk til strategisk nivå. Investeringene i FISBasis for Hemmelig/NATO Secret fullføres i 2013. Videre tilgjengeliggjøring av FISBasis ned på lavere taktisk nivå planlegges etablert i perioden frem til 2016. Sikring av mobile løsninger for alle graderingsnivåer er planlagt gjennomført i perioden frem til 2014.

Modernisering av kjernetjenester er et av fokusområdene i den videre utviklingen. Gjennomgående meldingstjeneste anskaffes i perioden frem til 2015.

Forsvarets stasjonære kommunikasjonsinfrastruktur vil bli modernisert med fokus på overgang til IP-teknologi. Anskaffelse av en betydelig fiberkapasitet vil bli gjennomført i perioden frem mot 2018. Anskaffelser og planer innenfor radiokommunikasjon vil understøtte videreutvikling mot Software Defined Radio-teknologi. Satellittkommunikasjonskapasitet etableres gjennom samarbeid med Spania. Denne investeringen ligger i perioden 2012–2015. Med tilgang til eget romsegment er det behov for å vurdere en oppdatering av kommunikasjonsarkitekturen, både med hensyn til satellitt, og med hensyn til i hvilken grad resten av arkitekturen bør tilpasses.

Cyberforsvaret vil i perioden 2013–2016 påføres driftskonsekvenser av investeringer i nye strukturelementer og kapasiteter. Derfor skal arbeidet med å konsolidere driftsutgifter ved å identifisere systemer for utfasing og infrastruktur for avhending gis høy prioritet. Systemer som erstattes må avvikles raskt når nye systemer fases inn. I dette arbeidet skal Cyberforsvaret føre en oversikt over Forsvarets totale portefølje av IKT-systemer som angir formål for det enkelte system. Oversikten skal også ha et fremtidig tidsperspektiv med planlagte inn- og utfasinger.

Driftsnivået for systemene skal tilpasses brukernes behov. For å oppnå dette bør Forsvaret vurdere brukerfinansiering gjennom horisontal samhandel som et effektivt virkemiddel. Dette fordrer produktdefinering for å løse samhandelen transaksjonsbasert, og ryddighet i skillet mellom styringsmekanismene vertikal styring og horisontal samhandel.

4.9.3.3 EBA

Det legges til grunn at Jørstadmoen og Kolsås skal videreføres som Cyberforsvarets hovedbaser. EBA-porteføljen ut over hovedbasene er omfattende, og det skal kontinuerlig vurderes hvilke etableringer som kan avhendes.

Nedleggelse av Mågerø og etablering av nasjonalt luftoperasjonssenter på Reitan vil få konsekvenser for Cyberforsvarets EBA-behov. Cyberforsvaret skal raskt justere EBA-porteføljen parallelt med slike strukturendringer.

4.9.4 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

Cyberforsvaret skal prioritere deltakelse på fellesoperative øvelser for å trene sin funksjon i krise og krig. Det skal videre legges til rette for samøving med relaterte aktører innenfor cyberdomenet for å trene organisasjonen mot spesifikke informasjonsinfrastrukturmessige øvingsmål. Øving med sektorer og virksomheter utenfor Forsvaret innenfor defensive cyberoperasjoner skal være koordinert med NSM.

4.9.5 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for Cyberforsvaret tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 1 299,9 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Eventuell budsjettmessig styrking av Cyberforsvaret vil derfor være avhengig av at FSJ prioriterer frigjorte midler fra

effektiviseringsarbeidet til Cyberforsvaret. Det vil også være nødvendig med betydelige rasjonaliseringer innenfor IKT-strukturen og tilpasninger av systemporteføljen innenfor cyberforsvarsområdet for å sikre bedre kontroll over driftskostnadsveksten. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – Økonomi.

4.10 Forsvarets høgskole

Forsvarets høgskole (FHS) leverer utdannings-, forsknings- og kursvirksomhet til forsvarssektoren. FHS skal bidra til å forbedre Forsvarets kompetanse og operative evne gjennom utvikling og formidling av militær kjernekompetanse.

Det legges til grunn at FHS videreføres med hovedoppgaver listet under og ressurstilgang tilsvarende 2012-nivået.

4.10.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Med Forsvarets personell som primær målgruppe³² skal FHS videreføre sitt fokus mot militær kompetanse og annen relevant kompetanse som Forsvaret trenger, men som ikke tilbys innenfor det sivile universitets- og høgskolesystemet i Norge.

Skolen skal prioritere militærfaglig kompetanse på operativt og strategisk nivå. FHS skal være kompetanseorganisasjon for kommando og kontroll, samt for planlegging og gjennomføring av fellesoperasjoner.

FHS skal drive grunnforskning av høy akademisk standard. Virksomheten, og særlig Institutt for forsvarsstudier (IFS), skal være det sentrale fagmiljøet for sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning i sektoren, jf. punkt 7.2 *Samarbeid (FFI)*.

FHS skal i perioden etablere undervisningskompetanse innenfor avansert distribuert læring (ADL) for å støtte Forsvarets trenings- og opplæringsinstitusjoner innenfor dette fagområdet.

FHS skal effektivisere virksomheten i tråd med Forsvarets helhetlige arbeid med gevinstrealisering.

4.10.2 Operativ struktur

Sjef FHS er direkte underlagt FSJ og fører alminnelig kommando over FHS.

FHS er bærer av militærfaglig nøkkelkompetanse på operativt og strategisk nivå og skal være en viktig leverandør av personell til nøkkelstillinger i operativ struktur. FHS skal bidra som en styrkemultiplikator direkte inn i den operative strukturen, men har ingen strukturleveranser ut over kompetanse.

³² FHS sjefskurs er et unntak hvor målgruppen er offiserer og deltagere fra samfunnet for øvrig.

4.10.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

Oppgaver og ressurser ved FHS videreføres som for 2012 i perioden 2013–2016. FSJ skal imidlertid være forberedt på at konklusjonene fra personell- og kompetansestudien vil kunne få betydning for FHS fra 2013.

Muligheten for en felles akkreditert utdanningsinstitusjon i Forsvaret som samler alle nåværende akkrediterte institusjoner, skal utredes etter nærmere oppdrag fra FD.

4.10.3.1 Personell og kompetanse

FHS' kjernefunksjon er utvikling og formidling av kompetanse, jf. også 4.10.1 *Oppdrag med krav og prioriteter (FHS)*.

Ved oppdrags- og bidragsforskning gis det anledning til å opprette prosjektstillinger. Slike stillinger kan opprettes utenfor årsverksrammen, forutsatt at de i sin helhet finansieres av oppdragsgiver og bærer en forholdsmessig andel av felleskostnader, eksempelvis kontor- og administrasjonskostnader.

4.10.3.2 Materiell

Det legges til grunn at eksisterende materiell tilfredsstiller behovene for perioden 2013–2016.

4.10.3.3 EBA

Det legges til grunn at eksisterende bygningsmasse tilfredsstiller behovene for perioden 2013–2016.

4.10.4 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

FHS har ikke fredsoperative oppgaver. I kraft av at skolen ikke har operative leveranser, gjennomfører den ikke tradisjonell øving/trening. Som ledd i utdanningen gjennomfører imidlertid skolen egne øvelser og deltar i øvelser i regi av styrkeprodusentene og FOH.

4.10.5 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for FHS tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 351 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

Inntekter fra oppdragsfinansiert forskning skal føres på inntektskapittel og med tilhørende utgifter postert på utgiftskapitlet.

4.11 Forsvarets sanitet

Forsvarets sanitet (FSAN) skal videreføres som Forsvarets fagmyndighet for sanitet og skal yte sanitets- og veterinærtjenester til Forsvarets personell og avdelinger i tjeneste nasjonalt samt ifm. operasjoner og krisesituasjoner hjemme og i utlandet.

Hovedoppdraget er å sikre at Forsvarets personell har betryggende sanitetsstøtte før, under og etter militære operasjoner ute og hjemme, og at denne støtten samvirker sømløst med sivilt helsevesen.

FSANs ressurser kan utnyttes til støtte for det sivile samfunn ute og hjemme, så lenge dette kan gjennomføres uten risiko for hovedoppdraget. Denne aktiviteten skal ikke være dimensjonerende for FSAN eller for FSANs leveranser.

4.11.1 Oppdrag med krav og prioriteter

FSAN skal utvikle og vedlikeholde en fullverdig sanitetstjeneste for fred, krise og krig. FSANs avdelinger skal kunne støtte alle typer militære operasjoner hjemme og ute.

FSAN skal legge til rette for og støtte operasjoner gjennom å styrke tilgjengeligheten og utholdenheten til sanitetskapasitetene. Videre skal FSAN bidra med selvstendige sanitetskapasiteter.

FSAN skal styrkeprodusere sanitetskapasiteter og medisinsk fagpersonell i samsvar med de til enhver tid gjeldende operative prioriteter og avlevere kapasiteter, etter FSJ bestemmelser, til nasjonal struktur under ledelse av FOH eller underlagte avdelinger.

FSAN skal levere basehelsetjeneste til støtte for styrkeproduksjon og øvrig støttevirksomhet. Det skal tilbys en god og dekkende sanitets- og veterinærtjeneste for Forsvarets personell. Dette krever et godt utviklet samarbeid med det sivile helsevesenet. FSAN skal videreutvikle dette samarbeidet for å gi Forsvarets sanitets kapasiteter tilstrekkelig tilgjengelighet og utholdenhet, jf. også punkt 4.11.3.1 *Personell og kompetanse (FSAN)* og 4.11.3.2 *Materiell (FSAN)*.

FSAN skal også videreutvikle egne kapasiteter gjennom flernasjonalt samarbeid og gjennom kontinuerlig fornying og forbedring for å øke tilgjengeligheten og utholdenheten i operasjoner.

Forsvarets feltsykehus (ROLE 2) skal videreutvikles bl.a. gjennom flernasjonalt samarbeid for å bedre tilgjengeligheten og utholdenheten i operasjoner.

FSAN skal støtte øvrige styrkeprodusenter med sanitetsfaglig utdanning.

FSAN skal tilby Forsvarets veteraner et tilbud innenfor mentalhelsetjenester og stressmestring. Avdelingen skal bidra under forberedelsene før utreise, oppfølgingen i operasjonsområdet og i perioden etter hjemkomst gjennom en aktiv, personlig og tilpasset oppfølging av den enkelte veteran og deres nærmeste. Gjennom Forsvarets ettårsprogram skal Forsvaret i det første året etter hjemkomst fortsette en individuell oppfølging slik at oppdukkende behov kan fanges opp.

Når Sjøforsvarets logistikkfartøy- og støttefartøy er satt i drift, skal FSAN kunne tilføre skipet tilpasset kapasitet til medisinsk behandling.

4.11.2 Operativ struktur

FSANs operative leveranser skal være modulbaserte, fleksible og deployerbare.

FSANs leveranser skal bestå av: Operative enheter og basehelsetjenester.

Operative enheter skal enkeltvis eller som del av en stridsgruppe kunne legges direkte under FOH eller underlegges taktisk ledelse.

Basehelsetjenesten skal til enhver tid tilpasses endringer i Forsvarets basestruktur.

4.11.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

Troms militære sykehus (TMS) skal nedlegges som militær avdeling innen utgangen av 2016.

Dialogen med berørte aktører i regionen Indre Troms, som tar sikte på at så mye som mulig av basehelsetjenesten i regionen skal legges inn i et eventuelt nytt sivilt medisinsk senter, videreføres³³. Forsvaret skal aktivt bidra til en konstruktiv og fremtidsrettet samarbeidsløsning. Basehelsetjenester i regionen skal søkes tillagt et nytt distriktsmedisinsk senter.

I sammenheng med ambisjonen om at det skal etableres en ny helhetlig avtale innen utgangen av 2012, skal det parallelt søkes etablert en omforent overgangsordning for tiden frem til etablering av et nytt distriktsmedisinsk senter. Roller, ansvar og kostnader skal klargjøres og fordeles henhold til ansvarsområdene for aktørene som i dag er involvert i TMS og i tråd med prinsippene for og innretningen av en ny helhetlig avtale. Forsvarets ansvar i en overgangsordning skal avgrenses til basehelsetjenester³⁴. Merkostnader for Forsvaret, ut over driftsutgifter tilknyttet basehelsetjenester i en overgangsperiode, skal begrenses til et minimum.

4.11.3.1 Personell og kompetanse

Samarbeidet mellom FSAN, andre sektorer og relevante utdannings- og forskningsinstitusjoner skal videreutvikles for å sikre økt samordning og kompetansebygging-/overføring.

Samarbeidet med det sivile helsevesenet skal videreutvikles for å øke kompetansen, sikre tilgang til helsepersonell og sikre at personellet tilbys en god medisinsk behandling.

³³ Jf. skriv fra FD av 13. april 2012 (FD 2011/01901-22).

³⁴ Jf. skriv fra FD av 21. desember 2011 (FD 2011/01901-5).

FSAN skal videreutvikle tilsettingsformer for helsepersonell for å få en tilgjengelighet på helsepersonell som harmoniserer med Forsvarets behov.

4.11.3.2 Materiell

Det legges til grunn at forvaltning og vedlikehold av sanitetsmateriell krever en særskilt oppfølging.

FSAN skal ivareta innfasingen av nytt materiell. Det planlegges med å innføre upansrede ambulanser fra 2014 og pansrede ambulanser fra etter 2016.

4.11.3.3 EBA

Felles løsninger og sambruk av infrastruktur med det sivile helsevesenet skal søkes der dette er hensiktsmessig og kostnadseffektivt.

FSAN skal utvikle leieforholdet tilknyttet TMS.

4.11.4 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for FSAN tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 426 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Foruten disse justeringene videreføres 2012-nivået. Frigjorte midler i forbindelse med avvikling av TMS skal omprioriteres internt i FSAN for å styrke tilgjengeligheten og utholdenheten til de prioriterte sanitetskapasitetene. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

4.12 Forsvarets logistikkorganisasjon

FLOs hovedoppgaver er å fremskaffe materiellkapasiteter gjennom investeringsprosjekter, ivareta eierskapsforvaltning av materiell, utføre vedlikehold og levere forsyningstjenester for Forsvaret. FLO skal understøtte både styrkeproduksjon, styrkeoppbygging og gjennomføring av operasjoner med basis i sin stasjonære struktur. Når de deployerbare logistikkbasene er satt opp, skal også disse understøttes av FLO.

FLO skal vektlegge å øke egen produktivitet og å være en konkurransedyktig leverandør for Forsvaret.

4.12.1 Oppdrag med krav og prioriteter

4.12.1.1 Effektivisering av virksomheten

FLO er premissleverandør i logistikkprosessene og skal ha en viktig rolle i det videre fornyings- og forbedringsarbeidet.

FLO skal i perioden 2013–2016 fortsette arbeidet med effektivisering slik at organisasjonens kvalitet og leveringsevne ytterligere forbedres. Effektiviseringen skal bl.a. gjøres gjennom modernisering og skal foregå kontinuerlig og gjennomgående.

Logistikken skal ha evne til oppdragstilpasning, slik at den kan møte konkrete situasjoner som oppstår. Forsvarets behov for logistikk- og forvaltningstjenester som dekkes gjennom samarbeid med næringslivet, andre offentlige aktører og med andre land skal styrkes på områder der effekten bidrar til å gi økt operativ evne og lavere totalkostnader.

Som bidrag til å oppnå produktivitetsvekst skal det bl.a. settes fokus på fornying og effektivisering innenfor fire underliggende hovedområder:

Forsyning

FLO har gjennomgående totalansvar for forsyningstjenester til hele Forsvaret. Forsyningsvirksomheten skal moderniseres og teknologisk fornyes for å kunne understøtte innsatsforsvarets behov på en fremtidsrettet og kostnadseffektiv måte.

Vedlikehold

Som fagmyndighet ivaretar FLO referansefunksjon for materiellsystemene i Forsvaret. Vedlikeholdskapasiteten er en viktig forutsetning for å opprettholde evnen til nødvendig materiellberedskap, støtte til styrkeoppbygging og operasjoner og skal innrettes mot Forsvarets kjerneoppgaver.

FLO skal bidra til å sikre en fremtidsrettet balanse mellom hva Forsvaret skal gjøre selv og hva andre aktører skal gjøre tilknyttet den samlede vedlikeholdskapasiteten, jf. punkt 3.6 *Flernasjonalt samarbeid og formålstjenlig samarbeid med næringsliv og andre offentlige aktører*.

Investeringer

Gjennomføringen av investeringer skal forbedres gjennom ulike tiltak på de forskjellige beslutningsnivåene i Forsvaret. FLO skal sette fokus på å redusere gjennomføringstiden i prosjektene, slik at omsetningsevnen øker og tildelte investeringsmidler utnyttes optimalt.

Eierskapsforvaltning

FLO skal ha ansvaret for eierskapsforvaltningen av Forsvarets materiellsystemer gjennom hele livsløpet. Materiellet skal i samarbeid med brukerne forvaltes på en effektiv og forsvarlig måte i hele levetiden med fokus på ytelse, teknisk tilgjengelighet og sikkerhet i henhold til lover, bestemmelser og normer.

Evnen til å drive *Life Cycle Management* (LCM) skal styrkes. Dette innebærer en utvikling og forbedring av prosesser, målrettet kompetansebygging, konsentrasjon av virksomhet og ytterligere fokus mot investeringsprosessen, effektiv drift og forvaltning av materiellsystemene.

4.12.1.2 Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem (FIF 3.0)

Gjennom prosjekt 2814 *Log P* videreutvikles det felles integrerte forvaltningssystemet (FIF 3.0). En vellykket implementering av FIF 3.0 er en suksessfaktor. FLO skal rette spesiell innsats mot at dette blir et effektivt verktøy for å forvalte materiell og understøtte driften av Forsvarets virksomhet. FLO skal være forberedt på kompetansebygging, endring av prosesser og behov for modernisering som resultat av innføringen av systemet.

4.12.1.3 Logistikkfunksjoner til forsvarsgrenenes deployerbare logistikkenheter

FLO skal etter avtale med forsvarsgrenene produsere og stille til disposisjon forsyningsfunksjoner som del av forsvarsgrenenes oppsetning av deployerbare logistikkenheter. I tillegg skal FLO, i samarbeid med forsvarsgrenene, stille bidrag innenfor andre funksjoner, for eksempel reparasjonslag med personell og utrustning for å sikre tilstrekkelig tilgjengelighet, reaksjonsevne og utholdenhet til deployerbare logistikkenheter som forsvarsgrenene har ansvaret for å sette opp. Dette skal også ses mot oppdrag gitt i punkt 3.9 *Logistikk*.

4.12.1.4 Støtte til Heimevernet

Det legges til grunn at HV skal understøttes av den stasjonære logistikk- og støttevirksomheten. For å oppnå mer effektive leveranser skal FLO styrke sin evne til å understøtte HVs virksomhet i perioden 2013–2014. Styrkingen forutsetter at det frigjøres midler til dette formål på kapittel 1792.

4.12.2 Operativ struktur

Den operative strukturen skal videreføres. FLO skal sette opp Vertslandstøttebataljon som et operativt strukturelement. FLO har ansvaret for å ivareta strategisk luft- og sjøtransport, og bidrar med personell ved etablering av nye operasjonsområder i Theatre Enabling Forces (TEF). FLO har ansvar for å sette opp Theatre Termination Forces (TTF).

4.12.3 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

FLO skal tilpasse egen organisasjon og oppgaver i samsvar med de struktur- og organisatoriske endringer som gjøres i andre deler av Forsvaret.

4.12.3.1 Materiell

For innføring av nytt materiell henvises det til vedlegg D – *Materiell* og underliggende perspektivplan.

FLO skal ivareta og forvalte Forsvarets beredskap for materiell- og forsyninger, hvor den nasjonale strukturen er dimensjonerende. Beholdningene skal være tilgjengelig for andre behov, for eksempel internasjonale operasjoner. Videre skal beholdningene være tilgjengelig for politiske myndigheter for anvendelse ved for eksempel naturkatastrofer og kriser nasjonalt eller internasjonalt. Beholdningene skal organiseres på en kostnadseffektiv måte slik at de raskt og enkelt er tilgjengelig for et visst spekter av ulike formål. I tilfelle den sikkerhetspolitiske situasjonen skulle endre seg, må det foreligge planer som sikrer beholdningene samtidig som leveringsevnen opprettholdes.

Gjennom standardisering, variantbegrensninger av materiell i den eksisterende strukturen og, bruk av ferdig utviklet materiell og gjennomføring av grundige vedlikeholds- og forsyningsstudier skal det søkes å frigi ressurser tilknyttet anskaffelse og drift av materiell.

4.12.3.2 EBA

For innføring av ny EBA henvises det til vedlegg E – *EBA* og underliggende perspektivplan. For overflødig EBA skal leieforholdet sies opp og overføres til FB så snart dette er praktisk mulig.

4.12.4 Øving/ trening/ fredsoperativ aktivitet

FLOs logistikkenheter skal øves etter behov og skal støtte operative enheter etter avtale med de enkelte forsvarsgrener.

4.12.5 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for FLO tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 2 317,1 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. Det planlegges en styrking av FLO for å gi en bedret logistikkunderstøttelse av HV. Styrkingen av FLO forutsetter frigjorte midler på kapittel 1792. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

4.13 Fellesinstitusjoner under Forsvarsstab

Enheter under FST skal videreføres tilsvarende som for 2012. Disse enhetene er:

- Forsvarets mediesenter (FMS)
- Forsvarets forum
- Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA)
- Vernepliktsverket (VPV)
- Forsvarets lønnsadministrasjon (FLA)
- Forsvarets regnskapsadministrasjon (FRA)
- Feltprestkorps (FPK)
- Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT)
- LOS-programmet
- FSES (organisatorisk underlagt E-tjenesten)
- FMGT (organisatorisk underlagt E-tjenesten)

4.13.1 Oppdrag med krav og prioriteter

Fellesinstitusjonene skal tilpasse leveransenivå til understøttede enheter, slik at understøttelsen ikke blir en begrensning for Forsvarets operative virksomhet, verken nasjonalt eller i operasjoner i utlandet. Eventuelle ambisjonsøkninger skal være generert av operativ virksomhet, og må fremmes gjennom årlige styrings-/budsjettprosesser.

FAKT skal bidra til å profilere Forsvaret, bidra til rekruttering samt skape forståelse for Forsvarets rolle og oppgaver i samfunnet. Kultur- og tradisjonsvirksomheten skal også bidra til å utvikle militær profesjonsidentitet og det profesjonsmessige samholdet i Forsvaret.

Dette gjennomføres gjennom Forsvarets kommandantskap, Forsvarets musikk og Forsvarets museer.

Som en del av FAKT, skal Forsvarets musikk prioritere seremonier ifm. fullført førstegangstjeneste, markering for personell som skal tjenestegjøre, tjenestegjør eller har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, Forsvarets minnedag og merkedager.

4.13.2 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

LOS-programmet skal termineres innen utgangen av 2015 etter slutføring av Logistikkprosjektet og HRM-prosjektet. Behov for og omfang av fremtidig driftsorganisasjon skal vurderes.

FVT (Forsvarets veteranertjeneste) termineres som toårig prosjekt under FST innen 1. august 2013. Prosjektet skal vurdere ny organisering av arbeidet med ivaretagelse og anerkjennelse av veteraner i tråd med regjeringens handlingsplan "*I tjeneste for Norge*".

HR-rettede virksomheter som FPT, VPV, FLA, og FST/P blir sterkt påvirket av ny HRM-løsning i FIF med nye HR-prosesser. Organisasjonen skal tilpasses snarest mulig etter implementering som følge av ny teknologi og endrede prosesser.

Stillingsramme for utenlandsstillinger justeres ned til 374 per 1. august 2014. For å sikre dette, skal Forsvaret snarest legge til rette for en planmessig nedjustering.

FST skal, fra og med 2013, ivareta arbeidet med å oppdatere og vedlikeholde FOBID med internasjonale forvaltningsavtaler og avtaler innenfor totalforsvaret.

4.13.3 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for fellesinstitusjoner under FST (kapittel 1725 og 1795) tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 2 257 mill. 2012-kroner. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektiviseringstiltak. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

5. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FORSVARSBYGG

FB videreføres som et forvaltningsorgan som på vegne av FD utøver eierrollen for forsvarssektorens EBA. FBs hovedoppgaver er å forvalte de statlige eiendommene som forsvarssektoren disponerer, gjennomføre investeringer i EBA og avhende EBA som sektoren ikke lenger har behov for.

5.1 Oppdrag med krav og prioriteringer

Revisjon av målbilde og styringsparametere for FB vil bli ivaretatt gjennom PET til dette IVB LTP, jf. punkt 3.2 *Strategisk målbilde IVB LTP*. For nærmere omtale av departementets etatsstyring, herunder mål-, resultat- og risikostyring, samt rapporteringskrav, henvises det til kapittel 9.3 *Mål-, resultat- og risikostyring*.

5.1.1 Drift og forvaltning

Forvaltningsmodellen for EBA fungerer i hovedsak godt, men for ytterligere å anspore til mer kostnadseffektiv bruk av forsvarssektorens EBA og sikre verdibevaring av denne, skal departementet i samarbeid med Forsvaret og FB vurdere forbedringer av modellen, med sikte på å implementere eventuelle forbedringer innen utgangen av 2016.

FB skal spesielt legge vekt på å:

- Ha en fullt ut forsvarlig forvaltning og tilfredsstillende intern kontroll i alle deler av sin virksomhet.
- Opprettholde verdiene i forsvarssektorens EBA som skal videreføres i fremtidig struktur. Gjennomsnittlig tilstandsgrad i sektorens EBA skal opprettholdes og forbedres gjennom bl.a. verdibevarende og tilstandsbasert vedlikehold.
- Tilpasse egen organisasjon og oppgaver til strukturendringer i andre deler av sektoren.
- Ivareta de nasjonale festningsverkene gjennom tilstandsbasert vedlikehold slik at følgende oppnås innen utgangen av 2020: Den kulturhistoriske kvaliteten sikres og synliggjøres, samt at den nasjonale målsettingen om at fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer sikres og har tilfredsstillende vedlikeholds nivå. Følgende prioriteter gjelder:
 - Prioritet 1: Sikringstiltak, objekter med tilstandsgrad (TG) 3S. Dette omfatter istandsetting av festningsmurer og bygninger som utgjør potensiell stor fare for personskader.
 - Prioritet 2: Tiltak for å forhindre ytterligere verdiforringelse og sikre at kulturminneverdier ikke går tapt.
- Tilrettelegge for at de nasjonale festningsverkene gjøres allmenn tilgjengelig. Dette har som hovedformål formidling av historisk kunnskap og rekreasjon, og omfatter:
 - Informasjon til besøkende om festningen og om aktiviteter som finner sted der, i form av egnet informasjonsmateriell/-metoder og ved skilting på egnede steder.

- Publikumsfasiliteter som toaletter, benker/sitteplasser, parkering, renovasjon etc.
- Ivaretagelse av kulturlandskap og opparbeidelse/vedlikehold av stier og veier.
- Tilrettelegging for at historiske og museale bygninger holdes åpne for publikum.
- Tilrettelegging for formidling av landets forsvarshistorie.
- Tilrettelegge for ny bruk ved de nasjonale festningsverkene gjennom eksterne samarbeidspartnere, i første rekke potensielle leietakere. Andre aktuelle samarbeidspartnere vil kunne være lokalt næringsliv, frivillige organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner.
- Ivareta forsvarssektorens arealbruksinteresser slik at sektorens virksomhet sikres gode rammebetingelser.

5.1.2 Investeringer

FB skal spesielt legge vekt på å:

- Gjennomføre investeringer innenfor de til en hver tid tilgjengelig ramme med prioritet iht. vedlegg E – EBA, med undervedlegg 1, 2 og 4.
- Styre investeringsprosjektene i plan- og gjennomføringsfasen slik at prosjektene blir gjennomført innenfor planlagte og vedtatte rammer. Forsvarets investeringer skal ha nøktern standard og arealbruk. Det nøkterne ambisjonsnivået skal reflekteres både i forprosjekteringen og i gjennomføringen. Også alternative måter å dekke EBA-behov skal vurderes.
- Fremme tekniske fornyelsesbehov i dialog med bruker.

5.1.3 Avhending

FB skal spesielt legge vekt på å:

- Gjennomføre avhendingsprosessen så målrettet og kostnadseffektivt som mulig, slik at reduserte driftskostnader og salgsinntekter fra avhending bidrar til å sikre omstillingen og investeringstakten på prioriterte områder.
- Holde et kontinuerlig trykk på snarlig avhending av utrangert EBA.
- Bistå Forsvaret og sektoren for øvrig med å identifisere overflødig EBA.
- Fullføre avhending av akkumulert avhendingsportefølje fra tidligere omstillingsperioder.

5.1.4 Effektivisering av virksomheten

FB skal spesielt legge vekt på å:

- Frigjøre minimum 11,5 mill. 2012-kroner årlig, med varig effekt, gjennom ytterligere effektivisering og kostnadsreduksjoner for alle tjenester som ytes. Den samlede årlige

effekten innen utgangen av 2016 skal, jf. punkt 3.5.2.2 *Effektivisering*, være minimum 46 mill. 2012-kroner.

- Ha en systematisk tilnærming, herunder tydelige mekanismer som ivaretar identifisering og synliggjøring av effektiviseringstiltak, og som dokumenterer tiltakenes effekt. For ytterligere detaljer vises det til punkt 3.3.3 *Gevinstrealisering og effektivisering av virksomheten*.

5.1.5 Miljø

FB skal spesielt legge vekt på å:

- Legge til rette for en miljømessig forsvarlig og sikker bruk av Forsvarets skyte- og øvingsfelt. Hensynet til naturmangfoldet skal tillegges vekt ved bruk og skjøtsel i forvaltningsområdene. Forvaltning av skog skal baseres på Forsvarets behov og hensynet til naturmangfoldet. Arbeidet med opprydding i grunn og sjø etter tidligere tiders forurensning skal videreføres i dialog med miljømyndighetene.
- Registrere anskaffelse/bruk av kjemikalier som står på miljømyndighetens prioritetsliste i miljødatabasen. Status for arbeidet med substitusjon av prioriterte kjemikalier skal oppdateres i årlig miljøredegjørelse.
- Øke graden av kildesortering til 65 % for alle kategorier avfall, for Forsvarsbyggs egen virksomhet og i samarbeid med leietakere. Avfallsressursene skal kunne gjenbrukes eller gjenvinnes.

For ytterligere oppdrag, føringer og omtale knyttet til miljø vises det til vedlegg E – *EBA* samt kapittel 3.11 *Forsvarssektorens miljøarbeid* og *FDs retningslinjer for forsvarssektorens miljøvernarbeid*.

5.2 EBA

For omtale av EBA-konsekvenser for perioden 2013–2016, og andre vesentlige forhold knyttet til EBA, vises det til vedlegg E – *EBA*.

5.3 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for FB i perioden 2013–2016 tar utgangspunkt i 2012-budsjettet.

Driftsbudsjettet til FB består av utgifter i forbindelse med leiemodellen, oppdragsfinansierte aktiviteter og bevilgningsfinansierte aktiviteter. I perioden 2013–2016 justeres rammen iht. tekniske endringer og konsekvensjusteringer.

Avsetning til ekstraordinært vedlikehold av festningsverkene videreføres i 2013 og 2014.

Innenfor den ordinære forsvarsrammen holdes investeringer knyttet til nybygg og nyanlegg på et årlig nivå på 1,6 mrd. 2012-kroner, fordelt mellom kapittel 1710 og 1761. I tillegg legges det opp til en midlertidig styrking av forsvarsrammen for å finansiere anskaffelse av nye kampfly, etableringen av kampflybase på Ørland og en fremskutt operasjonsbase på Evenes. Første året det planlegges med en midlertidig styrking er 2015. Alle FBs utgifter

knyttet til etableringen av kampflybase på Ørland og en fremskutt operasjonsbase på Evenes skal posteres på kapittel 1761 post 47. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

6. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR NSM

NSM er et sivilt direktorat med sektorovergripende oppgaver innenfor forebyggende sikkerhet som skal sikre høy grad av gjenbruk mellom samfunnssektorene. NorCERT er, som en del av NSM, Norges nasjonale senter for å håndtere alvorlige dataangrep mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon.

NSM rapporterer med faglig ansvarslinje til FD om sikkerhetssaker i militær sektor og til JD om tilsvarende saker i sivil sektor. NSM skal til enhver tid holde de to departementer orientert om saker av betydning for sikkerhetstilstanden og foreslå tiltak for å bedre denne.

FD og JD har opprettet prosjekt "Evaluering og videreutvikling av NSM"³⁵. Prosjektet skal vurdere NSMs oppgaver, innretning og etatsstyringsmodell og skal fremlegge en rapport innen utgangen av 2013.

FD har igangsatt en evaluering med sikte på en mulig revisjon av sikkerhetsloven. En slik revisjon vil kunne medføre endrede oppgaver for NSM, som etter behov vil håndteres gjennom PET til IVB LTP.

6.1 Oppdrag med krav og prioriteter

NSM skal legge til rette for, støtte og rapportere om gjennomføringen av de defensive forebyggende tiltak mot spionasje, sabotasje og terrorhandlinger i alle sektorer.

NSM skal utøve funksjonen som nasjonal sikkerhetsmyndighet iht. *Lov om forebyggende sikkerhetstjeneste* (sikkerhetsloven). Hovedoppgaven er å koordinere de forebyggende sikkerhetstiltak og -tilstand i virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven, koordinere den nasjonale håndteringen av alvorlige angrep mot samfunnskritisk IKT-infrastruktur og være utøvende organ i forholdet til andre land og internasjonale organisasjoner på sikkerhetsområdet. Med bakgrunn i dette skal NSM:

- Innhente og vurdere informasjon av betydning for gjennomføringen av forebyggende sikkerhetstjeneste.
- Søke og etablere internasjonalt samarbeid der dette er kostnadseffektivt og formålstjenlig.
- Føre tilsyn med sikkerhetstilstanden i virksomheter, herunder kontrollere at den enkeltes plikter i eller i medhold av loven her overholdes, og eventuelt gi pålegg om forbedringer.
- Bidra til at sikkerhetstiltak utvikles, herunder iverksette forskning og utvikling på områder av betydning for forebyggende sikkerhetstjeneste.
- Gi informasjon, råd og veiledning til virksomheter.

³⁵ Jf. Prop. 1 S (2011–2012) og Prop. 73 S (2011–2011), punkt 8.1.6.

- For øvrig utføre de oppgaver som fremgår av bestemmelsene i og i medhold av loven

I tillegg til oppgavene iht. *sikkerhetsloven* skal NSM ivareta følgende oppgaver:

- Nasjonal varslings-, informasjonsdelings- og koordineringsinstans for håndtering av alvorlige angrep mot samfunnsviktig IKT-infrastruktur (NorCERT), herunder drift av Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI).
- Sertifiseringsmyndighet for IT-sikkerhet i produkter og systemer (SERTIT).
- Kontrollmyndighet iht. lov om oppfinnelser av betydning for rikets forsvar og forskrift om fotografering mv. fra luften og kontroll av luftfotografier og opptaksmateriale fra luftbårne sensorsystemer.
- Sekretariatsfunksjon for Koordineringsutvalget for forebyggende informasjonssikkerhet (KIS).
- Gi støtte til norsk kryptoindustri.
- NSM skal støtte FDs koordineringsgruppe for informasjonssikkerhet og cyberoperasjoner (KG cyber).
- NSM skal støtte FB i utviklingen av Kompetansesenteret for beskyttelse og sikring av statlig EBA. Dette skal utvikles i nært samarbeid mellom FB og NSM. Senteret skal være komplementært til NSMs rolle som rådgiver og veileder innenfor objektsikkerhetsområdet.

Revisjon av målbilde og styringsparametere for NSM vil bli ivaretatt gjennom PET til dette IVB LTP, jf. punkt 3.2 *Strategisk målbilde IVB LTP*.

6.2 Tiltak/ Organisasjonsutvikling

NSM skal videreutvikles for å kunne møte sikkerhetsutfordringene i samfunnet og de føringer som er gitt i dette IVB LTP.

6.2.1 Styrking av NorCERT-funksjonen

NorCERT-funksjonen skal styrkes for å sette samfunnet bedre i stand til å møte økte trusler og sårbarheter samt oppdage og håndtere alvorlige dataangrep. Styrkingen av NorCERT inkluderer også å øke NorCERTs evne til effektivt å få varslet stadig flere norske virksomheter som har blitt rammet eller står i fare for å bli rammet av dataangrep.

6.2.2 Utvikling av tilsynskapasiteten og -aktiviteten

Tilsynskapasiteten og aktiviteten i NSM skal økes slik at flere tilsyn gjennomføres årlig. Tilsynsaktiviteten skal også økes på objektsikkerhetsområdet. NSM skal særlig ha for øye at avhengighetsforhold mellom forskjellige samfunnssektorer blir avdekket og tatt hensyn til, samt at sikkerhetstiltakene blir balanserte mellom sektorene.

Inntrengningstesting i informasjonssystemer, monitoringsvirksomhet, tekniske sikkerhetsundersøkelser og emisjonssikkerhet skal som teknisk kontroll- og undersøkelsesaktivitet trekkes aktivt inn som virkemidler i det forebyggende sikkerhetsarbeidet. Disse tekniske kapasitetene skal løpende tilpasses risikobildet. Rammefaktorer for bruk av virkemidlene skal gjennomgås og videreutvikles. Der dette er hensiktsmessig skal disse tekniske kapasitetene støtte tilsynsvirksomheten.

6.2.3 Styrke objektsikkerhetsarbeidet

NSMs rådgivings- og veiledningskapasitet innenfor objektsikkerhet skal styrkes slik at sikkerhetslovens krav om utvelgelse og klassifisering av objekter blir gjennomført som forutsatt og nødvendige egenbeskyttelsestiltak blir implementert i sektorene. Styrkingen skal bidra til at NSM bedre kan føre tilsyn på objektsikkerhetsområdet, og legge til rette for et helhetlig samfunnsmessig sikkerhetsregime på dette området.

6.2.4 Videreutvikling og styrking av kompetansemiljøene

NSM skal videreutvikle og styrke kompetansemiljøene innenfor forbyggende sikkerhet generelt og informasjonssikkerhet spesielt, herunder videreutvikle sin råd- og veiledningsaktivitet innenfor forebyggende sikkerhet med fokus på skriftlig veiledningsmateriale, holdningskampanjer og undervisningsvirksomhet.

6.3 Personell og kompetanse

NSM skal så langt det er praktisk mulig søke å utnytte synergier med andre virksomheter nasjonalt og internasjonalt for å løse sine oppgaver på en rasjonell måte.

Det er særlig NorCERT-funksjonen, tilsynsvirksomheten, teknisk kontroll- og undersøkelsesaktivitet og fagområdet objektsikkerhet som skal styrkes frem mot 2016.

6.4 Materiell

Materiellinvesteringsbehovet skal gjennomgås. Dette gjelder bl.a. NorCERT-funksjonen, den tekniske kontroll- og undersøkelsesaktiviteten (inntrengningstesting, tekniske sikkerhetsundersøkelser (TSU) og monitoring) og National Distributing Authority (NDA)-funksjonen³⁶.

NSMs aktiviteter innenfor forskning- og utvikling (FoU) skal videreføres. Direktoratet skal i størst mulig grad søke partnerskap med andre forskningsinstitusjoner.

³⁶ Sentral enhet for kryptonøkkelproduksjon og –distribusjon.

6.5 Flerårig budsjett

Den økonomiske rammen for NSM tar utgangspunkt i 2012-budsjettet på 129,6 mill. 2012-kroner. I perioden justeres rammen iht. tekniske endringer, konsekvensjusteringer og effektivisering. Det legges til grunn en gradvis styrking av NSM i perioden. Operativitet i NorCERT, objektsikkerhet, økt tilsynskapasitet samt videreutvikling og styrking av kompetansemiljøene i NSM skal prioriteres. Styrkingen av NSM forutsetter frigjorte midler på kapittel 1792. NSM har et årlig krav om varige effektiviseringstiltak tilsvarende 0,5 % av bevilgningen, jf. punkt 3.5.2.2 *Effektivisering*. Midlene skal omdisponeres til høyere prioritert aktivitet i etaten. Det forventes at NSM gradvis øker inntekter fra kunder utenfor forsvarssektoren. Det legges opp til at NSM får disponere en del av denne økte inntekten på sitt utgiftskapittel, men dette vil avklares nærmere for det enkelte budsjettår. For ytterligere detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

7. OPPDRAG, RAMMER OG FORUTSETNINGER FOR FFI

FFI har til formål å drive forskning og utvikling for forsvarssektorens behov. FFI skal gi den politiske og militære ledelse rettidige råd i faglige spørsmål innenfor instituttets arbeidsområde, særlig forhold som kan påvirke forutsetningene for forsvarspolitikken, forsvarsplanleggingen og forvaltningen av sektoren.

FFI er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, ledet av et styre. Styret er ansvarlig for strategisk utvikling av instituttet, effektiv og målrettet drift, samt å sikre samsvar mellom antall ansatte, kompetanse, finansiering og oppdrag. Styret rapporterer til FD.

Revisjon av mål bilde og styringsparametere for FFI vil bli ivarettatt gjennom PET til dette IVB LTP, jf. punkt 3.2 *Strategisk mål bilde IVB LTP*.

7.1 Oppdrag med krav og prioriteter

- FFI skal gjennom egen forskning og i samarbeid med andre nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer holde seg à jour med den vitenskapelige, teknologiske og militærtekniske utviklingen og vurdere dens konsekvenser for forsvarssektoren.
- FFI skal bistå den øverste ledelsen i forsvarssektoren med å fremskaffe et best mulig beslutningsgrunnlag for Forsvarets videre utvikling.
- FFI skal holde seg underrettet om gjeldende planer og vurderinger for forsvarssektorens struktur og større materiellanskaffelser, gi rettidige råd og medvirke til løpende bearbeiding og gjennomføring av planene.
- FFI skal, i prioriteringen av nye fag- og teknologiområder, legge vekt på hvilke bidrag de aktuelle områdene kan gi til kapabilitetsutviklingen. FFI skal også vurdere instituttets egenkompetanse sett i forhold til ekstern kompetanse.
- FFI skal primært drive teknologisk og realfaglig forskning. Instituttet skal utvikle fagområder og innrette sine forskningstemaer mot fremtidige kapabiliteter, og for å tette kapabilitetsgap.
- Forsvarets forskningspolitiske råd (FFR) er nedlagt. Enkelte av rådets oppgaver er ikke lenger relevante. Øvrige oppgaver skal ivaretas i eksisterende fora, herunder eierstyringsdialogen mellom FD og FFI, i Forsvarets forskningsforum (F3), samt i dialogen mellom FFI og FoU-brukerne. Eventuelle ytterligere behov som kan oppstå skal søkes løst ved FFIs deltagelse i andre eksisterende fora. I tillegg skal den kontakt som er opprettet mellom FFI og Norges forskningsråd videreføres.

7.2 Samarbeid

Formålet med samarbeid er å øke kvaliteten og effektiviteten ved forskningen.

FFI skal videreføre samarbeidet med Forsvarets skoler, inkludert Institutt for forsvarsstudier (IFS), og støtte undervisningen. Dette for å oppnå synergier og unngå duplisering. FFI skal være sektorens sentrale institusjon for teknisk-vitenskapelig forskning. IFS skal være det

sentrale fagmiljøet for sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning, jf. punkt 4.10.1 *Oppdrag med krav og prioriteter (FHS)*.

FFI skal søke å samordne sine fagområder med sivil sektor for å bygge sterke nasjonale fagmiljøer og for å unngå dupliserende virksomhet.

Forskningsaktivitetene ved FFI skal være konsentrert om forskningstemaer hvor sivil kompetanse ikke er tilgjengelig på en hensiktsmessig måte.

FFI skal samarbeide med industrien der det er mulig og naturlig, gjerne i en tidlig fase av en forsvarsanskaffelse. Instituttet skal etablere strategiske relasjoner med utvalgte partnere innenfor spesielle områder.

FFIs skal ha internasjonale forskningssamarbeid innenfor rammen av NATO, EDA og NORDEFCO. I tillegg skal FFI skal ha et målrettet samarbeid i form av bilaterale relasjoner med utvalgte nasjoner.

7.3 Tiltak/ organisasjonsutvikling

Forskningen ved FFI skal:

- Bidra til et effektivt og relevant forsvar innenfor Forsvarets satsingsområder.
- Bidra til å øke Forsvarets operative evne.
- Bidra til en effektiv utnyttelse av Forsvarets ressurser.
- Bidra til å tette kapabilitetsgap og understøtte investeringsbeslutninger.
- Bidra til teknologisk og industriell utvikling.
- Være troverdig, relevant og nyttig.
- Være målrettet og effektiv.

FFIs virksomhetsmodell skal videreutvikles for å kunne møte nye rammebetingelser, herunder et redusert omfang på sektorens investeringsportefølje. Dette for å sikre effektiv og rasjonell innretting tilpasset forsvarssektorens behov for forskningsstøtte.

FFI skal vurdere hensiktsmessigheten av at instituttet henter en større andel av sine inntekter utenfor forsvarssektoren. Innretting og omfang av de sivile oppdragene skal tilpasses den kompetansen og kapasiteten FFI bygger opp for forsvarssektorens behov. Arbeidet skal ses i sammenheng med forventningen om en flat eller noe redusert oppdragsmengde fra øvrige deler av forsvarssektoren i årene som kommer, jf. punkt 7.5 *Finansiering*.

FFI skal søke å utvikle eksisterende og nye samarbeidsrelasjoner, som et middel for å styrke den faglige og tematiske fokuseringen av instituttets egen portefølje.

For å sikre høy kvalitet i forskningen er nær kontakt med oppdragsgivere og brukere i sektoren viktig. FFI skal vurdere ulike tiltak for å sikre den vitenskapelige kvaliteten, herunder en økning i publisering i vitenskapelige tidsskrifter og foredrag med

bedømmelseskomiteer, økt vektlegging av ekstern evaluering av fagmiljøer ved instituttet, samt målrettet nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

FFI skal, med utgangspunkt i og i tråd med forsvarssektorens kompetansemålbilde og transformasjonsplan for kompetanse, utforme sitt målbilde og transformasjonsplan for kompetanse og arbeide for å realisere både sektorens og eget kompetansemålbilde.

7.4 Styring

FFI skal drives effektivt og i tråd med retningslinjer for økonomi- og virksomhetsstyring.

I nødvendig grad skal eksisterende målbilde og styringsparametere for FFI revideres på bakgrunn av dette IVB LTP. Videre vil dette bli ivarettatt gjennom utvikling av tildelingsbrev til FFI for 2013. En samlet oppstilling av resultatindikatorer og rapportering på disse gjøres årlig i forbindelse med årsrapporten. Den løpende oppfølgingen av indikatorer skjer i eierstyringsdialog mellom FD og FFI. Integrert i mål-, resultat- og risikostyringen (MRR) er systemer og rutiner for intern kontroll. Formålet med styringsdialogen er å sikre at FFI innretter og utvikler sin virksomhet i tråd med de overordnede politiske målene for forsvarssektoren og sektorens forskningspolitikk.

Forskningen på FFI er organisert i prosjekter. Prosjekter som igangsettes på FFI skal behandles i F3. Her godkjennes alle prosjekter med finansiering fra de strategiske FoU-midlene eller oppdrag fra forsvarssektoren. Prosjekter som i helhet dekkes av basisbevilgningen, tas til etterretning. I forkant av at prosjekter godkjennes i F3, skal det ha vært kontakt og dialog med interessenter/brukere i forsvarssektoren for å sikre at planlagte aktiviteter har sitt utspring i reelle behov. F3 skal være sammensatt av representanter fra FD, FFI, Forsvaret, FB og NSM.

Når et prosjekt er igangsatt, skal den videre styringen av innretningen av prosjektet skje gjennom prosjektrådet. I prosjektrådet skal de viktigste interessentene delta for å kunne sikre at prosjektets resultater både etterspørres og utnyttes i mottakerens organisasjon.

7.5 Finansiering

Overordnet kan finansieringsgrunnlaget for forskning ved FFI inndeles i tre kategorier; 1) basisbevilgning 2) strategiske FoU-midler og 3) oppdragsmidler.

Basisbevilgning er et tilskudd som årlig tildeles FFI. Hensikten med basisbevilgningen er å legge til rette for at FFI kan gjennomføre forskning som er av langsiktig og/eller kompetanseoppbyggende karakter innenfor områder som anses som viktige for forsvarssektoren i fremtiden, samt sikre at instituttet har grunnlag for sin selvstendige rådgiverrolle. Det legges til grunn at basisbevilgningen videreføres på 2012-nivå.

De strategiske FoU-midlene skal primært rettes inn mot kapabilitetsbyggende FoU og anvendelse for nye og fremvoksende teknologier i kapabiliteter som skal fremskaffes eller behov som er identifisert. De strategiske FoU-midlene kan også benyttes til såkalte strukturelle prioriteringer. Dette er FoU-innsats med sikte på å etablere, bevare eller utvikle forskningskompetanse innenfor områder som på lengre sikt vurderes som viktige, uavhengig av oppdragsforskningen. Som en følge av en noe redusert materiellinvesteringsportefølje i

den nye langtidsplanen, vil FD vurdere nivået på strategiske FoU-midler i årene som kommer.

Oppdragsmidler er en samlekategori og omfatter finansieringsgrunnlaget for oppdragsforskningen. Dette er spesifikk forskningsinnsats med en eller flere konkrete bestillere. Hovedprinsippet for finansiering av forsvarsforskningen er brukerfinansiering. Det er den enkelte brukers ansvar å budsjettere for eget behov for oppdragsforskning. Hovedtyngden av oppdragsmidlene kommer i dag fra godkjente investeringsprosjekter og fra forprosjekteringsmidler. I noen grad dekkes også oppdragsforskning innenfor den ordinære driftsrammen. FFIs oppdragsportefølje og mengde er nært knyttet til investeringsvirksomheten i sektoren. Med utgangspunkt i de langsiktige rammer som er trukket opp for langtidsperioden, forventes det en flat utvikling eller en noe redusert oppdragsmengde i årene som kommer, både fra materiellprosjekter og forprosjektmidler. Dette vil ha betydning for inntektssiden av instituttets virksomhet.

FFI skal sikre at overføringene til "innbetalte, ikke utførte oppdrag" i perioden ligger på 25 % av samme års omsetning.

FFI har et årlig krav om varige effektiviseringstiltak tilsvarende 0,5 % av bevilgningen, jf. punkt 3.5.2.2 *Effektivisering*. Midlene skal omdisponeres til høyere prioritert aktivitet i etaten. For detaljer om det flerårige budsjettet henvises til vedlegg G – *Økonomi*.

8. AEROSPACE INDUSTRIAL MAINTENANCE NORWAY SF

Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF) ble opprettet 15. desember 2011. Opprettelsen skjedde som et resultat av Stortingets behandling av Innst. 60 S (2011–2012), jf. Prop. 3 S (2011–2012) Omdanning av Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) til statsforetak. For budsjettmessige konsekvenser av utskillelsen henvises det til PET nr. 23 til IVB for 2011. Statsforetaket skal i tillegg til oppdragsporteføljen overtatt fra LHK, være med å konkurrere om fremtidige vedlikeholdsoppdrag på bl.a. luftmilitære fartøy. AIM Norway SF er eid av FD.

9. SENTRALE PROSESSER OG RAPPORTERINGSKRAV

Dette kapitlet har til hensikt å skissere sentrale prosesser og rapporteringskrav som legger grunnlaget for departementets oppfølging av gitte oppdrag og føringer, herunder styringen av etatene.

9.1 Departementets etatsstyring

Etatsstyringen er først og fremst et virkemiddel for realisering av politikk, og et viktig instrument i ivaretagelsen av departementets sektorpolitiske ansvar. Gjennom etats- og eierstyringen skal departementet sikre at etatene ivaretar sitt samfunnsoppdrag, bidrar til å oppnå mål og prioriteringer, utnytter tildelte ressurser effektivt, samt opererer innenfor de lover, regler og rammer som er satt.

Med etatsstyring forstås de prosesser og aktiviteter FD gjennomfører for å styre og følge opp etatene i forsvarssektoren. Styringsprosessen skal bidra til en effektiv oppgaveløsning og målrealisering i den enkelte etat og for forsvarssektoren som helhet. Det vises til Instruks for økonomi og virksomhetsstyring i forsvarssektoren (*Instruksen*) for utfyllende informasjon om FDs etatsstyring, herunder styringsdialog og -dokumenter.

FDs utgangspunkt for etatsstyringen inkludert mål- og resultatstyring forankres i departementets langsiktige planer for sektoren. For departementet vil følgelig oppfølging av IVB LTP være hovedprioritet i etatsstyringen 2013–2016.

9.1.1 IVB LTP og PET til dette

IVB LTP er FDs overordnede styringsdokumentet for forsvarssektoren for perioden 2013–2016, jf. kapittel 1.2 *Sammenheng med andre plan- og styringsdokumenter*. Årlig IVB til etatene erstattes av at konkrete mål, oppdrag, føringer og rammer til etatssjefene for kommende gjennomføringsår, innarbeides som PET til IVB LTP. Etaten skal til enhver tid forholde seg til IVB LTP og ikke utlede styringssignaler direkte fra stortingsdokumenter.

Etatssjefene stiller, om nødvendig, midlene til disposisjon for underliggende enheter gjennom et disponeringsskriv. Dersom etatens tildelte midler endres gjennom PET fra departementet i løpet av budsjettåret, skal etatssjefen utgi supplerende disponeringsskriv til underliggende enheter.

9.2 Økonomi- og virksomhetsstyring

Det er en grunnleggende forutsetning at den enkelte etat har en økonomi- og virksomhetsstyring som er i tråd med statens økonomiregelverk – *Reglement og Bestemmelser for økonomistyring i staten*. Virksomheten skal være innrettet slik at midler brukes og inntekter oppnås i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, fastsatte mål og resultatkrav oppnås, midler brukes effektivt og materielle verdier forvaltes på en forsvarlig måte. Intern kontroll skal sikre effektiv drift og målrettet ressursbruk gjennom kontinuerlige prosesser. *Instruksen* fremhever og presiserer FDs føringer og krav innenfor økonomi- og virksomhetsstyring, herunder intern kontroll, til underliggende etater.

9.3 Mål-, resultat- og risikostyring

Mål- og resultatstyring er et grunnleggende styringsprinsipp i staten og departementet har et ansvar for å fastsette overordnede mål og styringsparametere for underliggende etater. Samtidig skal styring, oppfølging, kontroll og forvaltning tilpasses etatens egenart samt risiko og vesentlighet. Departementet formulerer mål og er oppdragsgiver innenfor de rammer som Stortinget fastlegger. Etaten skal innenfor disponible ressursrammer og med hjelp av virkemidlene de har til disposisjon, realisere de mål og nå de resultatkrav som departementet fastsetter. FD vektlegger risikostyring som metode og verktøy for å forsterke mål- og resultatstyringen.

Basert på Stortingets vedtak og forutsetninger vil FD, i IVB LTP og PET til denne, fastlegge overordnede mål med angivelse av strategiske utfordringer og satsingsområder, samt styringsparametere for å kunne vurdere måloppnåelse og resultater. FDs utgangspunkt for mål- og resultatstyring forankres i departementets langsiktige planer for sektoren. Strategiske føringer i LTP er konkretisert gjennom mål, styringsparametere og tiltak i IVB LTP, og danner rammeverk for styring og oppfølging i etatsstyringen, jf. også punkt 3.2 *Strategisk målbilde* IVB LTP.

Departementet fastsetter gjennom det strategiske målbildet for IVB LTP et rammeverk for styring og oppfølging av IVB LTP, og samtidig FDs målbilde for styring av Forsvaret. Målbildet inneholder områder som i styringssammenheng er kritiske å følge opp for å sikre gjennomføringen av IVB LTP.

Målbilder for de andre etatene i forsvarssektoren skal i nødvendig grad oppdateres for å understøtte det strategiske målbildet. Etatssjefene har i tillegg et selvstendig ansvar for å utvikle egne mål, styringsparametere, tiltak, risikoer og risikoreduserende eller -avbøtende tiltak for egen virksomhet.

Risikostyring skal være en integrert del av styringen mot fastsatte mål og resultatkrav. Gitt departementets koordinerende rolle innenfor sektoren vurderer departementet risiko og vesentlighet og sitt styringsbehov på et selvstendig grunnlag, og bruker dette som utgangspunkt for utforming av styringsparametere og krav i IVB LTP og senere PET til dette.

For departementet er risikovurderinger bl.a. et verktøy for prioritering og således til hjelp for departementet mht. hvor styringsoppmerksomheten skal rettes. I praksis innebærer styringen at noen mål, oppgaver eller områder løftes fram og prioriteres framfor andre, og at grunnleggende oppgaver og funksjoner forutsettes å fungere. Departementet vil følgelig ikke vektlegge alle oppgaver og ansvarsområder like sterkt i den operative styringen og oppfølgingen av dette IVB LTP. Departementets styringsbehov vil som regel baseres på mer eller mindre eksplisitte vurderinger av risiko og vesentlighet. Integrering av risikostyring i mål- og resultatstyringen vil bl.a. medføre at resultatmål og -krav, styringsparametere og eventuelle konkrete oppdrag er et uttrykk for departementets vurderinger av risiko og vesentlighet.

Etaten skal etablere og gjennomføre risikostyring og sikre gode rutiner for oppfølging av intern kontroll i egen virksomhet. Etatssjefen er ansvarlig for at disse kravene etterleves på alle nivåer i etaten. Utgangspunktet for risikostyringen er de mål som gjennom dette IVB LTP er angitt for etaten, i tillegg til egne angitte mål. Hensikten med risikostyringen er å

identifisere og håndtere gjennom tiltak forhold eller hendelser som kan inntreffe og påvirke måloppnåelsen negativt.

Målene for etaten skal gjennom virksomhetsåret systematisk følges opp med en vurdering av risiko. Kritisk risiko skal følges opp og risikoreduserende og/eller -avbøtende tiltak skal iverksettes tidligst mulig og ideelt sett før konsekvensen av risikoen har oppstått. Det er derfor avgjørende at risikostyringen skjer proaktivt. I rapporteringen til departementet skal all statusrapportering på mål- og resultatoppnåelse også inkludere vurdering av risiko.

Intern kontroll skal forhindre styringssvikt, feil og mangler og underbygge måloppnåelsen, mens risikostyring skal være en integrert del av styringen mot fastsatte mål og resultatkrav. FD vurderer risiko og vesentlighet på et selvstendig grunnlag, og bruker dette som grunnlag for utforming av styringsparametere og krav i IVB LTP.

9.3.1 Mål- og resultatrapportering

Etatens rapportering skjer gjennom tertialvise resultat- og kontrollrapporter (RKR), månedsrapporter og ad-hoc rapportering, jf. *Instruksen*.

Departementets oppfølging i virksomhetsåret baseres på avviksrapportering fra den enkelte etat. Dette innebærer at etaten i månedsrapporter og RKR som hovedregel skal rapportere eventuelle avvik ift. fastsatte mål- og resultatkrav. RKR skal i tillegg inneholde en helhetlig vurdering av måloppnåelse, risiko og usikkerhet.

Tidsfrister samt særskilte krav til rapportering ut over nedenstående vil bli presisert i PET til IVB LTP.

9.3.1.1 Resultat- og kontrollrapport

I RKR skal det redegjøres for:

- Gjennomføringen av virksomheten generelt, overordnet, men helhetlig – herunder med kvantitative og kvalitative vurderinger.
- Spesielle forhold som FD etter etatens vurdering bør være orientert om.
- Rapportering av status på mål- og resultatoppnåelse: FDs målbilde for etaten skal oppdateres med status for måloppnåelse, styringsparametere og tiltak, og eventuelle avvik til disse. Det skal redegjøres for hvilke korrigerende tiltak som eventuelt er iverksatt eller som planlegges iverksatt.
- Etatens risikostyring: Risikobilde med vurdering og prioritering av risikoer samt tiltak som en følge av vurderingene.
- Etatens totalregnskap: Forbruk og forpliktelser for de enkelte kapitler og poster samt forventet samlet forbruk og forpliktelser ved årets slutt, dvs. prognoser for årsresultat, på kapitler og poster.
- Status for oppfølging av tiltaksliste for forsvarlig forvaltning, inkludert en vurdering av eventuelle kritiske områder.

I RKR skal det gis et overordnet bilde av utviklingen i planperioden, dvs. at departementet skal motta en overordnet og samlet vurdering som setter rapporteringsperiodens resultater i et planperiodeperspektiv. Analysen skal omfatte utfordringene ved gjennomføringen av målene for langtidsplanperioden og den generelle utviklingen i etaten.

9.3.1.2 Månedssrapporter

Det skal fremsendes månedlige rapporter der regnskap for de enkelte kapitler og poster, samt forventet prognose ved årets slutt, inkludert endringsforklaringer, skal fremgå. Ved prognostisert merforbruk skal tiltak for å balansere budsjettet skisseres.

Som del av månedssrapport om økonomistatus (forventet årsresultat) for etaten, skal det også foreligge en konkret risikovurdering. Identifiserte kritiske risikoer skal følges opp med risikoreduserende tiltak.

Oppfølging av tiltaksliste for forsvarlig forvaltning, inkludert en vurdering av eventuelle kritiske områder med tiltak som bør og skal iverksettes, fremsendes som en del av månedssrapportene.

Månedssrapportene skal formelt fremsendes senest fem uker etter månedens utløp.

9.3.1.3 Ad hoc-rapportering

Etatssjefen har et ansvar for å rapportere uten opphold til departementet om avvik/forhold som vurderes som vesentlige, og som er av en karakter som gjør at dette ikke kan vente til en fastsatt rapport.

Det vises også til punkt 9.3.4 *Særskilt rapportering for etatene*.

9.3.2 Årsrapport/årsmelding

Etatssjefen skal utarbeide en årsrapport som bygges opp som en helhetlig rapport snarere enn en avviksrappport.

Dette dokumentet skal gi en ugradert, helhetlig, balansert og overordnet beskrivelse av etatens virksomhet det foregående år. Dokumentet skal innrettes på en slik måte at informasjonsbehovet til offentligheten ivaretas.

Etatens miljøredegjørelse skal utarbeides sammen med årsrapporten.

9.3.3 Øvrig rapportering

9.3.3.1 Tildelingsregnskap (årsregnskapet) – forklaring til statsregnskapet

Årsregnskapet skal gi en forklaring på eventuelle avvik i regnskapstallene ift. tildelingen gjennom IVB LTP og PET til dette. I tillegg skal årsregnskapet inneholde søknad om eventuell overføring av ubrukte midler og en spesifisering av forbruket av bestillingsfullmakter.

Årsregnskapet skal videre gi et overslag over det ev. faktiske forbruk av ressurser ut over forbruket av tildelte midler, ved eksempelvis lagertæring og verdiforringelse, for elementer som skal beholdes i strukturen.

9.3.3.2 Rapportering av gevinstrealisering

For å sikre gevinstrealisering og effektivisering må fremdrift, gjennomføring og resultater av arbeidet følges opp og rapporteres. Rapportering av fremdrift og gjennomføring skal forekomme i tråd med rapporteringskrav til strategiske mål, styringsparametere og tiltak innenfor effektivisering i vedlegg A – *Mål-, resultat- og risikostyring*.

Etatene skal føre oversikt og regnskap over alle tiltak som er planlagt og som gjennomføres. Årlig total effektiviseringsgevinst, både når det gjelder effektiviseringskravet og gevinster ut over dette, rapporteres i RKR 3, jf. punkt 3.3.3 *Gevinstrealisering og effektivisering av virksomheten*.

9.3.3.3 Rapportering av konsulentforbruk

Etaten skal i RKR 3 redegjøre for årlig forbruk av konsulentttjenester totalt og per leverandør, samt forventet forbruk av konsulentttjenester i påfølgende år, jf. *Retningslinjer for kjøp av konsulentttjenester i forsvarssektoren*.

9.3.3.4 Rapportering på HEL-arbeidet

Etaten skal rapportere på HEL-arbeidet iht. oppdrag i IVB LTP til Forsvaret, FB og NSM og FFI for 2012, jf. punkt 3.10.4 *Videreføring og iverksetting av oppdrag innenfor personell og kompetanseområdet*.

9.3.3.5 Vurdering av sikkerhetstilstanden

Etaten skal fremsende en rapport om etatens sikkerhetstilstand innen 13. januar hvert år iht. vedlegg J – *Rapport om sikkerhetstilstand (RST)*. Rapporten skal inneholde en oppsummering og en vurdering av sikkerhetstilstanden basert på eget oppdrag, egen virksomhet, eventuelle sikkerhetstruende hendelser og avdekkede sårbarheter. I tillegg skal den påpeke eventuelt forbedringspotensial og -tiltak i virksomheten.

Med bakgrunn i etatenes rapporter vil departementet foreta en samlet vurdering av sikkerhetstilstanden i forsvarssektoren, jf. *Forskrift om sikkerhetsadministrasjon* § 4-4. 2. ledd og § 2-1, 1. ledd. Departementets vurdering vil så bli oversendt til NSM, som skal bruke dette som delgrunnlag for sine vurderinger av sikkerhetstilstanden nasjonalt.

9.3.3.6 Særskilt om informasjonssikkerhet

Etatene skal utarbeide risikoanalyser iht. *sikkerhetsloven* og *personopplysningsloven* og iverksette tiltak slik at etatene sikrer sine informasjonsaktiva ikke bare etter kravene til konfidensialitet, men også ivaretar sikring av informasjonens integritet og tilgjengelighet. Tiltakene skal baseres på en kartlegging og klassifikasjon av informasjonsaktiva på alle informasjonssystemer. Gjennomføringen skal rapporteres i RKR 1, RKR 2 og RKR 3.

9.3.3.7 Objektssikkerhet

Reglene om objektsikkerhet i *sikkerhetsloven*³⁷ trådte i kraft 1. januar 2011. Fra samme tidspunkt trådte også *Forskrift om objektsikkerhet* i kraft. Regelverket pålegger departementene å utpeke objekter innenfor sitt myndighetsområde. Objekteierne plikter overfor departementet å foreslå hvilke objekter som er skjermingsverdige. Etatene skal foreta en vurdering av om de eier eller råder over skjermingsverdige objekt ut fra kriteriene i sikkerhetsloven, og eventuelt fremme forslag til departementet om utpeking av skjermingsverdige objekter i virksomheten sammen med en skadevurdering, jf. forskriftens kapittel 2. Det henvises også til punkt 3.4.8.3 *Objektsikring*.

Etatene plikter å rapportere årlig innen 1. september om gjennomføring av vurderingen uavhengig av om det er identifisert skjermingsverdig objekter.

9.3.4 Særskilt rapportering for etatene

9.3.4.1 Rapportering for Forsvaret

Årlig vurdering av operativ evne (VOE)

FSJ skal årlig rapportere Vurdering av operativ evne (VOE). En foreløpig vurdering skal inngå i RKR 2. I tillegg skal en oppdatert versjon inngå i RKR nr. 3.

Med Forsvarets operative evne forstås den til enhver tid tilgjengelige strukturs evne til å løse Forsvarets oppgaver iht. ambisjoner fastsatt i IVB. VOE er en kortfattet overordnet militærfaglig vurdering. For VOE i perioden legges til grunn det oppgavesett som er fastsatt i IVB LTP og PET til dette. Det skal rapporteres om Forsvarets evne til å løse oppgavene. Forsvarets faktiske operative evne per 1. september i det enkelte gjennomføringsår skal ligge til grunn for rapporten.

Status for operative leveranser

Status for operative leveranser skal rapporteres månedlig, og ved eventuelle større avvik til styrkeregisteret iht. fastlagte prosedyrer.

Regnskapstall for operasjoner under kapittel 1792

FSJ skal i RKR nr. 3 utarbeide en tabell som viser regnskapstall for operasjoner under kapittel 1792 Norske styrker i utlandet. Tabellen skal vise regnskapstall for de tre siste årene og skal være fordelt på de forskjellige oppdragene.

Investeringsrapportering

Forsvarets investeringsrapportering skal skje i formelle rapporter og ha porteføljetilnærming. Rapportering formaliseres med utgangspunkt bl.a. i Forsvarets investeringsdatabase (FID). Rapportering om planlagte prosjekter skal inneholde status for

³⁷ Endringslov av 11. april 2008 nr. 9

Forsvarets del av arbeidet med fremskaffelsesløsninger og eventuelle konseptuelle løsninger på oppdrag gitt av FD, samt planlagte eller iverksatte tiltak ved eventuelle avvik.

FD gjennomfører uformelle programledelsesmøter hvert kvartal med gjennomgåelse av status for det enkelte investeringsprogramområde. FLO skal på disse møtene gjennomgå status for iverksatte tiltak for å øke omsetningsevne og kontraheringsgrad innenfor materiellinvesteringer og komme med forslag til eventuelle korrigerende tiltak.

Representanter fra de virksomheter som blir tilført materiell fra investeringer gjennomført av FLO, skal rapportere sin status.

Status for godkjente prosjekter skal rapporteres på det enkelte prosjekt fra styrkeprodusent og FLO i samarbeid. Rapporteringsmodulen i FID skal benyttes, og rapporten skal inneholde:

- Beskrivelse av konsekvenser av og tiltak iverksatt mot ev. avvik (tid, kostnad, ytelse), og Forsvaret skal beskrive status for alle godkjente kategori 1-prosjekter og kategori 2-prosjekter med spesiell oppfølging.
- Oversikt over inngåtte kontrakter og bestillingsfullmakter for materiellprosjekter.

Det skal videre:

- Rapporteres ev. enkeltprosjekter der miljøhensyn ikke er fulgt opp, eller der hensynet til miljøet må ivaretas spesielt.
- Gis status for ev. endringer som er innarbeidet i investeringsrutinene, som følge av endringer i *Anskaffelsesreglementet for Forsvaret (ARF)*.

Rapportering av årsverk og personellstatistikker

For å kunne følge utviklingen over tid samt tilfredsstille overordnede og interne krav til statistikk skal følgende inngå i etatenes rapportering av personellstatistikk:

- Oversikt som viser status og utvikling på de ulike personellkategoriene, herunder gradsfordelingen blant befal og andelen kvinner, samlet for etaten (for Forsvaret også fordelt per DIF).
- Antall personer i internasjonale operasjoner, samlet og fordelt pr operasjon.
- Antall lærlinger, samlet og fordelt på fag.
- Antall personer på sesjon og førstegangstjeneste, samlet og fordelt pr kjønn og frafall underveis, jf. vedlegg A M-2 (kun for Forsvaret).
- Antall søkere og fullført ved grunnleggende befalsutdanning, grunnleggende offisersutdanning og videregående offisersutdanning.
- Gjennomføring av studiepoengsordningen for vernepliktige.
- Oversikt over dødsfall og alvorlige skader.

Rapportering på kjøp av konsulenttjenester

Forsvaret skal i RKR 3, i tillegg til ovenstående rapporteringskrav i punkt 9.3.3.3 *Rapportering av konsulentbruk*, rapportere forbruk per DIF samt per BRA-enhet for FLO og Cyberforsvaret.

Rapportering av FOU

Forsvaret skal rapportere på HR forskningsprosjekter, jf. punkt 3.10.4 *Videreføring og iverksetting av oppdrag innenfor personell og kompetanseområdet*.

Månedssrapporter

Nytt format og rapporteringsregime for tiltaksliste for forsvarlig forvaltning fastslås i ESM til RKR 2/2012.

9.3.4.2 Rapportering for NSM

Rapport om sikkerhetstilstanden

Det skal utarbeides en rapport om sikkerhetstilstanden for sist gjennomføringsår som gir en vurdering av etterlevelsen av sikkerhetsloven med forskrifter, og en vurdering av kvaliteten på det forebyggende sikkerhetsarbeidet.

9.4 Budsjettering og budsjettprosessen

Den overordnede budsjettprosessen er nærmere beskrevet i Finansdepartementets veileder *Statlig budsjettarbeid*.

FD og dets underliggende virksomheter skal utarbeide budsjettforslag slik at det bl.a. gir grunnlag for prioritering mellom departementets ansvarsområder i samsvar med gjeldende politiske mål, sikrer samordning på hvert nivå og bidrar til at målene blir oppnådd på en effektiv måte. FD tilstreber en integrert prosess mellom etatene og departementet i den årlige budsjettprosessen.

Grunnlaget for å utarbeide de årlige budsjettene foregår dels i egne prosesser i regjeringen og senere i Stortinget som endelig vedtar budsjettet, og dels i egne prosesser mellom FD og etatene. Disse prosesser er til tider overlappende i tid.

Budsjettprosessen mellom FD og etatene innebærer³⁸:

- Utarbeidelse av plangrunnlag som PET til IVB LTP.
- Etatenes budsjettforslag.
- FDs årlige IVB (tildelingsbrev) til etatene som PET til IVB LTP.

³⁸ Med utgangspunkt i dette IVB LTP gjennomgås styringsdokumenthierarkiet og endringer til etablert praksis vil tilpasses, jf. punkt 1.2 *Sammenheng med andre plan- og styringsdokumenter*.

Etter at Stortinget har endelig vedtatt budsjettet, og FD har oversendt PET til IVB LTP til etatene, vil det i løpet av gjennomføringsåret være aktuelt å foreta endringer i budsjettet. Slike endringer som krever formelle vedtak i Stortinget skjer i to prosesser:

- Proposisjon om tilleggsbevilgninger og omprioriteringer på statsbudsjettet som regjeringen legger frem samtidig med revidert nasjonalbudsjett (mai).
- Omgrupperingsproposisjonen som regjeringen legger frem i slutten av gjennomføringsåret (november).
- I tillegg til den ordinære budsjettprosessen vil det forekomme forslag til tilleggsbevilgninger gjennom særskilte proposisjoner.

9.4.1 Budsjettprosessen mellom FD og etatene

FD vektlegger et flerårlig planleggingsperspektiv i budsjettprosessen. Budsjettinnspillet skal være prioritert på tvers av kapitler og poster.

I PET til IVB LTP vil departementet gi føringer og rammer for utarbeidelsen av etatenes årlige budsjettinnspill, som også skal gjengi etatens flerårige budsjettutvikling. PET til IVB LTP, som omhandler spesielle forhold tilhørende neste gjennomføringsår, oversendes etatene ultimo desember.

Etatene skal utarbeide sine budsjettforslag i perioden primo januar til primo mai.

Etter at Stortinget har fattet vedtak i Innst. 7 S oversendes PET til IVB LTP for å iverksette påfølgende gjennomføringsår, jf. punkt 9.1 *Departementets etatsstyring*.

9.4.2 Revidert nasjonalbudsjett og omgruppering

Etatssjefene skal fremsende innspill til revidert nasjonalbudsjett og omgruppering knyttet til det en hver tid inneværende budsjettår, med eventuelle forslag til eventuelle høyst nødvendige endringer innenfor etatens kapitler. Innspillet skal basere seg på oppdaterte prognoser, og må inneholde forklaringer til endringsforslagene. Alternativt skal det bekreftes at ingen endringer anses nødvendig. Det presiseres at departementet i utgangspunktet forventer at tildelingene på kapitlene ikke endres, og at det kun unntaksvis vil bli gitt tillatelse til annet enn tekniske endringer. Bare i helt spesielle tilfeller vil departementet kunne godkjenne andre forslag til omdisponeringer.

Innspill til revidert nasjonalbudsjett og omgruppering skal gjøres så lite omfattende som mulig. Etatene skal således innrette planlegging og utførelse av all virksomhet innenfor de rammer som fremkommer av dette IVB LTP og PET til denne.

9.4.3 Forklaringer til statsregnskapet

Etter endt regnskapsår vil FD utarbeide en forklaring til statsregnskapet hvor det redegjøres for "ikke uvesentlige avvik" mellom bevilgning og regnskapstall. Denne forklaringen oversendes Riksrevisjonen av FD.

Etatene skal årlig utarbeide utkast til forklaring innenfor sine kapitler, jf. punkt 9.3.3.1 *Tildelingsregnskap – forklaring til statsregnskapet*.

9.4.4 Overføring av midler

FD vil ta stilling til disponering av eventuelle ubrukte midler tildelt i budsjettåret så snart forslag til disponering er mottatt. Forslag til overføring av ubrukte midler skal settes opp iht. årlige rundskriv fra Finansdepartementet.

FFI får overført midlene som er bevilget på post 51 ved utbetaling fra FD.

10. SPESIELT FOR 2013 FOR FORSVARET

Føringene som skal gjelde spesielt for 2013 vil utgis som PET til dette IVB LTP innen 24. desember 2012.

11. SPESIELT FOR 2013 FOR FORSVARSBYGG

Føringene som skal gjelde spesielt for 2013 vil utgis som PET til dette IVB LTP innen 24. desember 2012.

12. SPESIELT FOR 2013 FOR NSM

Føringene som skal gjelde spesielt for 2013 vil utgis som PET til dette IVB LTP innen 24. desember 2012.

13. SPESIELT FOR 2013 FOR FFI

Føringene som skal gjelde spesielt for 2013 vil utgis som PET til dette IVB LTP innen 24. desember 2012.

14. VEDLEGG

Vedlegg A: Mål-, resultat- og risikostyring [BEGRENSET]

Vedlegg B1: Operativ ambisjon [BEGRENSET]

Vedlegg B2: Klartider [KONFIDENSIELT]

Vedlegg C: Strukturutviklingsplan [BEGRENSET]

Vedlegg D: Materiell [BEGRENSET]

Vedlegg E: Eiendom, bygg og anlegg [FORTROLIG]

Vedlegg F: Personell & kompetanse – utgis foreløpig ikke

Vedlegg G: Økonomi [FORTROLIG]

Vedlegg H: Oppdragsoversikt – ettersendes

Vedlegg I: NATO styrkemål [BEGRENSET]

Vedlegg J: Mal for rapport om sikkerhetstilstand [BEGRENSET når utfyllt]